

Hom.

479

40

4° Hom.
479

<36629155310017

S

<36629155310017

Bayer. Staatsbibliothek

ORATORIA SACRA

ELCOQUENTIA ECCLESIASTICA

ALFREDUS CATHOLICUS

COPIA

22. JUNI 1871

IN

LIBRARIIS

LIBRARIIS

LIBRARIIS

LIBRARIIS

LIBRARIIS

ORATORIA SACRA

SEU

ELOQUENTIA ECCLESIASTICA

CUM

MODO MOVENDI IN CONCIONIBUS

IN

ALMA, CATHOLICA, ET ELECTORALI UNIVERSITATE
INGOLSTADIENSI

IN

COLLEGIIS PUBLICIS EX ORATORIA SACRA
PLURIBUS EXPLICATA

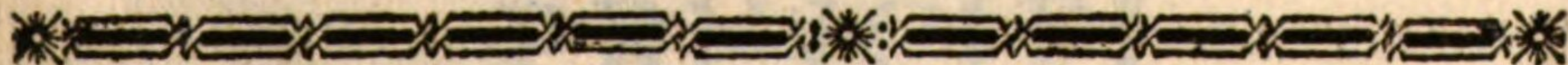
A

FERDINAND. BALTH. ECKHER

SS. Theol. & J. U. Doct. Sereniss. Electoris Bava-
riæ &c. &c. Consil. Ecclesiast. Summæ Cathedralis Ec-
cles. Eystett. & Insignis Collegiæ ad SS. Joannes Ratis-
bonæ Canonico, Controv. Fidei & Oratoriæ sacræ
Profess. Ord. Almæ, Cathol. & Electoralis Univer-
sitatis Procancell. & ad D. V. speciosam Parocho.

CUM APPROBATIONE ORDINARIA FACULTATIS THEOLOGICÆ

ANNO 1765.

INGOLSTADII

Typis, Mariæ Annæ Schleigin, Typogr. Acad. Viduæ.

ORATORIA SACRA

ELOGIUM

MODO MOVENDI IN CONCIATIONIBUS

UNIVERSITATIS
INGOLSTADTENSIS

COLLEGIIS PUBLICIS ET ORATORIA SACRA
PUBLICE EXPLICATA

Bayerische
Staatsbibliothek
München

FERDINAND
S. Theol. & J. U. Doc.
tit. & c. Conf. Pöschel, Summa Conciliaris Ec.
sacrae Synodae & Synodae Collegiorum ad S. Joannis Ratis.
A. Pont. Canonico, Confessor, Fidelis & Oratoris sacrae
Prof. Ord. Alim., Confessor & Rectoris Univers.
Gust. Hoenckel, & ad D. V. Pöschel, Summa
CUM APPROBATIONE ORDINARIA FACULTATIS THEOLOGICAE

ANNO 1765

INGOLSTADII

Typ. Maria Annae Schönlager, Typogr. Acad. Vindob.

SERENISSIMO,

^{AC}

POTENTISSIMO

PRINCIPI,

DOMINO, DOMINO

**MAXIMILIANO
JOSEPHO**

UTRIUSQUE BAVARIAE ET SUPERIORIS
PALATINATUS

DUCI,

COMITI PALATINO RHENI,

SACRI ROMANI IMPERII

ARCHIDAPIFERO

ET

ELECTORI,

LANDGRAVIO

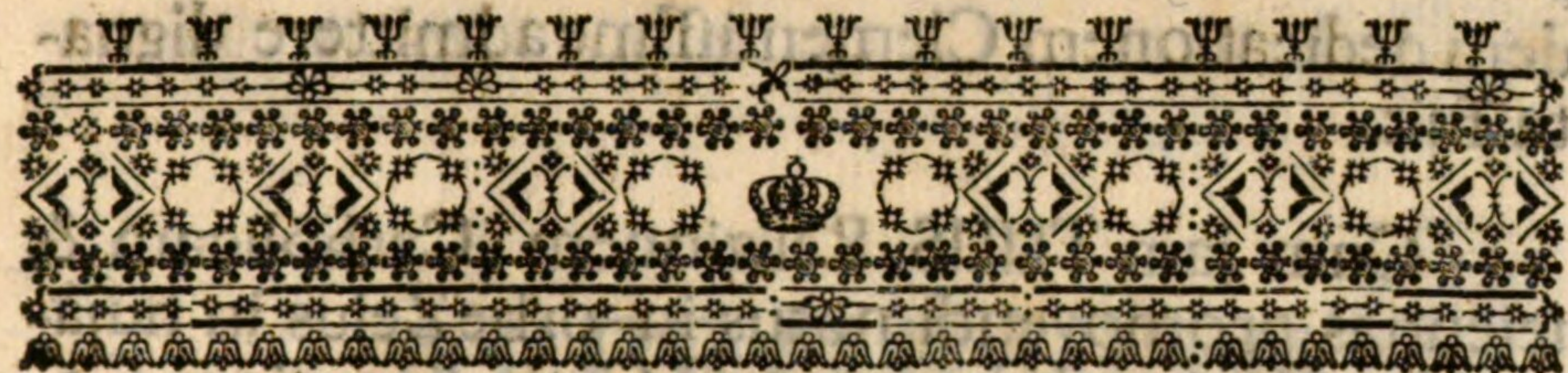
LEUCHTENBERGENSI &c. &c.

PRINCIPI

^{AC}

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO.

DOMINO 220 CLEMENTISSIMO
PRINCIPIS
LEUCHTENBERGSI &c &c
LANDGRAVIO
ET ELECTORI
ARCHIDAPFERO
SACRAE ROMANAE IMPERIAE
COMITITATU PALATINO RHENI
DUCIS
UTRUSQUE PALATINATUS
ET BAVARIAE ET SUPERIORIS
JOSEPHO
MAXIMILIANO
DOMINO DOMINO
PRINCIPIS
POTESTATIS
SERENISSIMO

SERENISSIME
PRINCEPS
POTENTISSIME
ELECTOR,
DOMINE
CLEMENTISSIME.

DUM quasi in ingressu Professuræ
controversiarum fidei anno 1745.
benignissime mihi commissæ The-
ses ex Universa Theologia Pole-
mica publice propugnandas susce-
pi; Serenitas TUA &c. &c. submississimam earun-
dem

dem dedicationem Clementissime admittere dignata fuit.

Cum jam TUUS Religionem Catholicam & scientias promovendi notus in orbe Zelus in hujate Alma Universitate apprime Catholica etiam Cathedram Oratoriæ Sacræ, seu Eloquentiæ Ecclesiasticæ anno 1759. Clementissime constituere, eandemque mihi primitus committere dignata sit; tractatum meorum collegiorum non alteri, quam TIBI submississime dedicare, & profectum hujus studii humillime consecrare oportet.

Ad thronum igitur Clementiæ TUÆ &c. &c. cum submississimis precibus advolvor, ut Serenitas TUA &c. &c. memoratum tractatum a facultate theologica approbatum Nomini TUO inscribi Clementissime permittere digneris.

Dum me profundissimo cum respectu & ardentissimis votis, ut Omnipotens DEus Serenitatem TUAM &c. &c. in felicissimo Regimine semper Incolumem servet, in Clementissimam Protectionem obedientissime commendo.

SERENITATIS TUÆ &c. &c.

Submississimus & Obedientissimus
Eckher Professor.

APPROBATIO

Reverendissimi Ordinariatus Eystettensis.

TRactatum hunc Oratoriæ Sacræ a Magnifico, & Clarissimo Suo Authore ex optimis primi Nominis Ecclesiasticorum Scriptorum fontibus præclaro labore haustum omnibus Divini Verbi Præconibus, nominatim Cleri Sæcularis utilissimum, atque adeo ut in uberrimos fructus exundet, luce publica dignissimum esse censet Eystadii 18. Martii 1765.

JOS. ANT. à GRENZING
IN STRASSBERG, SS. Th. D.
Vicar. in Spiritl. Gener. & ad S.
Wilibaldi Chorum Canonicus,

PRÆFATIO

Reverendissimo Ordinaris Eminentiss...

The Reverendissimus hunc Gratia Sacre Magnifico, & Clarissimo suo Auctore ex optima prima No- mine Ecclesiasticorum scriptorum fons pre- clare labore hauritus omnibus Divini Verbi pre- conibus, nominatim Cleri Saculae utilitatem, acque alio ut in uberrimos fructus exundet, hanc publica dignissimum esse censet Ryssadi 18. Martii 1765.

IOS. ANT. & GRENZING
INSTRASBERG, SS. Th. D.
Vicar. in Spirit. Genet. & ad S.
Wilhelmi Chorum Canonicus

in...

PRÆFATIO AD LECTOREM.

IN meo tractatu de Argumentis Oratoriæ sacræ cum eorum fontibus anno 1763 typis edito pluribus recensui maxima emolumenta, quæ Serenissimus & Potentissimus Elector Bavarix Josephus Maximilianus Dominus noster Clementissimus &c. &c. pro suo scientias promovendi speciali fervore Almæ Universitati Ingolstadiensi, tum in communi, tum seorsim quatuor Inclytis Facultatibus præstare dignatus est.

Inter hæc specialiter elucet Ejusdem Clementia, qua cathedram Oratoriæ sacræ, seu Eloquentiæ Ecclesiasticæ ad imitationem aliarum Academiæ in provinciis Austriæ &c. constituere dignatus est.

Postquam ista mihi primitus Clementissime commissa fuit, ad id hætenus maxime intentus eram, quomodo copioso Auditorio ea in collegiis publicis proponerem, quæ 1mo. fructum Orationis sacræ seu concionis promovere, 2do. impedimenta fructus remove-
re, 3tio. modum movendi in concionibus ingerere, & 4to. methodum hoc cognoscendi facilitare possent.

In ordine ad primum scrutatus fui tomos Conciliorum & Constitutiones Summorum Pontificum &c., eaque, quæ ad intentum faciunt, fideliter excerpti.

In ordine ad secundum consului SS. Patres, aliosve SS. Oratores, qui de modo prædicandi Verbum DEI scripserunt, eorumque salutaria monita in observandis vel cavendis circa quasvis tractationes annotavi.

In ordine ad 3tium in subsidium sumpsi Ethicam Moralem S. Thomæ

**Thomæ Aquinatis , & regulas insignium Oratorum de excitandis
vel sedandis affectibus , quotquot mihi ad manus venerunt.**

**Specialiter ostendi, quomodo affectus modo in persona Con-
cionatoris, modo in persona Auditorum , modo in persona ambo-
rum , modo in persona absentium , etiam vitâ functorum, modo
generaliter sine determinatione personæ elici, & pro varietate Ora-
tioni sacræ una cum Confectariis seu Moralibus immisceri possint.**

**In ordine ad quartum viam docendi Oratoriam sacram ingres-
sus sum per causas, incipiendo ab existentia & præstantia Oratoriæ sa-
cræ , definitione & divisione Orationis sacræ, deinde progrediendo
ad causam efficientem , ad causam materialem , ad causam forma-
lem , ad causam instrumentalem , & denique finalem.**

**In his pertractandis præcipue secutus sum vestigia S. Caroli
Borromei in Instructione Pastorum, & S. Francisci Salesii in Modo
concionandi , item Valerii Augustini in Rhetorica Ecclesiastica ad
Clericos.**

**Cum autem animadverterim, cupiditati DD. Auditorum non
satisfieri per solam præcedentium explicationem , nisi etiam mate-
ria explicationis in scriptis communicetur; ideo scripta mea, ut eo-
rum desideriis satisfacerem, per typum communicare constitui.**

**Per hoc aliud non intendo, nisi, ut satisfaciam muneri meo,
ad promovendum DEi honorem, & Universitatis, & DD. Audito-
rum bonum.**

**Venerabilis Clerus sæcularis, qui mea hætenus impressa be-
nevole suscipere voluit, etiam istud pro muneris mei ratione edi-
tum benigne suscipiet ab eo, qui de eodem semine est.**

SEC-

SECTIO I.
 DE
 ORATORIA SACRA
 SEU
 ECCLESIASTICA
 CAPUT I.
 EXISTENTIA
 ORATORIÆ SACRÆ,

D. de Justi in seiner Anweisung zur Deutschen Schreib- Art.
 Part. 2. C. 1. ersten Abschnit. §. Hauptsatz zur Übung,
 dicit: Die Beredsamkeit kan nicht in die Geistlich: und
 Weltliche eingetheilt werden.

Contrarium ostendit D. Grapius Professor Publicus
 & Ordinarius & Verbi Minister Rosstockii in *Dissertat.*
Theol. de concionibus artificiosis. §. 3. ita discurrens: "Quæ-
 ritur, an ita juxta artem concionari liceat? poterit sub
 „ diverso respectu quæstio affirmari, etiam negari. Ne-
 „ gamus eam, si intelligatur de arte mere humana ex præ-
 „ scri-

„ seriptione Oratoriæ tantum profanæ proprio humano
 „ studio addiscenda. Et sic concionari nos non posse pro-
 „ batur 1. Quia Oratoria Sacra est Donum Spiritus San-
 „ cti administrans. 1. *Cor. c. XII. v. 8.* idque in Ministro
 „ quoque impio, quidquid etiam contradicant fanatici, co-
 „ magis, quia caro & sanguis non manifestat spiritualia.
 „ *Math. XVI. 17.* & homo animalis non percipit, quæ sunt
 „ Spiritus DEI. 1. *Cor. c. 2. v. 14* Conf. Dn. D. Fecht Coll.
 „ Recent. Controv. C. 1. §. 1. *quest. 2.* quia magna est diffe-
 „ rentia inter Oratoriam Sacram & Profanam; differunt
 „ nimirum principio directivo: Profana enim, ut tota
 „ Philosophia solam agnoscit rationem sanam in essentia
 „ non solum, verum etiam in existentia consideratam: Ec-
 „ clesiasticæ autem primarium est scriptura vere sacra, to-
 „ tius Theologiæ revelatæ norma, propositaque in eadem
 „ Oratorum Sanctorum tam sacra exempla differunt *gene-*
 „ *ribus dicendi.* Profani Oratores tria communiter nume-
 „ rant, demonstrativum, & deliberativum, & iudiciale;
 „ quamquam Dieterius in Rethorica quartum didascalicum
 „ adiecerit reliquis: Ecclesiastici vero quinque illa dida-
 „ scalicum, Elencticum, Pædeuticum, Epanorthoticum,
 „ Consolatorium pro quintuplici Scripturæ usu ex *Rom.*
 „ *s. 4. & 2. Tim. 3. 16.* retinent. Differunt effectu: *pro-*
 „ *fana* sapientiam gignit humanam, divinam *Ecclesiastica*,
 „ quod ita clarum, ut rationis mensuram dimetiri septem
 „ annorum puer queat; quare vix apprehenditur, quo ab-
 „ surdidatis delapsi sunt aliquoties citati Observatores
 „ *Obs. III. §. 4. pag. 36.* cum falso a nobis præsupponi di-
 „ cunt, sapientiam divinam, & humanam esse species di-
 „ versas ejusdem generis, cum una sit sapientia, una sa-
 „ lus

„ lus hominum. Certe statuere videntur, ad unam ho-
 „ minis salutem etiam sapientiam humanam concurrere,
 „ quod vero non statuet, nisi, qui cum Herberto de Cher-
 „ burg notitiam naturalem ad æternæ vitæ consecutionem
 „ sufficientem jactitaverit, contra quem vero post alios so-
 „ lide agit D. Fridem. Bechmann. *Theol. Polem. Controv.*
 „ *VI. de Theol. in gen. p. 62.* Differunt adjunctis : Profa-
 „ na enim (loquor cum B. Carpz. *Theol. Ex. p. 227.*) ma-
 „ teriam inventionis tantum a materia conjuncta desumit:
 „ Ecclesiastica vero non solum materiam conjunctam cum
 „ argumentis probabilibus, sed simplicem cum explicantibus
 „ tradere debet : illa meras quæstiones finitas, & hypo-
 „ theses : hæc vero non solum hypotheses, sed & The-
 „ ses tractat : illa vero est, & arbitraria, & Thema sibi
 „ eligit sine præscripto textu; hæc vero tum respectu the-
 „ matis, tum respectu argumentorum ad Verbum DEi,
 „ & certum textum restricta est. *ita cit. Grapius.*

Audiat hac super re judicium Valerii Augustini Car-
 dinalis & Episcopi Veronensis doctissimi de Rhetorica
 Ecclesiastica ante duo ferme sæcula *Lib. 1. c. 1.* ita scriben-
 tis : “ Lingua (ut Lactantius Firmianus scribit) cum ve-
 „ rum loqui cæperit, & virtutem Majestatemque DEi in-
 „ terpretari, tum demum suo fungitur munere, quamdiu
 „ falsa loquitur, in suo usu non est. Oratores autem sæ-
 „ culi, qui falsis sæpe argumentis, & adulationibus in-
 „ cautos animos decipere consueverunt, & in suis oratio-
 „ nibus gloriam Dei propositam non habuerunt, rectius
 „ homines ad argutam copiosamque malitiam, ad blan-
 „ dam seditiosamque calliditatem, atque ad omnia verbo-
 rum

„ rum lenocinia instructos, quam eloquentes quispiam di-
 „ xerit. Quod si quis contendat tot mala non ab arte, sed
 „ a depravata hominum natura fuisse profecta; Orato-
 „ rem sic esse definitum, virum bonum, dicendi peritum,
 „ is certe non negabit, viris etiam bonis dicendi faculta-
 „ te instructis, quos admirata est antiquitas, minime fuis-
 „ se propositum, ad verissimam Christi Religionem, uni-
 „ cam veritatis Magistram, auditores instruere, & eos ad
 „ beatam, & æternam gloriam impellere. Quare recte
 „ aliud animo cogitans dixit ille apud Ciceronem, disser-
 „ tos se vidisse, quam plurimos, eloquentem vero nemi-
 „ nem, cum, exceptis illis, qui Christum DEum, aut
 „ prænuntiantes, aut cognoscentes divino Spiritu adjuti
 „ verissimam ejus religionem copiose explicaverunt, elo-
 „ quens merito appellari nemo possit. Sunt igitur colli-
 „ genda, & accommodanda quædam præcepta, quæ do-
 „ ceant cælestem ac sanctam Eloquentiam: quorum cum
 „ sit Magistra, ut est salutarium omnium præceptorum,
 „ sponsa Christi Sancta Mater Ecclesia, Ecclesiasticam
 „ Rhetoricam illa constituent. Hanc divinam potius,
 „ quam humanam dicendi facultatem, etsi Spiritus San-
 „ ctus sine ulla doctrina, & labore interdum soleat sugge-
 „ rere, observatione tamen sermonum, quibus Sancti ho-
 „ mines, eodem spiritu afflati, Christiano populo profue-
 „ runt, percipi, & in artem redigi posse, nemo negave-
 „ rit.

QUIDDITAS.

Valerius Augustinus sic definit. *loc. cit. L. I. c. I.* „ Ars
 „ autem, quæ Ecclesiasticam Eloquentiam Christiano
 „ popu-

„populo tam utilem docet, Rhetorica Ecclesiastica appel-
 „latur; quæ est ars, sive facultas inveniendi, disponendi,
 „& eloquendi ea, quæ ad salutem animarum pertinent.

PRÆSTANTIA.

P*Rædicatio Evangelii Christi divinum ac cæleste munus. ita*
Concil. Ephesinum cap. 5. in Orat. Cyrilli tom. 3. Conci-
liorum. “Eis, qui divinum illud cælesteque munus præ-
 „dicandi administrant universorum DEus per Isaia Pro-
 „phetæ vocem ejusmodi oratione hæc præcipit: *super*
montem excelsum ascende, tu, qui Evangelizas Sion, exalta in
fortitudine vocem tuam, qui Evangelizas Jerusalem, exaltate, no-
lite timere.

Merito dixit S. Dionysius *omnium divinorum divinissi-*
mus est cooperari DEo in salutem animarum. “Si S. Chryso-
 „stomus asserere ausus est, etsi immensas pecunias pauperibus
 „eroges, plus tamen effeceris, si unam converteris ani-
 „mam: „si S. Gregorius non minus vere pronuntiavit,
 majus esse miraculum prædicationis verbo atque Oratio-
 nis solatio peccatores convertere, quam carne mortuum
 suscitare; quam præclarum erit censendum prædicatoris mu-
 nus, per quod aptissima offertur occasio, non unam tan-
 tum, sed tam multas animas convertendi.

Leo X. in constitut. 21. dicit, *munus prædicationis esse in*
Ecclesia DEi præcipuum, illudque subeuntes vices Christi &
Apostolorum agere: “ut qui nunc tantum subeunt onus,

„ meminisse debeant, crebrimque secum revolvere, præter
 „ auctoris ipsius ac fundatoris Jesu Christi pientissimi Re-
 „ demptoris, Petri etiam & Pauli cæterorumque Aposto-
 „ lorum & Domini discipulorum se vices, quoad hoc of-
 „ ficiū subire ac sustinere.

Panes propositionis super mensam positi semper Do-
 ctiores sunt spirituales, qui in lege Domini die ac nocte me-
 ditantes cunctis Ecclesiam intrantibus refectionem Verbi
 cælestis afferunt, qui recte propositionis panes vocantur;
 quia in propatulo semper esse debet universis fidelibus ser-
 mo salutis, nec unquam in Ecclesia deesse oportet piis au-
 ditoribus verbum solatii.

Valerius Augustinus *loc. cit. lib. 1. c. 2.* ait, quod me-
 rito Ministri DEi, Internuncii, Angeli, Christi legati ap-
 pellari possint, quibus nominibus jure nominantur Aposto-
 li, & qui in Apostolico munere dicendi sine fūco, & osten-
 tatione versantur.

S. Carolus Borromæus *instruct. Pastorum p. 1. c. 4.*
 ita exhortatur: Concionator secum sæpius reputabit, quam
 magnum præmium consequatur, qui ab errore viæ suæ
 peccantem abduxerit, “ qui enim converti fecerit peccato-
 „ rem, „ inquit S. Jacobus, “ ab errore viæ suæ separabit
 „ animam ejus a morte, & operiet multitudinem pecca-
 „ torum,

Similiter Gregorius VII. *Epist. XI. Tom. XII. Bullar.*
Romani. “ Credas certissime, quoniam in futura beatitu-
 „ dine

„dine geminam a Domino coronam obedientiae scilicet,
„ac sanctae praedicationis accipies. Bona namque est vox
„praedicationis cum opere, sed non parva est bona actio
„sine voce.

UTILITAS.

Quam utile, quam praestans, quam proprium animarum
curatoribus sit concionandi, seu Verbi Divini disseminandi munus, ait P. Tobias Lohner in praefatione instructionis de munere concionandi: usque adeo quotidiana experientia testatum est, ut latere neminem queat, nisi, qui praestantissimos fructus a Christo, Apostolis, SS. Patribus, aliisque facundissimis concionatoribus ex concionibus suis relatos ignorat.

Utilem dicunt Rhetores eloquentiam (inquit Valerius Augustinus lib. 1. c. 2.) quia veritatem tuetur, & extollit, quae ignorantia iudicium, & Adversariorum calumnia depressa succumberet: quod non solum inutile, sed etiam turpe est homini. addunt, quia salutaria consilia proponit, quia debitos honores virtuti tribuit, quia populorum impetus sedat, quia in communi quotidianaque vita maximas utilitates affert. Ecclesiasticam nos eloquentiam non solum utilem existimamus ad ea, quae illi dixere, sed ad Religionem, qua nihil melius homini a bonorum omnium Largitore DEO tributum est, inducendam, retinendam, propagandam. Ea enim, qui sunt ornati, si divinitus ad nobilissimum illud munus vocati sint, provincias, regna ad Christum convertunt, haereses extinguunt, seditiones sedant,

8) ○ (

dant, concordiamque pariunt, leges confirmant, ac etiam imprimunt in animis hominum;

Unde Concilium Aquileense *de anno 1596. tom. concil.*
21. *Prædicatio verbi DEI est Spiritualis vitæ pabulum, fidei principium & bonorum operum fundamentum.*

Paucis complectitur D. Marstaller: Sacra Eloquentia est potissimum salutis animarum procurandæ instrumentum. *in præfatione Eloquentiæ Sacræ.*

OBSERVANDA.

OPortet prædicare secundum regulas Oratoriæ Ecclesiasticæ. *ita monet P. Valerianus Zellner in Rhetorica Sacra admonitione ad Sacros Oratores.* Quatuor esse potissimum existimo, quæ sacrum Oratorem in tremendo illo mortis articulo, satis anxium, atque timidum reddere possunt de ratione extremo judici propediem facienda &c.

Secundum est, an Verbum DEI prædicaverit *utiliter*? prædicat autem Verbum DEI utiliter, qui hoc prædicat, secundum artem, secundum regulas, scilicet *Sacræ Eloquentiæ*. Etenim nulla ars, quantumque vilis naturali Scientia contenta, quiescit: scrutatur ulterius arcana, præscribit sibi regulas, juxta quas arte facta sua conficit. Et sola Sacra Eloquentia, utpote ars artium, animorum Regina, & Cordium Imperatrix, ulteriori scientia, præter naturalem non indigebit? Solus Sacer Orator non erubescat sine imperitia, ne dicam petulantia, asserere: concionandi

nandi methodum inanem esse, eloquentiæ canones inutiles, inditum a natura genium ad tantum munus rite subeundum jam sufficere; plures fuisse numeratos *Oratores famosissimos*, antequam hæ, & similes regulæ exstiterunt. Hujus plane non fuit opinionis sapientissimus Ecclesiastes Paulus, qui ad Tit. I. v. 9. intrepide dicit, Episcopum debere amplecti eum, qui secundum *Doctrinam* est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in Doctrina Sana, & eos, qui contradicunt, arguere. In primitiva enim Ecclesia concionandi munus solis Episcopis committebatur, & illis quidem præcipue, qui scientia præ aliis eminuerunt, tales fuerunt Augustinus, Ambrosius, Athanasius, Chrysostomus &c. qui suas Conciones juxta certas regulas composuerunt, ut patet legenti, etsi has regulas aliis non manifestaverint. Merito itaque defendi sunt, qui eloquentiæ regulas despicientes in sacra pulpita temere insiliunt, *mera sæpius loquacitate* audaciam faciente, qui minime solliciti sunt, quam methodum servant in oratione componenda; qua ratione media & affectus excogitent; qualia, & qua via moralia deducant; quo ordine inventa disponant, & disposita exornent; sed sufficere autumant, modo evolutis pluribus librorum voluminibus, *indigestam quamdam molem*, sine methodo, sine ordine, sine requisita dispositione in medium afferant, ut dimidium horulæ consumere queant. plane tales concionatores *ex fructibus cognoscuntur*.

CAVENDA.

Non decet concionem irregularem, aut promiscuam ex cathedra proponere. rationem reddit præfatus Marshall,
B
staller,

staller : Oratio carens methodo, & ordine tumultuabitur, non cohærebit, velut in ignotis locis errabit, casum, non propositum, aut consilium sequitur.

Unde idem Auctor *Lib. 1. de concione in communi §. 3.* monet : Christum non suum prædicans fructum intendat Concionator cum tanta maturitate ac diligentia & Zelo, acsi coram DEo aliisque principibus loqueretur : eadem enim diligentia etiam apud simplices requiritur, tanquam oves sibi commissas, quia regimen animarum in prædicatione consistit, qua alimentum spirituale præstatur, quod simplices æque ac nobiles desiderant.

Minus decet hujusmodi concionem irregularem typis edere. Ita animadvertit P. Carolus Desiderius de Royer *in florilegio oratorum verbo Concionator. pag. 415.* sæpe miratus sum (inquit) neque hætenus satis capere potui, damnablem illam, dicamne propudiosam facultatem Superiorum quorundam in impertienda passim cuilibet concionatorculo trium dierum facultate edendi conciones suas (si tamen conciones dicendæ sunt) ubi siquidem nulla prorsus elucet eloquentia, nulla eruditio, nullus ordo, sed potius (ut ipsis Jobi verbis utar) sempiternus horror, & error inhabitat. Quid, amabo, dicerent Galli, Hispani, Itali, atque aliæ exteræ nationes omnes, si aliquid ex concionatoribus illis germanis, qui hætenus typographias tam infructuose, turpiterque fatigarunt, imo prophanarunt : Quid dicerent, inquam : si hos in linguam suam traductos Alemanicos Rabulas lectitarent ? si hos Teutonicos Anseres suo vulgari idiomate perstrepere audirent ? vereor apprime,
ne

ne tam ineptas quisquillas ad vana Theriacopolarum, Histriionumque theatra mox relegaturi, ipsique fortassis Vulcanico immolaturi forent. *Hactenus cit. Auctor.*

CAPUT II. QUIDDITAS ORATIONIS SACRÆ.

§. I.

ORatio Sacra, seu Concio secundum communem acceptionem est prædicatio Verbi DEi, seu sermo prædicantis Verbum DEi, & evangelizantis legem a Christo latam. nam Christus ad Apostolos dixit: *prædicate Evangelium.* item S. Paulus ad Timotheum scripsit: *prædica Verbum.*

S. Franc. Sales. *cap. 5. §. 14.* Orationem Sacram ita definit: est publicatio, & declaratio voluntatis Divinæ hominibus intimata per illum, qui legitime est missus ad instruendum, & monendum, ut DEo præstemus obsequium in hoc sæculo, ut salvi fiamus in futuro.

§. II.

OBSERVANDA.

Verbum DEi, five scriptum five non scriptum sit Basis, & fundamentum totius Orationis Sacræ

Sacræ ita Sanctissimus D. N. Clemens XIII. in *litteris Encyclicis* pag. 16. "Scripturas cognitæ habeant: omnis enim
 „ Scriptura divinitus inspirata, utilis ad docendum, ad ar-
 „ guendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia,
 „ ut perfectus sit homo DEi ad omne bonum opus instru-
 „ ctus: Sacrum igitur utriusque fæderis Codicem, Eccle-
 „ siæ traditiones, Sanctorum Patrum scripta, veluti fon-
 „ tes adeant, unde pura & incorrupta fidei morumque Do-
 „ ctrina profunditur: Romanum vero catechismum Ca-
 „ tholicæ doctrinæ summam assidue versent, & lætitent,
 „ unde sacras conciones ad populum habendas depromant.

Scriptura Sacra reverenter est tractanda.
 Audiatur D. Pacivchelli in *Jonam* tom. 1. lect. 1. n. 28. Con-
 cionatores ita obtestans: O Sanctæ Ecclesiæ Antistites!
 prout vos demisse revereor; sic ad pedes vestros provolu-
 tus summo cum affectu precor, ut ferventissimo Zelo Di-
 vinum honorem, & reverentiam, qui Spiritui Sancto, Sa-
 crarum paginarum Authori debetur, foveatis, fixamque in
 corde vestro Concilii Tridentini constitutionem geratis &c.
 divinas scripturas veneremur, quæ tanto honore dignæ sint,
 ut illas Gloriosus S. Carolus Borromæus genu flexus dete-
 ctoque capite perlegeret.

§. III.

CAVENDA.

Sacra Scriptura adulterari non debet. ita Aposto-
 lus in *Cap. 4. suæ Epistolæ ad Cor. 2.* "Neque adulterantes
 „ Verbum

„ Verbum DEi, sed in manifestatione veritatis commen-
 „ dantes nosmet ipsos ad omnem conscientiam hominum
 „ coram DEo.

Adulterare verbum DEi, inquit Mansi: *disc. 43. n. 1.*
 est fictis coloribus orationem pingere, audientium sensibus
 blandiri, non ex sinceritate loqui, & veritatis manifestatio-
 ne, sed gloriæ exstruendæ studentes, non ædificandæ con-
 scientiæ.

Scriptura Sacra non est abutendum ad pro-
 fana, quod Sacrum Concil. Trident. *Sess. 4.* prohibet.
 „ Posthæc sacrosancta synodus temeritatem illam reprime-
 „ re volens, qua ad profana quæque convertuntur, & tor-
 „ quentur verba, & sententiæ Sacræ Scripturæ, ad scurri-
 „ lia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, su-
 „ perstitiones, impias, & diabolicas incantationes, divina-
 „ tiones, sortes, libellos etiam famosos, mandat, & præ-
 „ cipit ad tollendam hujusmodi irreverentiam, & contem-
 „ ptum, ne de cætero quisquam, quomodolibet, verba
 „ Scripturæ Sacræ, ad hæc, & similia audeat usurpare,
 „ ut omnes, hujus generis homines, temeratores, & Vio-
 „ latores Verbi DEI, juris, & arbitrii pænis, per Episcopos
 „ coerceantur.

Contra hujusmodi abutentes. R. Pacivchelli *loc. cit.* ita
 inclamat: O cælum, cur non fulminas? Terra, cur su-
 stentas? Bestiæ, cur non dilaniatis? o creaturæ, quotquot
 estis, cur tantam injuriam Creatori vestro illatam non vin-
 dicatis? illis, illis profecto Sacra Scriptura maledictio est,
 B 3 quæ

quæ sacrilegos in profundissimum æternorum tormentorum barathrum detrudit.

In Concione a fabulis est abstinendum. Ita monet Doctor Gentium *ad Timoth. 2. c. 4. v. 4. & 5.* “a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertuntur. Tu vero vigila, in omnibus labora, fac opus Evangelistæ, ministerium tuum imple.

Item Princeps Apostolorum *1ma. Petri 2. c. 1. v. 16.*
 „ Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis
 „ Domini Nostri Jesu Christi virtutem, & præsentiam, sed
 „ speculatores facti illius magnitudinis.

Idem statuit Concil. Coloniense, *Tom. Conciliorum IX. pag. 1251.* “ineptas, & aniles fabulas devitabit.

Item Concil. Senonense *cap. 36.* “quod si secus fecerint,
 „ aut populo more scurrarum vilissimorum cum ridiculas,
 „ & aniles fabulas recitant, ad risus, cachinationesque
 „ excitaverint. Nos volumus tales tam ineptos, & per-
 „ nitiosos concionatores ab officio prædicationis suspendi,
 „ & a suis superioribus pro modo, & mensura excessus
 „ acriter puniri.

In Concione sunt etiam profanà & inania evitanda. Ita Nicolaus Papa I. *in respons. ad consultationem Bulgarorum.* Profana, & inaniloquia devita: multa enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum, ut cancer serpit.

Quare

Quare D. Marstaller in *Eloquentia Sacra lib. 1. de concione in communi* §. 3. monet: Præciosum a vili ita separent, ut raro profanas historias, poetarum figmenta, & carmina proferant, ne videantur velle arcam fæderis juxta idolum Dagon collocare.

CAPUT III.

DIVISIO

SACRÆ ORATIONIS.

ORatio Sacra, seu Concio alia est catechetica, seu instructiva, alia moralis, alia panegyrica. ad instructivam reducitur controversistica, & ad panegyricam refertur etiam funebris, de quibus suo loco *de oratione sacra in specie.*

Rationem hujus divisionis dat Gelasius Hochenleitner in modo, & praxi utiliter concionandi part. 2. reflex. 1. Evangelium JESU Christi dividitur in recte credere, & recte operari. ut autem homines bene credant, debent instrui in articulis fidei, & ut bene operentur, necesse est, ut illis proponantur exempla eorum, qui cum singulari distinctione DEO servierunt, aut illas virtutes exercuerunt, aut debent reprehendi in malo, quod sequuntur. Doctrina ostendit viam legis, laus Sanctorum animat ad virtutem, & reprehensio revocat peccatorem a via aberrantem. Ideo tota ars hujus Sanctæ Rhetoricæ consistit in docendo ignorantes,

tes, in subjugando voluntatem contumacem, & celebrando virtutem alicujus servi DEi, quæ omnia constituunt tria genera dicendi. Primum genus omnino *instructivum*, quia docet illud, quod sciri oportet, & utimur hoc genere in explicandis mysteriis, in discursu de Sacramentis, vel explanandis articulis fidei &c. Secundum dico *exornativum*, quod genus servit ad extollendas actiones, & virtutes Sanctorum, & ad formandos sermones panegyricos. Tertium appello *Morale*, quod genus subministrat media ad persuadendum id, quod fieri necessarium est, videlicet ad exercendam virtutem & vitium fugiendum.

Concio catechetica est oratio doctrinam Christianam, quæ homini ad salutem necessaria est, fusius explicans. Docet, id, quod sciri oportet, & locum habet in explicandis mysteriis, & discursu de Sacramentis vel explicandis articulis fidei &c. Gelas. *loc. cit. reflex. 1.* convenit illa cum alia concione, quod sit sermo ornatior, seu formam concionis referat: discrepat, vero ab illa, quod per modum catechesis, seu instructionis proponatur. convenit pariter cum catechesi, quod sit instructio populi fidelis de rebus fidei, & morum, quæ ad salutem pertinent: discrepat vero ab ista, quod sit sermo explicatior formam concionis servans, & ad persuadendum accomodetur. dum Catechesis potissimum in instructione parvulorum subsistit, & sine ornatu verborum *interrogationibus & responsionibus* perficitur. Unde *catechetice* prædicare Verbum DEi est Doctrinam Christianam, quæ homini ad salutem necessaria est oratorie proponere. Doctor Pinter *de modo cum utilitate concionandi.*

Etsi

Etsi jam omnis Concio doctrinam Christianam explicans Concio catechetica dici possit : attamen illa , quæ pro objecto habet facienda , vel omittenda communi nomine *Moralis* vocari consuevit. Concio igitur *Moralis* subministrat media ad persuadendum id, quod faciendum vel omittendum , videlicet ad exercendam virtutem , & fugiendum vitium. *Gelas. 2. reflex. 1.*

Panegyrica , seu exornativa servit ad extollendas virtutes & actiones Sanctorum. *Gelas. reflex. 1. n. 122.* Ecclesia Catholica , quæ abhorret scelera , & appellatur sancta & immaculata inambulans vias oppositas , representat suis filiis , & discipulis imagines , innocentiae vel pœnitentiae , & docet eos, DEum, quem adorant , esse DEum puritatis JEsu DEum , & Hominem impeccabilem , ac omnes reliquos cœlites esse sanctos, cum DEus nullam iniquitatem secum in cœlo gloriari patiatur , ac eam persequatur usque ad infernum. Sed quemadmodum Ecclesia in illa cœlesti societate proponit sanctitatem oppositam criminibus Deorum gentilium; ita quoque intendit in filiis suis oppositos effectus efformare *idem p. 2. reflex. 7. n. 255.*

Hæc potissima erat ratio , quod SS. Patres Ecclesiæ nostræ Augustinus , Ambrosius , Gregorius , Basilius , Nazianzenus &c. integras in hoc genere orationes ad populum dixerint , ut fideles ante oculos haberent exempla Sanctorum , & eorum gloriosas actiones , quas tanquam regulas vitæ , & morum imitarentur. licet ex nostris elogiis , & laudibus , quibus Sanctos diebus festivis colimus , nihil emolumenti *essentialis* gloriæ accrescat.

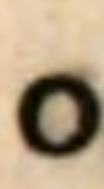
Quoniam verò fideles trahuntur ad eorum virtutes sectandas, ac devotionem erga eos concipiendam; hoc genus non solum utile, sed sæpe necessarium videtur: si enim Christi, Beatissimæ Virginis Mariæ, Sanctissimi Josephi ac Sanctorum virtutes & actiones in nostris Ecclesiis populo omnino non, aut raro proponerentur; ipsa virtus difficilior judicaretur. *idem Auctor loc. cit. n. 256.*

Paucis complectitur S. Franc. Sales. dicens: "quid aliud
 „ etiam est vita Sanctorum quam Evangelium opere com-
 „ pletum? alia quippe non est differentia inter Evangelium
 „ scriptum & vitas Sanctorum, quam inter musicam notis
 „ notatam & musicam voce decantatam. *loc. cit. cap. 3. §. 2.*

§. I.

PRÆSTANTIA
 CONCIONIS CATECHETICÆ SEU INSTRUCTIVÆ.

NON est dubium, quin illud Concionis genus sit omnium præstantissimum, quod Sanctis Apostolis (quibus dictum est a Christo: *prædicate Evangelium omni creaturæ. item docete omnes gentes &c.*) fuit usitatum: hoc autem est Catecheticum, uti manifeste apparet ex illorum Concionibus, specialiter ex Concione Petri *Act. 3. vers. 12.* "Viri Israelitæ, quid miremini in hoc, aut nos, quid intuemini, quasi nostra virtute, aut potestate fecerimus hunc ambulare. DEus Abraham, & DEus Isaac, & DEus Jacob, DEus Patrum nostrorum glorificavit filium suum JESUM, quem vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, judicante illo di-
 „ mitti.

„ mitti. Vos autem Sanctum, & justum negastis, & pe-
„ tiistis virum homicidam vobis donari, Auctorem vero
„ vitæ interfecistis, quem DEus suscitavit a mortuis, cujus
„ nos testes sumus &c.

Quibus humilem sui modestiam declaravit, deinde ostendens, hoc se fecisse in nomine JESU Christi Nazareni, quem ipsi tradiderunt morti, judicante Pilato illum dimitti, sub eorum oculos ponit criminis gravitatem, cujus tamen non difficilem fore veniam dicit; cum illud per ignorantiam commiserint: ideoque hortatur eos ad pænitentiam & fidem, ut cum iterum venerit, capaces fiant benedictionis Abrahamæ promissæ, ita eos terrens, ut simul consoletur, & alliciat.

Talis fuit prædicatio Pauli Antiochiæ *Act. 13. vers. 16.*
„ surgens autem Paulus & manu silentium indicens ait,
„ viri Israelitæ, & qui timetis DEum, audite: DEus ple-
„ bis Israel elegit Patres nostros, & plebem exaltavit &c.

Talis fuit Concio ejusdem Apostoli Areopagi habita.
Act. 17. vers. 22. “ stans autem Paulus in medio Areopagi
„ ait: Viri Athenienses per omnia, quasi superstitioniores
„ vos video, præteriens enim, & videns simulacra vestra
„ inveni, & aram, in qua scriptum erat *ignoto DEo*, quod
„ ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis &c.

In hoc loquendi modo, postquam magis attentos, & audiendi cupidos reddidit, cæpit eis exponere, quis esset ille DEus, quem ignorantes colebant (*a vers. 24.*) nempe

DEus, qui fecit mundum, & omnia, quæ in eo sunt: hic celi & terræ, cum sit Dominus, non in manu factis habitat. deinde ostendit hunc formasse ex uno omne genus hominum, qui licet adeo sit excelsus, non longe tamen est ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, movemur, & sumus, ipsius enim, & genus sumus, sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt. quo statuto sic infert: genus ergo, cum simus DEi, non debemus æstimare auro, & argento, aut lapidi sculpturæ artis, & cogitationis hominis divinum esse simile. Quibus præposita homini sua nobilitate, quod nempe de genere DEi sit, demonstrat, quam indignum sit æstimare aurum, argentum, lapides, quæ homo ipse facit, & homine viliora sunt, divinum aliquid habere. Ita igitur universa idololatria, quamvis non expresse eam impugnando, everfa, eos hortari incipit, ut pænitentiam agant, super ignorantia, qua honores divinos aliis, quam ipsi vero DEo, nescientes detulerunt, ut rigorem, quo in extremo judicaturus est, declinent, quod obtinebunt, si pænitentiam concipiant in fide illius, quem DEus statuit propitiatorem pro omnibus, & quem DEus suscitavit a mortuis, nempe JESUM.

QUÆDAM OBSERVANDA CIRCA CONCIONES IN GENERE.

ELigendum est unum ex his generibus. Antequam Prædicator manus apponit ad labores, se reflectat, ex quo genere dicendi materia assumenda est. An desideret auditoribus inculcare unum determinatum articulum fidei, vel dicere, ut secundum fidem operentur, aut laudare,

laudare, vel celebrare aliquem ex cælitibus : secundum enim genus dicendi etiam formari debet propositio, seu assumptum. Si est propositio ex genere instructivo, debet esse *doctrinalis*, si ex genere morali, debet esse *practica*, si ex genere exornativo, Sancto *honorifica*. *Gelas. loc. cit. reflex. l. n. 123.*

Nolit tamen Prædicator esse scrupulosus in quolibet determinato tali genere, ne unum alterum ingrediatur, e.g. morale instructivum, vel etiam instructivum exornativum, & e converso. *Gelas. loc. cit. n. 222.*

Quare Clemens XII. in litteris Encyclicis *de anno 1736.* præcipit, ut instructiones ipsæ aliquo morali documento concludantur, quo audientes ad percipiendam obligationem, qua tenentur omnes, bene credendi, atque vitam suam Christiano homine dignam instituendi, prout cujusque status postulat, efficaciter excitentur.

Similiter Benedictus XIV. in litteris Encyclicis de anno 1754. vult, ut Concionatores adhortationibus instructiones adjungant, quandoquidem utrisque indigent auditores.

Ira etiam S. Carolus Borromeus *in instructionibus Pastorum Cap. 6. pag. 104. § 5.* Sancti, cujus dies festus agitur, vitam vere, graviterque conscriptam Patrum judicio comprobata commemorare non omittet aliquo delectu exemplorum, quibus animo conformet omnes bene, sancte, que agendi partes.

QUÆDAM OBSERVANDA CIRCA CONCIONES IN SPECIE.

ET imo

CIRCA CATECHETICAS SEU INSTRUCTIVAS.

Etiam adultis, est catechetice concionandum. ita Benedictus XIV. *in constitut. de anno 1754.* " sed quia
 „ compertum est, non solum adulescentulos, illosque, qui
 „ confirmata sunt jam ætate, in divinarum rerum ignora-
 „ tione versari, sed etiam viros ipsosque senes salutaris do-
 „ ctrinæ esse omnino expertes, & quia nunquam illam per-
 „ ceperunt, & quia jam diu perceptam paulatim delevit
 „ oblivio, huic etiam malo provida Episcoporum vigi-
 „ lantia, si operis sui vicarios cogent, quæ parata sunt re-
 „ media sedulo adhibere.

Oportet igitur Auditorio sæpius proponere etiam aliqua ordinaria, & communia ex genere instructivo: licet enim in his mysteriis, & veritatibus Catholicis ipse Ecclesiastes sit optime instructus, forsan autem ejus Auditores sufficientem Doctrinam non possident: non timeat sibi de aliis præsentibus æque in iisdem bene informatis, quod nauseam, vel tædium concipiant: non enim rationabile videtur, veros Christianos, qui ad æqualem finem supernaturalem creati sunt, indignari, vel tædere, si idiotæ, & rudes personæ secundum eandem doctrinam ad propriam salutem, & gloriam DEi instruantur. *Gelas. part. 2. de gen. instruct.*

Nos

Nos nimium supponimus (inquit Doctor Pinter *de modo utiliter prædicandi Verbum DEi cap. 5.*) Nos nimium supponimus de nostrorum auctororum scientia Christiana. O si liceret eos examinare, sicut parvulos, quam inepte, quam inscite responderent etiam de primis fidei articulis, & aliis rebus ad salutem necessariis, quodque exinde sequitur valde parvam de DEo & mediis salutis æstimationem concipiunt, quid mirum? quod non cognoscitur, non amatur.

GIRCA CONCIONES MORALES.

Frequentius habendæ sunt Conciones Catecheticæ, & Morales. Conqueritur Archiepiscopus Viennensis Josephus e Comitibus Trautson de Falckenstein &c. *in Epist. Pastoral. ad Cler. Diæces. de dato 2. Januarii 1752.* contra nonnullos Concionatores, qui cultum gratiosarum imaginum, aut vere, aut putativè miraculosarum omni contentione commendant, & fontem omnis gratiæ, Christum, causam unicam justificationis, & salutis nostræ negligunt, qui confraternitatum suarum indulgentias, & privilegia majorem in modum extollunt, & quod unum necessarium, præcepta DEi, & Ecclesiæ dissimulant. *vide de super observationes Alexii de Rema. item Die Christliche und Bescheidene Anmerkungen 1752. editas.*

CIRCA CONCIONES PANEGYRICAS.

Panegyricis Concionibus semper moralia sunt miscenda: debet enim Orator pro fine habere majorem

jorem DEi gloriam, Sancti honorem & animarum salutem, quod Sac. Concil. Trident. insinuat. *Sess. 24. de invocatione Sanctorum.* ubi dicit, "miracula, & salutaria exempla Sanctorum oculis fidelium subiici, ut pro iis DEo gratias agant, ad Sanctorum imitationem vitam moresque suos componant, excitenturque ad adorandum, & diligendum DEum, & pietatem colendam.

SECTIO II.

DE

CAUSA EFFICIENTE.

CAPUT I.

DE CAUSA EFFICIENTE PRINCIPALI.

§. I.

CAusa efficiens principalis est Spiritus Sanctus docens omnem veritatem. ita Caspar. Marstaller in *Eloquentia Sacra* L. I. cap. I. §. 3. secundum scripturam 1. Cor. 3. v. 7. & 8. neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed, qui incrementum dat, DEus.

Explicat hoc S. Augustinus dicens: fons verborum nostrorum aures percutit, Magister intus est; admonere possu-

possumus per strepitum vocis nostræ: sed si non sit intus, qui doceat, inanis fit strepitus noster. *neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed, qui incrementum dat, DEus.*

S. Basilius id apta similitudine confirmat dicens: da mihi navim vacuum, gubernatorem, nautas, funes, anchoras, omnia disposita, & nunquam esse spiritum venti. nonne cessat omnis qualiscunque apparatus, si desit operatio Spiritus? ita, licet sit sermonis ampla suppellex, mens profunda, & eloquentia, & intelligentia, si non adsit Spiritus Sanctus, qui vim suppeditet, otiosa sunt omnia. vid. P. Tob. Lohner in *Bibliotheca concionatoria* Tom. 1. tit. 26. §. 2.

Unde Acta Concilii Basileensis in Oratione Henrici Kalteisen: " Quidquid divina Largitas influit, quidquid humana generi dare virtutis, & gratiæ disposuit, largissimo S. Spiritus imbri infundit.

§. II.

EXPLICCATUR

INFLUXUS SPIRITUS SANCTI.

Spiritus Sanctus influit tum in Concionatorem, tum in auditores per gratiam supernaturalem, actualem, non solum externam, sed etiam internam, modo *excitantem*, intellectum illuminando & voluntatem inflammando, modo *adjuvantem*.

Gratia *externa* sunt doctrina legis & Evangelii, exempla

pla Christi & Sanctorum, adhortationes, aliaque innumera extrinsecus advenientia, quibus adjuncta interiore gratia excitamur, vel adjuvamus ad bonum agendum, malumque fugiendum.

Gratia *interna* (quam solam ordinarie intelligimus per gratiam *actuale*) est internum auxilium transiens, quo DEus nos interius partim excitat, partim adjuvat ad bene, & sicut ad salutem oportet, operandum.

Gratia *excitans* (quæ etiam gratia operans, & præveniens dicitur) est ea, qua DEus interius pulsat voluntatem torpentem, eamque sollicitat ad bonum agendum, vel malum fugiendum, & duplex est, una scilicet ex parte intellectus, & consistit in *illustratione*, altera ex parte voluntatis immediate, & in *inspiratione*, hoc est, in indeliberata voluntatis motione posita est, nomine tamen gratiæ *excitantis*, quoties agitur de homine lapso, intelligitur *Complexum* ex utraque simul: tum quia secunda sine prima esse non potest, tum quia prima in hoc infirmitatis statu, in quo voluntas bonum salutare, quantumvis cognitum velle non potest, nisi interius & immediate corroboretur, inutilis & insufficiens foret sine secunda. Quare Misericors DEus, quoties operatur in nobis, ut bonum salutare velimus, hoc facit *illustratione*, simul & *inspiratione*.

Illustratio autem consistit modo in vehementibus certorum objectorum *apprehensionibus*, quibus ad bonum sollicitamur, vel a malo deterremur, modo in *judiciis* indeliberatis, quibus aliquid esse faciendum vel omittendum judicamus.

In-

Inspiratio vero modo est actus indeliberatus amoris DEi, vel alterius boni ad salutem pertinentis, modo actus indeliberatus odii, & fugæ circa illud, quod prohibetur a DEo, modo actus timoris Gehennæ, vel aliarum pænarum, quas DEus comminatur peccatoribus, modo actus gratitudinis circa beneficia divina, modo ipse actus salutaris, quem intendit DEus, & ad cujus productionem primam nos pædeterminat, ut illum postmodum, accedente sufficienti advertentia, *libere*, & cum merito continuemus &c.

Gratia adjuvans (qua etiam *gratia cooperans*, & subsequens intelligitur) est auxilium transiens, quo DEus voluntatem gratiæ excitanti consentientem adjuvat, seu quo DEus adjuvat voluntatem ad consentiendum gratiæ excitanti, ipsam pulsanti, & sollicitanti, hoc est, ad ponendum actum salutarem, ad quem sollicitatur a gratia excitante: salutaris enim consensus voluntatis ipsissimus est actus salutaris, ad quem gratia excitans sollicitat voluntatem, a voluntate positus absque antecedenti determinatione intrinseca ad unum. vide P. Simonet *in tract. de gratia*. P. Ziegler *in doctissimis thesibus de gratia*.

§. III.

NECESSITAS GRATIÆ DIVINÆ ANTE CONCIONEM.

GRatia Spiritus Sancti opus est ad fructuosam elaborationem. ita Valer. Augustinus *in Rhetorica Eccles. Lib. 3, cap. 5*, dicens: Principium elocutionis, & totius

tius eloquentiæ Ecclesiasticæ sumendum est a divini auxilii imploratione; Quis enim audeat de DEO sine DEO dicere? Quis de rebus divinis sine ope divina tractabit? quam ob rem sine meditatione, nisi precibus ad DEum adhibitis, Ecclesiasticus Orator non audeat ad dicendum assurgere, ne interdum divino auxilio destitutus præclarissimum munus dedecoret.

Similiter discurret Laurent. a Villavicentio *cap. 9.* David plane Divino illustratus Spiritu hac de re cum suam doctoribus sui temporis manifestaret mentem, diceretque, quid ipse sentiret circa hanc materiam, & sententiam judicaret, dicit: *in DEO faciemus virtutem, sed non in nobis solis. psal. 59. item psalm. 67. pluviam voluntariam segregabis Domine, tu vero perfecisti eam.*

Petebat David *psalm. 118.* instanter a DEO non tantum aperitionem oris, verum etiam revelationem oculorum & intellectus instructionem; *revela oculos meos* (inquit) *& considerabo mirabilia de lege tua*, quasi dicat: velamen detrahe oculis meis, ut inspiciam, & contempler admirabilem sapientiam, doctrinam, quæ recondita est in lege tua. *idem cap. 8.*

Gratia Spiritus S. opus est ad dignam præparationem. ita rursus Laurentius a Villavicentio *loc. cit. cap. 5.* dicens: est admodum necessaria concionatoribus Sancti Spiritus gratia, quæ animarum ac cordium nevosas sordes speciosissimo Christi sanguine lavet, ac diluat, ut ex absteriso corde vitæ actiones purificatissime alioquin maxime contami-

contaminatæ productæ Verbum DEi, quod prædicant, expiatis labiorum expurcitiis cohonestent, & ornent.

Pergit memoratus Author : *Cap. 8.* extant quam plurima testimonia Scripturarum sacrarum, quæ nobis evidenter testantur Ecclesiastem indigere variis donis, ut strenue suo satisfaciat officio, ut verbum crucis ita proclamet, quod Christi eum verum & fidum esse Præconem, vox & Sacramenta, quæ pronuntiaverit, manifestent : quam plurima in ipso requiruntur, quæ nisi habeat, consequetur facile. Si quando illi dicendum fuerit, petat instanter, ut Spiritus S. ejus os & apertum instruat, & impleat.

Unde S. Carolus Borromeus *part. 1. c. 4. pag. 20.* cum viderit, quanta res sit, quam divina tota concionandi ratio, tantæ rei quasi horrore quodam perfusus ad eam suscipiendam, se divina in primis ope præparabit, atque muniet.

§. IV.

NECESSITAS GRATIÆ DIVINÆ IN CON- CIONE.

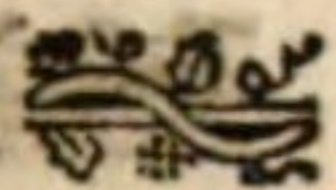
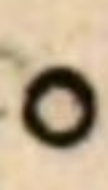
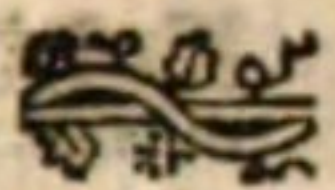
Gratia Spiritus Sancti opus est ad ferventem elocutionem. ita allegatus Laurent. a Villavicentio *Cap. 6.* dicens : est necessaria S. Spiritus Gratia, quam vulgo spiritum appellare solemus. Hic Spiritus verbo mortuo vitam præstat, & litteræ occidenti confert spiritum vivificantem, & carni per se accrescenti vitam inspirat.

Nomine Spiritus hic non intelligitur creatura aliqua spiritualis vivens, quales sunt Angeli, vel animæ, sed nomine spiritus intelligitur potentia quædam singularis facultas, & vis proponendi doctrinam, nec non dicendi, & movendi, trahendique animos, ad eam, quam dicendo intendimus, mentem, vel religionem.

Hæc facultas, seu vis dicendi vocatur in sacris scripturis multifaria: nunc dicitur potentia, alias fiducia loquendi, alias potestas, alias Spiritus, alias ostensio Spiritus sive potentiæ. Sic Apostolus Paulus 1. *ad Cor.* 2. inquit: sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus. idem Auctor. *Cap. 6. secunda ratio &c.*

Gratia Spiritus Sancti opus est ad efficacem motionem. ita prælaudatus Laurent. a Villavicentio *Cap. 9.* Gratia Spiritus Sancti (ait) in concionibus requiritur, ut intus audientium corda aperiat, ac molliat, & in obedientiam, & amorem Legis DEi inclinet.

Pro confirmatione adducit doctrinam S. Augustini docentis, necessariam esse gratiam intus operantem, ut auditores verbis credere doctrinis sacris possint, adeo, ut nisi Christus, qui omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, intus illustret corda, aperiatque ostium verbo, ut ad ipsum informandum possit penetrare, nihil efficiatur prorsus. sunt corda hominum in voluntate Dei magis, quam in ipsa hominum voluntate, quod eleganter satis convincit S. Augustinus *lib. de Correctione, & gratia cap. 14.*
ubi

ubi sic ait: cum autem homines per correctionem in viam
justitiæ seu revertuntur, quis operatur in cordibus eorum
ad salutem, nisi ille, qui quolibet plantante, atque rigan-
te, & quolibet in agris atque arbuſtulis operante dat incre-
mentum DEus? &c. *Et in fine ejusdem Capituli*, ubi elegan-
ter satis variis ſcripturarum testimoniis convicerit, corda
hominum in DEi eſſe poteſtate, tandem concludens ait:
& ambulabat David proficiens, & magnificabatur, & Do-
minus omnipotens erat cum illo.

Concludit denique Laurentius a Villavicentio: omnia
loca hic congeſta abunde ſatis teſtari arbitror, piis, atque
doctis viris, neceſſariam eſſe Spiritus Sancti gratiam, tum
concionatori, tum populo audituro. Illi, ut cæleſtis lucis
fulgore illuminatus a Chriſto mente & corde ſincere Ver-
bum Divinum crucis valeat perclamare, his vero ejusdem
gratiæ ſuperna virtute operante ſaxea cordis durities in eam
ſit converſa ſuavitatem, ut non ægre, nec difficulter, verum
ultro, ac libenter Verbo Chriſti locum parent, ac præſtent.

§. V.

OBSERVANDA.

AUXILIUM DIVINUM IMPLORANDUM ANTE CONCIONEM.

Cum Concionis, quam proxime habiturus eſt,
cauſa ſe ſtudio dabit (monet S. Carolus Borromeus
loc. cit.) Sanctum Thomam Aquinatem, & alios ſanctita-
tis laude claros viros ad imitationem ſibi proponet, qui
religioſa aliqua precatatione uſi ſunt, priusquam ſe dederent,
ad ſe ardenti pietate inflammandum, dum etiam in concio-

nis

nis studio tractationeque versatur Christi Domini cruci affixi, vel Apostoli Pauli prædicantis (ut S. Chrysostomus fecisse traditur) imaginem sibi ob oculos ponet, quam tacita meditatione intueatur.

Frequenter meditabitur, ut ardentiori studio confugiat ad DEum, qui Divini sui Spiritus afflatu omnia dicendi adjumenta subministrare potest. Idem S. Carolus Borromeus *loc. cit. part. 1. c. 4. pag. 20.*

Meminerit Concionator illius orationis, quam ex more Sacerdotis, vel Diaconi rem sacram agentes dicere solent, antequam Evangelium decantent, scilicet: munda cor meum, ac labia mea omnipotens DEus, qui labia Isaiaæ Prophetæ calculo mundasti ignito, ita me tua grata miseratione dignare mundare, ut Sanctum Evangelium tuum digne ac competenter annutiem. Amen. Laurent. a Villavicentio *loc. cit. cap. 1.*

David Prophetarum eximius nunquam ausus est de rebus sacris quidquam tractare, nisi prævia illa petitione, & oratione, quod ex Psalmo illo quinquagesimo verum esse cognoscimus, ubi dicit: *Domine Labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* dicant Concionatores cum Davide *cor mundum crea in me DEus, & spiritum rectum innova in visceribus meis.* idem Auctor. *loc. cit.*

Nec prætereundum est monitum Joan. Caspari Marstaller in Eloquentia sacra *lib. 1. cap. 2. §. 4. de ratione concionandi*: triduo ante SS. Trinitatem invoca, DEo Patri memoriam, filio intellectum, & Spiritui Sancto voluntatem commenda. itaque si memoria laberis, Patrem, si in loco

loco difficili explanando hæres, filium, si te aridum, & sine devotione & spiritu comperies; roga Spiritum Sanctum.

AUXILIUM DIVINUM IMPLORANDUM IN CONCIONE.

ITa rursus Laurent. a Villavicentio *loc. cit. cap. 9.*: quod cum nulla sola humana virtute fieri possit, nisi divina; necessaria est illa Oratio, quam populus simul cum Concionatore fundit ad Christum.

Paulus hanc orationem pro ipso fieri, ab illis petebat Christianis, qui erant Colossis, quibus, cum ad ipsos scriberet, dixit *Cap. 4.* Orationi instate vigilantes in ea gratiarum actione, orantes simul, & pro nobis, ut DEUS aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum) ut manifestem illud, ita, ut oportet me loqui.

Oraverunt Apostoli (inquit Lucas) in hanc formam: Domine respice in animas eorum, & de servis tuis in omni fiducia loqui Verbum tuum. idem Laurentius *Cap. 2.*

Oremus igitur DEum, cum publice nobis dicendum fuerit, quatenus ad nos Seraphinum aliquem mittere dignetur, qui advolans calculum in manu adferat sua forcipe de altari sublatum, qui ora tangat nostra, & nobis dicat: *Ecce tetigit hoc labia mea, & auferatur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.* Laur. a Villavicentio, *cap. 1.*

§. VI.

CAVENDA.

Diligenter sibi cavendum existimabit, ne mortali culpa

pa affectus Spiritum Sanctum contristet, & Apostolicum opus, atque adeo D. Nostri Iesu Christi munus attingat, sed conscientiam ante ab omni peccatorum impuritate pœnitentiæ Sacramento expurgabit, quam ad Vêrbi DÊi tractationem accedat. Et vero gravissimam illam Prophe- tæ objurgationem vehementer pertimescendam ducat. Pec- catori dixit DÊus, quare tu enaras justitias meas, & assu- mis testamentum meum per os tuum. S. Carolus Borro- meus *loc. cit. cap. 6. part. 1.*

Neque viribus suis fidet, sed imbecillitatem suam recte agnoscens se coram DÊo abijciat, cujus cœlesti benignita- te ipse, quamvis abjectus, & prædicationis munere indignus adjuvetur. idem S. Carolus *Cap. 4. part. 1.*

C A P U T II.

DE

CAUSA EFFICIENTE MINISTERIA- LI.

CAusa efficiens Ministerialis est Concionator juxta illud Marc. 21. v. 17. *euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.* item secundum illud Apostoli: *sic nos existimet homo, ut ministros DÊi &c.* Unde S. Carolus Borromeus *instit. Pastor. c. 4.* “attente cogitabit, se, qui
„ Prædicationis munus aggreditur, ministrum esse, per quem
„ Verbum DÊi ab ipso Divini Spiritus fonte ducitur ad
„ fidelium animas Divinitus irrigandas.

§. I.

§. I.

DE REQUISITIS CONCIONATORIS.

AD Apostolicum Prædicationis munus cum fructu obeun-
 dum tria requiruntur : imo. requiritur irreprehensi-
 bilis vita : Oportet Concionatorem factis ostendere, quod
 verbis probat.

REQUISITUM PROBITATIS FUNDATUR
 IN SACRA SCRIPTURA.

PRædicator gentium Paulus, *cap. 2. v. 7.* ad Titum scri-
 bit : *in omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum
 in doctrina, in integritate, in gravitate Verbum sanum irreprehen-
 sibile.* Hoc omnes Prædicatores cum adjuncta ratione con-
 cernit : ut is, qui ex adverso est, nihil habens malum dicere de
 nobis. Unde *ad Corinthios epist. 2. cap. 10.* monet, hoc cogi-
 tet, qui ejusmodi est, quia, quales sumus absentes, tales & præsentis in
 facto.

URGETUR A SS. CONCILIIIS.

Concilium Aquisgranense *de anno 816. cap. 20. Tom. Con-
 cil. IX.* statuit : “ Vita clarere debet Ecclesiasticus Do-
 „ctor : nam doctrina sine vita arrogantem facit. præ-
 „dicatio operibus confirmanda est, ita, ut, quod docet
 „verbo, instruat exemplo : vera enim est illa prædicatio,
 „quam vivendi sequitur forma : nam nihil turpius est, quam,
 „si bonum, quod quisque prædicat, explere opere negli-
 „gat.

Idem continent Acta Concilii Turonensis sermone in
 Concilio habito : “ ut sermo Prædicatoris omni acceptio-
 „ne dignus sit, requiritur in Prædicatore religio ad rever-
 entiam

„ entiam sermonis , scientia ad doctrinam , eloquentia , ut
 „ commendet , ad gratiam , ut scilicet sermo sanctus sit ,
 „ prudens sit , illustris sit &c.

COMMENDATUR A SS. PATRIBUS.

S. Hyeronimus ad Nepotianum scribit : “ non confun-
 „ dant opera sermonem tuum , ne cum in Ecclesia
 „ loqueris , tacitus quisque respondeat : cur hæc , quæ dicis ,
 „ ipse non facis ?

Benedicendo , & male vivendo (ait S. Chrysostomus)
 instruis DEum , quomodo te debeat condemnare.

INCULCATUR A SANCTIS ORATORIBUS.

S. Carolus Borromeus *loc. cit. p. 1. cap. 2.* ita perorat :
 „ sciat se exiguum porro fructum spiritalem fidelibus
 „ allaturum , nisi vere ex animo , totoque spiritu dicat :
 „ ita vero dicere is certe potest , qui vere spiritalis est , san-
 „ ctæque vitæ institutis , atque usui plene deditus. Munda-
 „ ri enim prius oportet , quam mundare inquit , Beatif-
 „ simus Pontifex Gregorius magnus.

“ Erit igitur Concionator singulari vitæ innocentia , mo-
 „ ribus sanctissimis , & Divinis virtutibus instructus. DEI
 „ igitur timore terrenarum rerum despicientia , animarum
 „ salutis Zelo , humilitate , mansuetudine , patientia , cha-
 „ ritate , cæterisque religiosæ disciplinæ ornamentis bene
 „ munitus sit.

SIMILITER AB INSIGNIBUS CONCIONA- TORIBUS.

Ludovicus Granatensis *cap. 1. pag. 531.* ait : in Concione
 primo

primo jure omnium bonitas & integritas vitæ est spectanda : absolum enim esset , & ab omni ratione alienum , ut, qui se Magistrum virtutum autumat , in eisdem instrui indigeat. non secus Concionator Verbi DEi, cujus muneris est alios docere, debet hoc munus exercere , si virtutum inops & vacuus sit.

Pergit idem Auctor de bonitate Concionatoris : hoc egregium, & plane Divinum munus prædicandi commisit DEus discipulis præcipuis illis, ut ubique gentium Verbum Domini prædicarent : qui igitur ad tantum , tamque sublime munus DEi beneficio vocatur, primum omnium observet, oportet , se magistrum virtutum, & exemplar omnibus propositum, ut alii boni efficiantur , vitia nempe extirpando, & virtutes hominum animis exprimendo, ne quis eadem tibi vitia obiiciat &c. quod si talem tegesseris, maximos, & uberrimos ex ea re fructus percipies.

Tobias Lohner in Bibliotheca Conc. p. 1. Tom. 26. n. 12. comparationem instituit. Quid namque coelorum nomine nisi cælestium Prædicantium vita designatur, de quibus per Psalmistam dicitur : *cæli enarrant gloriam DEi* &c. ipsi cæli, ipsi sol esse memorantur.

PRÆSCRIBITUR ETIAM AB ETHNICIS ORATORIBUS.

Tullius apud Panormitanum p. 2. cap. 1. de causa efficiente orationis inquit : *caput est artis dicere, quod facis.*

FULCITUR RATIONE.

Ipsi enim flagitiis, & sceleribus immerfi improbitatis nomen horrent, & averfantur : econtra omnes se ac sua libenter concedunt illis, quos innocentia, & sanctimoniae gloria florescere sibi persuadent.

ILLUSTRATUR A SIMILI.

Si Convictores vident, ipsum Patremfamilias non gustare cibos appositos, suspicantur eos bonos non esse, atque etiam ipsi abstinere. P. Lohner *de munere concionandi* §. 7.

§. II.

OBSERVANDA CIRCA PROBITATEM ORATORIS SACRI.

Non levis obligatio incumbit sacris Oratoribus, atque etiam Parochis, ut praediti sint iis, vel similibus virtutibus, quas auditoribus suis commendant, ita P. Kolb. *in obligatione & Jure Parochorum* p. 1. c. 8.

ILLUSTRATUR AUTHORITY S. SCRIPTURÆ.

Praedicator & Doctor gentium 2. *Corinth.* 6. scribit: “ ne-
 „ mini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur
 „ ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nos-
 „ metipsos, sicut DEi Ministros in multa patientia, in tri-
 „ bulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in car-
 car-

„ carceribus &c. item 1. *Timoth.* 2. describit, quibus virtutibus oporteat esse instructos Verbum DEi Prædicantes: Episcoporum autem esse prædicare, seu publice docere, vel per se, vel per suos vicarios, quales sunt Parochi, variis in locis explicat idem gentium Doctor. 1. *Timoth.* 4. “ præcipe hæc, „ & doce. Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide & castitate. Dum venio, attende lectioni, „ exhortationi & doctrinæ. *eod. cap.* hæc meditare, in his „ esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus, attende „ tibi, & doctrinæ. insta in illis: hæc enim faciens, & te „ ipsum salvum facies, & eos, qui te audiunt.

ILLUSTRATUR EX CONCILIIS.

TRidentinum requirit omni tempore, omni loco, & in omnibus Clericis, præsertim Parochis singulares prorsus virtutes, uti patet ex verbis ejusdem Concilii plurimis: ergo etiam, & multo magis requirit a Clericis, dum e cathedra sacra dicunt ad populum; nam locus nullus, nec tempus est, quo magis opus virtutibus habeant sacerdotes, quam loco & tempore habendæ concionis, quo Spiritus sanctus per idonea instrumenta suas gratias in corda fidelium paratissimus est infundere.

ILLUSTRATUR EX SS. PATRIBUS.

S. Ambrosius ait: “ ante vita, quam doctrina quærenda „ est: vita enim bona sine doctrina habet gratiam: „ doctrina vero sine vita integritatem non habet. Simili- „ ter S. Hieronimus: non confundant sermones tuos ope- „ ra

„ ra tua, ne cum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet re-
 „ spondeat: cur igitur hæc, quæ dicis, ipse non facis? S.
 „ Augustin. “ prius, quam errigas proferentem linguam,
 „ ad DEum leva animam sitientem; rationes cum DEo po-
 „ ne, voluntatem ejus require, ab eo dicendarum rerum
 „ consilia cape, re bene gesta ad DEum recurre, gratias
 „ age, coronam appende. S. Bernardus: si sapis, concham
 „ te exhibebis, & non canalem; hic siquidem pene simul
 „ & recipit, & refundit: illa vero, donec impleatur, exspe-
 „ ctat, & sic, quod superabundat, sine suo damno com-
 „ municat. Canales multos hodie habemus in Ecclesia,
 „ Conchas perpaucas, multi enim loqui, quam audire pa-
 „ ratiores, & prompti docere, quod non didicerunt. vide
 Manuale Parochorum. p. 3. pag. 287.

PROBATUR ETIAM EX RATIONE.

Concionator avarus nunquam avaris liberalitatem; bibu-
 lus nunquam persuadebit Bacchi fratribus aut bibulis
 temperantiam; luxoriosus lascivis nunquam abunde descri-
 bet castimoniam; piger nunquam commendabit satis dili-
 gentiam, sed potius auditores suos facile commovebit ad
 risum effusissimum, ad cachinnos, ad sui ludibria, ad rumo-
 res Clericis parum honorificos in plateis, & compitis: er-
 go non levis incumbit sacris Oratoribus obligatio incum-
 bendi omni studio ad eas virtutes, quas auditoribus suis
 capiunt esse commendatas; nam præterquam, quod plerum-
 que oriatur non leve scandalum, vel oritur novus contem-
 ptus, vel antiquior atigetur vilipensio sacerdotum, quod
 probe advertendum esse monet, aut præcipit Concil. Trid.
 Sess. 5. cap. 2. si vero &c. item Sess. 22. de Reform. cap. 1.

OMNI.

OMNIBUS ORATORI SACRO VIRTUTIBUS STUDENDUM.

ITa S. Chrysost. *hom. 10. in c. 5. Matth.* “Concionator
 „ omnibus virtutibus debet esse excultus : debet enim
 „ pauper spiritu esse, ut avaritiæ studium atque omnem
 „ quæstus cupiditatem libere reprehendat. debet perpetuo,
 „ & sua, & aliena peccata lugere, ut eos exagitet, qui ante-
 „ quam peccant, peccare non verentur, & ubi peccave-
 „ rint, dolorem non concipiunt scelerum, quæ admise-
 „ runt. debet esurire, & sitire iustitiam, ut operum bo-
 „ norum studio lanquescentes excitet Verbo DEi, & exem-
 „ plo suo accendat. debet esse mansuetus, ut ametur po-
 „ tius, quam timeatur. debet esse misericors erga alios,
 „ & severitatem sibi adhibere. debet esse mundo corde,
 „ ut ne cogitationes quidem inanes, & inutiles hujus sæcu-
 „ li suscipiat, nedum sæcularibus negotiis se implicet. de-
 „ bet esse pacificus, ut populus, quem docet, sollicitus sit
 „ servare unitatem spiritus in vinculo pacis. debet esse pa-
 „ ratus ad omnes res, vel difficillimas pro gloria DEi, pro-
 „ que Ecclesia ferendas non inani quodam animi impetu,
 „ sed solida veraque constantia digna Martyribus.

Similiter S. Carolus Borromeus *loc. cit.* perpetuam
 sanctissimæ vitæ rationem servabit. Erit enim in col-
 loquio gravis, mansuetus, & salutaris, in habitu vestitu-
 que sacerdotali modestus, in victu temperatus, & par-
 cus, ac ciborum varietatem fugiens, frugalitati absti-
 nentiæque studiosissimus.

CHARITAS ERGA PROXIMUM EXERCENDA.

ITa S. Gregorius *hom. 27. supra Lucam.* universim, qui Charitatem erga alterum non habet, prædicationis officium suscipere nullatenus debet. juxta illud Apostoli: *si charitatem non habuero, sum sicut aes sonans, & cymbalum tinniens.*

Unde Innocent. XI. Constitut. 10. cap. 43. inquit: animarum fructum plurimum promoveri sciant, si parochiani sincera charitate foveantur. Hinc ægrotos frequentius invisant, eisque, cum opus erit, ad ultimam luctam ex debito salutaribus monitis assistant, viduarum aliarumque miserabilium & afflictarum personarum quamdam curam habeant, earundem necessitates & misérias, quantum fieri poterit, consilio, opera, solatio sublevando.

PAX, ET CONCORDIA SERVANDA.

ITa Synodus Carisiaca cap. 15. Non est rationabilis causa, quæ contra hoc, quod petimus, vos debeat stimulare, quia non sumus hujusmodi homines, ut, cum cognoverimus voluntatem Domini, velimus, aut debeamus quomodo resultare, & rixas, & dissensiones seu seditiones, quas vulgus Werras nominat, debemus commovere, conferre, vel tenere, quos Dominus pacis Prædicatores & Seditatores voluit ordinare, & peccata nostra, atque nobis commissorum, & etiam totius populi constituit plangere, & curare, & bellum cum vitiis, & pacem cum fratribus jussit habere. nos, & quidem pacem, & quietem, non rixas, & bella optamus, & quærimus. quia, sicut dixit Apostolus:

stolus, non sunt nobis carnalia arma, sed spiritalia & potentia DEO. 2. Cor. 10. v. 4.

Unde Gelas. Hochenleutner *de modo concionandi reflex.* 15. n. 114. ut fructum intentum consequatur, studeat quam maxime paci & concordia. si plures prædicant in una Civitate, illos revereatur, & eorum Authoritati nullo verbo deroget.

BONUM EXEMPLUM PRÆBENDUM.

Ita monet Paulus *ad Timotheum* 2. cap. 2. v. 15. sollicite cura te ipsum, probabilem exhibere DEO, Operarium inconfusibilem, recte tractantem Verbum veritatis. & iterum cap. 2. ad Titum: *in omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum in Doctrina, in integritate, in gravitate, Verbum sanum, & irreprehensibile, ut is, qui ex adverso est, reatur, nihil habens malum dicere de nobis.*

Idem inculcat S. Laurentius Justinianus Concionatorem ita adhortans: dabis voci tuæ vocem virtutis, si, quod suades, prius tibi persuasisse cognoscaris, validior operis vox est, quam oris, fac, ut loqueris.

BONA FAMA CONSERVANDA.

Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra (ait S. Augustin.) prædicare cum mala fama, est scindere gladio non acuto.

§. III.

CAVENDA

SECUNDUM CONSTITUTIONES PONTIFICIAS.

INnocentius XI. in *constit.* 10. n. 44. pag. 43. monet : in Parochiis suis nil novi incipiant ; verum consuetudinibus laudabiliter hactenus observatis insistant , maxime vero caveant, ne in ullam controversiam , præsertim cum Magistratibus se intromittant ; nisi requisito prius superiorum consilio & imperato assensu.

Alexander VII. *constit.* 45. cap. 1. §. 2. statuit : Caveant Parochi , aut Ecclesiastici quicunque, sive sæculares , sive regulares, ne impofterum ullo pacto cogant pauperes ad operas, seu laborem impendendum pro suis Ecclesiis non persoluta iusta mercede, nisi id sponte, & ex pietate præstare voluerint, multo minus audeant mulctare, qui renuerint.

Item *cap.* 16. Nihil prorsus ne quidem sub prætextu pietatis Parochi tam sæculares, quam Regulares a suis parochianis quæstuent, & si quid pro festorum celebratione ab iis sponte tribuatur, integre in eam causam infumant, & quidquid superest, pauperibus ejusdem Parochiæ dispensetur, ita, ut quævis minima aviditatis suspicio a viris Ecclesiasticis absit.

Secundum Institutiones S. Caroli Borromei : “ Fugiet autem tanquam pestem omnem ambitionem, omnemque illius suspensionem, nec loca insigniora, ubi prædicationis suæ semen spargat, ambiat, affectetve, memor Christi Domini, quem a Patre e cælo dimissum ad erudien-

„ diendum genus humanum , pagos & vicos , & castel-
 „ la obiisse legimus.

„ Cum autem ejus vita debeat esse specimen virtutum
 „ omnium , non solum ne peccato , sed etiam ne exemplo
 „ unquam nocebit.

„ Nihil sibi petet , nec vero extorquebit. “ Non vestem ,
 „ non indusia , non sudariola , non cætera id genus sibi
 „ quæritabit.

„ Non alii in eadem urbe , eodemque oppido con-
 „ cionanti frequentiore auditorum multitudinem invide-
 „ bit , & vero , quod diligentissime cavere debet , neque ,
 „ aut verbo , aut facto , aut alio modo detrahet.

„ Auditores ab illo avocare non studebit , sed , ut est
 „ Apostoli præceptum , honore præveniens illum diligit ,
 „ colet , & observabit.

„ In rebus adversis omnem animi abjectionem vita-
 „ bit.

„ Amore DEi inflammatus non modo probra , con-
 „ vicia , contumelias patienter feret.

„ Superbiam , fastidium , atque arrogantiam valde ca-
 „ vebit , ac propterea illa tantum sola proferre studebit ,
 „ non quæ , qualis , aut quantus ipse sit , declarèt , sed quæ
 „ audientibus salutariter profutura sint. *l. c. Cap. 5.*

REQUISITUM SECUNDUM.

REQUIRITUR 2do SCIENTIA A SS. CONCILIIS.

COncilium Aquisgranense de anno 816. cap. 20. tom. Con-
 cil. IX. præcipit : tam doctrina , quam vita clarere de-
 bet

bet Ecclesiasticus Doctor : nam doctrina sine vita arrogan-
tem reddit : vita sine doctrina inutilem facit.

Item : unusquisque Doctor, & bonæ actionis, & bo-
næ prædicationis habere debet studium : nam alterum sine
altero non facit perfectum. sed præcedat justus bene age-
re, ut sequenter possit docere.

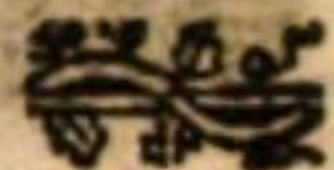
Id ipsum similitudine illustrat : sicut in numismate me-
tallum, figura, & pondus inquiritur ; ita in omni Doctore
ecclesiastico, quid sequatur, quid doceat, quomodo vivat.
per qualitatem igitur metalli doctrina, per figuram simili-
tudo Patrum, per pondus humilitas designatur : qui ergo
ab his tribus discrepaverit, non metallum, sed terra erit.

A SS. PATRIBUS.

S. Gregorius *Moral. dist. 38. cap. si laici* dicit : si in laicis vix
tolerabilis inscitia, quanto magis in iis, qui præsumunt,
nec excusatione digna, nec venia.

COMMENDATUR A SANCTIS ORATORIÆ SCRIPTORIBUS.

S. Antoninus apud P. Tob. Lohner *Tom. 1. l. 26. n. 9.*
relatus ait : Prædicator præcipue debet esse doctus in
sacra scriptura, & ipsi vacare : unde in hujusmodi figura
vectes, quibus arca portabatur, jugiter annulis erant inser-
ti, ut cum arca esset portanda, nulla fieret mora de inter-
mittendis vectibus ; quia Prædicatores, per quos Ecclesia
circumfertur, sacris litteris debent semper insistere, ne tunc
cogantur discere ; cum ex officio alios habent docere, ut
exponit Gratianus *dist. 36. cap. qui Ecclesiasticis, §. Ecce, quod*
sacrum,

sacrum, Salvator noster prius in medio Doctorum sedit, audiens illos, & interrogans, & postea prædicare coepit.

Similiter Panorm. *p. 2. exam. ecclesiastico cap. 1. de causa efficiente.* requiritur solida scientia, ut saltem omnia, quæ pertinent ad mysteria fidei, mandata DEi, & Ecclesiæ, vitia & virtutes, hæreses, atque erroneas opiniones dignoscere, atque enucleare valeas.

QUÆDAM OBSERVATIONES EX CONCILIIS.

Concilium Rotomagensis *cap. 2. tom. Concil. 13.* statuit: singuli Episcopi viros idoneos, cum officium prædicationis assumant, quatenus per solos Episcopatus sanctæ prædicationis vota discurrant.

Concilium Moguntinum *cap. 51. tom. Concil. 19.* monet: Libros autem Parochorum & Concionatorum Visitatores inspiciant, & ab eis diligenti inquisitione cognoscant, quosnam potissimum Auctores legant, & in Concionibus imitentur. Contagiosos autem, & de hæresi suspectos libros ab eis auferant, & ad lectionem veterum orthodoxorum, aut etiam recentiorum, qui suspecti non sunt, eos exhortentur.

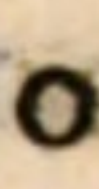
Acta Concil. *Tom. 20. in Decretis Reginaldi Poli de Reformatione Angliæ Decreto IV.* notant: quos autem Episcopus ad prædicandum mitteret, eos de materia, & modo prædicandi (multi enim in hoc officium abusus irrepserunt) cum omni pietate & studio instruat. hoc autem potissimum erit eis injungendum, ut imprimis populum ad pænitentiam adhortentur: quæ quidem eo magis necessaria

ria est, quo magis DEum offendimus, & majoribus ab eo beneficiis affecti sumus. Deinde contra ea vitia & abusus, quos tum in doctrina, tum in moribus ingerunt &c. diligenter erudiat, moneatque.

EX CONSTITUTIONIBUS SUMMORUM PONTIFICUM.

Constitutio Leon. X. vigesima prima de anno 1516. sequentia continet: sacro approbante Concilio statui-
mus, & ordinamus, ut nullus tam Clericus sæcularis, quam
cujuscunque etiam mendicantium Ordinis Regularis, aut
quivis alius, ad quem facultas prædicandi, tam de jure,
quam de consuetudine, vel privilegio, aut alias pertinet,
ad hujusmodi officium exercendum admittatur, nisi prius
per superiorem suum respective diligenter examinatus (in
qua re conscientiam ipsius superioris oneramus) ac morum
honestate, doctrina, probitate, prudentia ac vitæ exem-
plaritate ad illud aptus, & idoneus reperiat, & hic quo-
cunque postea prædicaturus accesserit, de hujusmodi exa-
mine & idoneitate sua per litteras authenticas, seu alias sui
examinatoris, Approbatorisque Episcopis, & aliis locorum
Ordinariis fidem legitime faciat.

Idem inculcat Clemens XIII. in *Epistola Enciclyca* de an-
no 1758. ad puros sanctosque mores accedat oportet digna
Ecclesiastico homine ab iis percepta doctrina, Scripturas
cognitas habeant: omnis enim scriptura divinitus inspira-
ta utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigē-
dum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo DEi
ad omne opus bonum instructus. Sacrum igitur utrius-
que

que foederis codicem, Ecclesiae traditiones, Sanctorumque Patrum scripta veluti fontes adeant, unde pura & incorrupta fidei morumque doctrina profunditur.

EX S. CAROLO BORROMEO.

p. 1. c. 3.

Concionator, antequam praedicationis officium aggrediatur, in omnis sacrae, Ecclesiasticaeque doctrinae studiis, ut maxime potest, versari debet, praesertim, si adhuc nullum docendi munus gessit.

Habebit omnes Theologiae notos, & tractatos locos Traditionum Apostolicarum, Ecclesiasticarumque notitiam tenere studebit.

“Nec vero ignorabit, sacros Ecclesiae ritus, qui in sacramentis, in Divinorum officiorum cultu, in tota denique Ecclesiastica ratione instituti sunt: eorumque mysteria & significationes, quibus explicandis mentes fidelium accendantur ad pietatis studium.

“Cognoscet item rerum in Ecclesia sancta gestarum, ac memoriae veteris, & Antiquitatis Ecclesiasticae ordinem, maxime autem sanctorum Patrum historiam, summorumque Pontificum & Episcoporum, quorum sanctitas praeclare eluxit, vitas.

“Tenebit praeterea aliquam veterum Canonum scientiam, summorumque Pontificum descripta jura, atque instituta, & Conciliorum decreta.

“Theologiae illius, quae tota in spiritalis vitae institutis tradendis, quaeque in purgandis affectibus in reformatio-
G
neque

„ neque interiori versatur, atque ob eam causam mystica,
 „ aut therapeutica vocatur, præcepta, atque exercitatio-
 „ nes bene norit.

“ Casuum Conscientiæ doctrina instructus erit.

“ Morum, & Virtutum Christianarum locos, non so-
 „ lum ordine collectos, sed recte notos habebit.

“ Locos etiam illos tenebit, qui sæpissime usu veniunt,
 „ utpote de divitiarum & bonorum despicientia, de con-
 „ donandis injuriis, de rebus adversis, constanti Christia-
 „ noque animo ferendis, de immoderatis sumptibus, aliis-
 „ que morum erroribus eripiendis.

“ Præcepta etiam recte intelliget officiorum, quæ Ma-
 „ gistratum, quæ civium, quæ seniorum, quæ adolescen-
 „ tum, quæ viri, quæ uxoris, quæ parentum, quæ libe-
 „ rorum, quæ dominorum, quæ servorum, quæ denique
 „ præcipua singulorum, ut, si quando usu venerit, de illis
 „ ex præscripto divinarum litterarum, sanctorumque Pa-
 „ trum quam optime concionetur.

“ Vim & copiam habebit similitudinum, quæ ab agri-
 „ cultura, vinea, semente, sole, luna, aliisque rebus du-
 „ cuntur, quæ sub sensum cadunt, atque intelligentiam,
 „ præsertim eorum, etiam rudium, ad quos concio ha-
 „ betur.

“ Agriculis porro, si concionabitur, plurimum ad rem
 „ proderunt similitudines, ab agro, vinea, frumento, vi-
 „ tibus, lino, cannabi, arboribus, stirpibus, aliisque agri-
 „ culturæ partibus ductæ.

Itidem eveniet, si alterius conditionis auditoribus apte
 „ illas ita accomodabit, ut eorum ordo postulabit, qui
 „, sanc

„ fane quidem, cum ad certam quamdam status sui cogni-
 „ tionem doctrinamque natura ducantur; tum certe faci-
 „ lius multo trahuntur, si vel a vitæ, vel ab artis, vel ab
 „ alterius rei, quam profitentur, genere documenta su-
 „ muntur.

Idem vult, ut concionator modum movendi sciat :
 „ in Concione, quam habiturus est, illud sibi potissimum
 „ proponet, in quo omnes nervos, roburque industriæ
 „ suæ adhibeat, & in quo munus suum versari cognoscat,
 „ ut auditorum scilicet animos commoveat: cum præser-
 „ tim peccent homines, non tam, quia verum ignorent,
 „ quam, quod male affecti sint. quare locos omnes opti-
 „ me percipiet sanctarum affectionum.

EX S. FRANCISCO SALESIO.

S. Franciscus Salesius *loc. cit. cap. i. §. i.* inquit : Quan-
 tum ad Concionatoris doctrinam sufficit sufficiens,
 non requiritur excellens. Seraphicus ille Franciscus non sub-
 tilia & magna doctus erat, subtilis tamen, & magnus Orator
 erat. Similia centum possem exempla recensere. litteratiss-
 simus quidam nempe Erasmus multoties in ore habuit opti-
 mum discendi, inque virum doctum evadendi esse medium
 docere. prædicando prædicatores finis &c.

Sufficiens autem est, si saltem omnia, quæ pertinent
 ad mysteria fidei, mandata DEi & Ecclesiæ, vitia & vir-
 tutes, hæreses atque erroneas opiniones dignoscere, atque
 enucleare sciat,

EX P. ABREU IN INSTRUCTIONE PAROCHI.

Parochus notabit Concilium Tridentinum ab eo non exigere aliquid, quod excedat propriam capacitatem, nec requirere, quod sit magnus Theologus, qui valeat secretiora mysteria explicare, sed solum postulare, quod ipse præstare facile potest. Esto, valde mediocriter doctus sit. nam docere ea, quæ omnibus ad salutem necessaria sunt, non requirit multum Doctrinæ apparatus. *l. 5. de Predicatione. c. 7.*

QUÆDAM CAUTELÆ CIRCA SCIENTIAM.

Ex Concilio Rotomagensi *cap. 9. tom. 19.* in grande obsequium fidei præcepit de cætero non admitti ad prædicandum Verbum DEi, nisi prius distincte examinati, & sufficientes reperti per Episcopos, aut eorum Vicarios.

Ex S. Francisco Salesio. Hoc unum effari volo, Concionatorem illum sufficienti eruditione excultum, qui non vult apparere plus scire, quam sciat. *loc. cit. §. 2.*

TERTIUM REQUISITUM.

Tertio requiritur legitima Missio, nimirum, ut a Prælato, ad quem spectat, sit tibi commissum, vel saltem concessum: nam, ut inquit Aqost. *ad Rom. 10. quomodo prædicabunt, nisi mittantur.* vide Constitut. Clement. X. superno de anno 1670. de approbatione Confessarii. item Panor. *mit. p. 2. exam. eccles. cap. 1. de causa efficiente.*

POTESTAS MISSIONIS.

Missio, seu licentia prædicandi Verbum DEi in Ecclesia
Paro-

Parochiali debet provenire ab Episcopo, seu Ordinario, uti constat ex S. Concil. Trid. Sess. 5. cap. 2. ubi facta ordinatione, quid in Ecclesiis Cathedralibus observandum sit, circa Ecclesias Parochiales statuit: *in aliis autem Ecclesiis per Parochos, sive iis impeditis, per alios ab Episcopo, impensis eorum, qui eas vel præstare tenentur, vel solent, deputandos. in civitate autem quacunque parte Diœcesis censebunt expedire.*

S. Franciscus Salesius *loc. cit. cap. 1. §. 1.* dicit: penes Episcopos non solum residere Missionis potestatem, verum etiam illos esse omnium actuum ministratoriorum fontem, scaturiginem, & radicem, ut illis subditi sacerdotes seorsim profiteantur, ex eis derivantes rivulos, & exuberantes furculos.

SIGNUM MISSIONIS.

Istam hodie tam Parochi cæteraque Beneficia curata habentes ab Episcopo accipiunt per institutionem canonicam, & curam animarum; quia jus prædicandi Verbum Divinum præcipue ad curam animarum pertinet. *Note ad instruct. Pastor. S. Caroli Borromei p. 1. c. 1.*

Atque hoc Jus in Parocho est perpetuum, & sine gravi causa adimi non potest; sicut enim Episcopus non potest Parochum seu Beneficiatum curatum nullo juris ordine servato privare beneficio; ita neque potest eum suspendere, aut impedire a functionibus Beneficio essentialiter annexis, qualis est annuntiatio Verbi Divini. vid. P. Abreu *de institutione Parochi l. 5. c. 1. n. 9.*

Ita etiam declarationes ad Concil. Trident. de Reformat. Sess. 5. c. 5. Nec potest Ordinarius ad libitum & sine rationabili causa suspendere a prædicatione,

Gelas. Hochenleutner *de modo & praxi utiliter concionandi reflex.* 1. §. 4. ait : optimum signum missionis est obedientia, quia voluntas DEi significatur per ordinationem superiorum.

OBSERVATIONES CIRCA MISSIONEM.

EX

CONSTITUTIONIBUS SUMMORUM PONTIFICUM.

Sixtus IV. in sua X. Constitutione pag. 404. §. 33. statuit, quodque ipsi Canonici officio prædicandi Verbum DEi uti possint, quemadmodum fratribus prædicatorum & Minorum ordinum per Nos etiam, & dictos Romanos Pontifices concessum fuit.

EX P. OCTAVIO IN REPERTORIO MORALI INTERROG. 29.

Regulares in Ecclesiis, quæ sui ordinis^{non} sunt, sine licentia ordinarii prædicare non possunt; in Ecclesiis vero sui ordinis prædicare possunt, sed petere tenentur Episcopi benedictionem: ita habetur ex *Trid. Sess. 5. cap. 6 & Sess. 24. cap. 4. de reform.* decernitur etiam, quod nullus, contradicente Episcopo, prædicare præsumat: imo si prædicaverit in alienis Ecclesiis sine tali licentia, & in propriis sine benedictione petita, possunt Episcopi contra eos poenis & Ecclesiasticis censuris procedere, & eos toties, quoties opus fuerit, punire. vide *Constitut. 2. Gregorii XV.* quæ incipit. *inscrutabili.* data nonis Februarii. 1622. 5. 8.

Episcopus non potest benedictionem negare regularibus in propriis Ecclesiis prædicare volentibus, & dato,
quod

quod licentiam neget, adhuc Regulares possunt in suis Ecclesiis prædicare, & ratio est; quia Tridentinum duntaxat mandat, ut petant benedictionem, jure autem petita, si iniuste denegetur, videtur jure concessa, & ita censuisse Sac. congregationem testantur Henriquez, *lib. 6. de pœnit. c. 13. n. 4.*

Et hæc Benedictio petenda est a Regularibus non tantum in quadragesima & Adventu: sed etiam tempore infra annum. ita docet Gavandus *in manual. Episc. verbo sacra. n. 16.* referens declarationem sacrae congregationis. id etiam præcipit Clemens X, cujus constitutio sic sonat: Regulares qui in Ecclesiis sui Ordinis prædicare voluerint, teneri ab Episcopo Dioecesano benedictionem petere; prædicare tamen posse, quamvis illam non obtinuerint. quod si Episcopus benedictionem nedum non concesserit, *sed etiam contradixerit*, nec in prædictis quidem Ecclesiis licere Regularibus prædicare; eos contravenientes ab illo tanquam Sedis Apostolicæ delegato, censuris, aliisque pœnis Ecclesiasticis in vim *Const. fel. rec. Gr. XV.* Prædecessoris nostri incipientis: inferutabili Dei providentia coerceri, & puniri posse: Episcopum tamen absque justa & rationabili causa contradicere non debere; & hujusmodi benedictionem teneri etiam Regulares petere: si in quibusdam Oratoriis sui Ordinis sermonem coram populo vel in Ecclesiis, aut ad crates Monasteriorum sanctimonialium eorum jurisdictioni subiectorum, licet clausis januis, & nullus sæcularis ibi interfit, habere voluerint. Posse tamen Episcopum licentiam concedere Regularibus in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt prædicare volentibus, & illos, quamvis ab Universitatibus, aut a Magistratibus laicis nominatos, etiam
amfi

amfi Episcopi Antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quo ad doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, quod moderatum & discretum esse debet, visum fuerit. Et licentiam prædicandi semel eisdem concessam ob rationabiles causas licet occultas, prædicationem tamen concernentes suspendere. Non posse tamen Episcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Ecclesiis suorum Ordinum prædicent.

EX P. ABREU

IN INSTITUTIONE PAROCHI: L. 5. C. 5.

Quamvis sola authoritas Parochi attento jure antiquo sufficiens videretur, ut alius ab eo invitatus posset in sua Ecclesia prædicare; per Conc. tamen Trident. prohibentur Parochi in suis Ecclesiis admittere Concionatores ab Ordinariis non approbatos. Unde hodie nullus etiam a Parocho invitatus prædicare poterit sine licentia Episcopi, esto sit regularis.

Aliqui tenent, posse Parochum dare facultatem prædicandi viro docto, ut duabus, aut tribus vicibus prædicet in sua Ecclesia, etiamsi non sit approbatus ab Ordinario Parochi. in qua re Constitutiones Episcopi, & præcepta, si quæ fuerint, & consuetudo est observanda. tu vero, si sapias, ut monet Possev. inconsulto Episcopo non admittas; sed per te ipsum prædica, ne incidas in aliquas tricas cum tuo Prælato, a quibus non te facile expedias.

An vero semel approbatus ab Ordinario possit admitti a Parocho sine alia licentia? tu admitte si fuerit Regularis semel approbatus simpliciter, & sine temporis limitatione; quia Ordinarius non potest licentiam semel datam prædicto modo revocare, nisi talis Regularis crimen commiserit in Officio

officio prædicandi , vel alias fuerit homo scandalosus , ut declaravit Urbanus Octavus : si vero approbatus ad tempus , eo finito admitti non debet ; vel si approbatus fuit ab alio Episcopo , non tamen a tuo ; quia Concilium requirit approbationem Ordinarii loci , qualis non est alienus Episcopus.

QUÆDAM CAUTELÆ CIRCA MISSIONEM EX CONCILIIS.

Concilium Lateranense IV. pœnam statuit in omnes , qui prohibiti , vel non missi præter auctoritatem ab Apostolica Sede vel Catholico Episcopo loci susceptum publice vel privatim prædicationis officium usurpare præsumpserint.

Idem continet Decret. Reginaldi Poli : *de reformat. Angliæ decret. 4. Tom. Concil. 20.* quia vero sunt , qui non vocati ad prædicandum , ipsi se ingerunt , cum tamen Apostolus dicat , quomodo prædicabunt , si non mittantur ? quos etiam DEus per Prophetam reprehendit dicens : ipsi currebant , & ego non mittebam illos , statutum vero Innocentii Papæ III. in generali Concilio editum , quo sub anathemate , & aliis pœnis ei , qui contumacia perseveraverit , infligendis , prohibetur , ne quis præterea auctoritatem ab Apostolica Sede vel Catholico loci Episcopo concessam publice vel privatim , extra quam regit Ecclesiam , prædicationis officium usurpare audeat , observandum censemus.

Notæ ad Concil. Lateranense V. Sess. 11. Tom. Conciliorum 19. referunt constitutionem , ne quis publice concionari præsumat , qui non prævio examine est approbatus.

EX

S. CAROLO BORROMEO.

Qui Regulares non sunt, concionandi munere præter Parochum in Ecclesia Parochiali nunquam fungantur sine illa Episcopali facultate.

MUNUS PRÆDICANDI NON SACERDOTIBUS ORDINARIE NON COMMITTENDUM.

Non facile illud ei concedet, qui sacerdos non sit, ut sanctissimi Leonis Pontificis canone constitutum est.

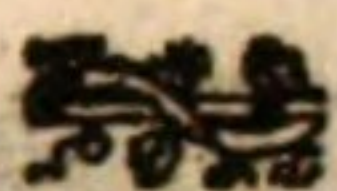
Si quando vero ob justam aut necessariam causam Diacono permittit, habebit rationem non solum doctrinæ, & morum disciplinæ, quæ duæ res in Concionatore requiruntur, sed etiam ætatis, quæ solida & confirmata in eo spectari debet, sanctissimi sapientissimique Pontificis Gregorii Magni iudicio.

Neque item indocto, vel inepto, vel vitioso, vel vitii criminisve infamia notato. *idem loc. cit. c. 1.*

EX NOTIS

AD INSTRUCTIONES PASTORUM S. CAROLI BORROMEI p. 1. c. 1.

AD Diaconum ex proprio officio non pertinet prædicare ex cathedra, sed Evangelium recitare, & ipsum prædicare per modum catechizantis, ac articulos fidei, aliaque Christianæ institutionis capita tradere, ut ex S. Dionisio probat S. Thom. 3. p. 2. q. 67. art. 1. ad 1. atque secundum hoc intelligendum est, quod B. Gregor. in Concil. Rom. Cap. 1. dicit de diaconis; quos ad prædicationis officium & elec-

eleemosynarum studium vacare congruebat: ac similiter, quod Episcopus ordinando Diaconum pronuntiat; Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare: baptizare & prædicare ex Cathedra docendo exponendoque Evangelium proprie pertinet ad Episcopum, ut ibi ostendit B. Thom. adeo, ut ne Presbyteri quidem id possint, nisi ex Episcopi Commessione: in cuius sollicitudinis partem cum vocentur ii, quibus animarum cura committitur; eo ipso munus prædicandi suscipiunt. Committi potest & aliis, regulariter quidem solis Presbyteris, sed tamen ex causa urgenti etiam Diaconis; quibus, cum absentibus Episcopo & Presbytero olim permittebatur Evangelium explanare, non tamen ex loco superiore, quemadmodum refert author Commentarii in Epistolas S. Pauli, qui falso tribuitur B. Ambrosio; datur intelligi, hoc non esse illorum officium proprium. si causa subsit, potest Episcopus concedere, ut etiam solemniter prædicet, indutus superpelliceo, & stola in transversum ducta, ut *seq. cap. 8.* monet S. Carolus.

PRO NOTITIA.

Ordo præconceptus expeteret, continuationem de causa materiali, formali & finali sacre Orationis. quoniam vero alii labores typographici impressionem modo impediverunt; illam ad commodius tempus differre oportuit. Attamen, ut materies impressa pro ulterioribus collegiis publicis anni currentis scholastici ex præfata Oratoria habeatur, subiungitur interim modus movendi in concionibus.

DE

PRÆCIPUO ORATORIS SACRI OFFICIO.

Rhetorica vocatur a Cicerone *Regina flexanima*: eo quod animis dominetur, & cordibus imperet sua arte movendi,

di. Hoc maxime convenit Rhetoricæ Ecclesiasticæ, seu Oratorię Sacræ.

Nihil præstantius est, quam robusta simulque mellita oratione animos flectere. Verani *de affectibus* diff. 1.

§. 2. n. 11.

Ad hoc igitur (ait Quintilianus) incumbat Orator, hoc opus ejus, hic labor est, sine quo cætera nuda, jejuna, infirma & ingrata sunt, adeo velut spiritus operis hujus & anima est in affectibus. l. 6. c. 2.

Si homo destituitur affectibus, incultus, arridus est sicut stipes sine sensu. Verani *loc. cit.* §. 2.

Specialiter autem illud incumbit Oratori Ecclesiastico seu Concionatori. Quare S. Carol. Borromeus *loc. cit.* p. 1. c. 3. monet; Concionator modum movendi sciat.

Inermis enim & viribus destituta eloquentia, quæ regendis flectendisque animis minime apta. idem Verani *in Præf.*

Præcipuum itaque Oratoris sacri officium est *movere*, seu (ut S. Antonius inquit) sic loqui, ut flectat, movendo nimirum Auditores, ut serio proponant adimplere, quod perceperunt in concione.

Istud manus dudum expressit S. Augustinus l. 4. *de doctr. Christian.* c. 13. dicens: probet, ut instruat, delectet, ut teneat, moveat, ut vincat.

DE

QUIDDITATE MOTUS ET AFFECTUS.

Movere est excitare, vel sedare affectus: quod, qui potest, cordibus imperat, & orbi dominatur. Affectus proin

proin est vehementior motus animi ex apprehensione boni vel mali ortus.

Affectus non excitatur, nisi præcesserit objecti repræsentatio; hinc dicuntur oriri ex imaginatione boni vel mali.

DE
ORTU ET PROGRESSU PASSIONUM
IN COMMUNI.

1mo. **F**it ab objecto impressio in organo sensus externi; dum
e. g. sonus defertur ad aures.

In hac autem impressione non consistit sensatio, non enim corpus, sed anima corpori unita sentire dicitur. Unde sensatio definitur perceptio immediata passionis corporeæ. Potest dari impressio in organo sensus externi, quin sensatio in anima oriatur. quia anima (licet corpus, cui est unita, rite sit dispositum, & a rebus sensibilibus reipsa afficiatur) objecta tamen externa in sensus incurrentia non sentit, si ad ipsius corporis passionem minime attendit. sic teste experientia integris atque apertis oculis non videmus, si mens nostra in rei cujusdam contemplatione sit adeo defixa, ut corporis passionem vel motionem nequeat advertere.

2do. Impressio in organo sensus externi facta communicatur organo sensus interni seu cerebro, ubi dein concipitur apprehensio, vel cognitio boni vel mali.

Ista communicatio fit per spiritus animales in nervis contentos: nervus enim tangi non potest, quin spiritus in eo contenti retrorsum undulent, nec isti possunt retrorsum undulare, quin repellant vicinos, & hi rur-

sus alios , unde tota spirituum series commovetur , & retrograda velut undulatione motionem imprimet cerebro , sicque animam determinat ad has vel illas cognitiones formandas.

3^{tio}. Oritur in appetitu sensitivo passio seu commotio ad bonum prosequendum , vel malum fugiendum.

Ex cognitione boni vel mali commoventur spiritus & humores, e. g. bilis , sanquis &c. ex hac commotione resultat voluptas vel dolor , inde exsurgit affectus appetitus sensitivi , qui vel bonum prosequitur , vel malum averfatur.

Spiritus animales excitati in tali copia , per tales meatus cum tali velocitate & tarditate secundum habitudinem corporis, e cerebro commeant in substantiam cordis. hinc talis modificatio fistoles & diastoles cordis cum tali contractione vel explicatione orificiorum ejus. hinc talis impulsio sanguinis in tali copia cum tali velocitate & tarditate , in tales corporis partes , ipsis etiam fortasse vasis sese propter appulsum spirituum animalium in tali copia , cum tali velocitate, vel tarditate sic contrahentibus , aut explicantibus , & motu vermiculari in hanc vel illam partem agitantibus , hinc talis immutatio corporis , talis passio.

Paulo aliter explicat appetitum materiale Clariss. *A-* mort in *Ethica Christiana* p. 2. §. 2. nulla datur passio sine vehementi motione spirituum vitalium ad objectum in cerebro apprehensum affluentium , vel ab eodem re-fluentium. ad objectum enim voluptuosum seu delectabile tanquam in spatium rarius ac distensius per systolen alternam cordis ac cerebri confluunt; ab objecto vero

vero dolorifico tanquam a spatio densiori ac compressiori per Diaστοlen alternam cordis ac cerebri trusi in suos torrentes sanguineos per arterias & venas circa cor & in corde decurrentes refluunt.

Ista tria etiam brutis sunt communia: nam & in brutis datur 1mo. sensus externus, in quem incurrunt objecta externa. 2do. Datur sensus internus, nimirum sensus communis, phantasia, potentia aestimativa, sed tantum materialis, non comparativa, habent insuper memoriam. 3^{tio}. Datur in brutis appetitus sensitivus & passio.

DE

ORTU ET PROGRESSU AFFECTUUM IN HOMINE.

IN homine, utpote anima rationali prædita, consequenter intellectum & voluntatem habente datur 4to. ex parte intellectus iudicium adesse vel imminere bonum vel malum.

Intellectus est potentia rationaliter cognoscitiva, & voluntas est potentia rationaliter appetitiva.

5to. Ex parte voluntatis datur resolutio vel ad bonum immediate amplectendum, vel ad examen ab intellectu institutum, sitne vere, an solum apparenter bonum vel malum.

Si voluntas se a simplici cognitione boni vel mali sine prævio examine statim abripi sinit, tunc dicitur agere ex passione; quando autem imperat intellectui maturum examen, sitne vere, an solum appareat bonum agere id, quod illa suadet, tunc dicitur homo agere ex consilio seu deliberate, non ex affectu imperante, sed imperato.

Ista quandoque citius, quandoque tardius, quandoque in momento quasi fieri experientia comprobatur.

Ani-

Anima igitur (ut sic loquar) nauta est, corpus navigi-
um, organum sensus interni gubernaculum, quo na-
vis modo allidit ad scopulos, excitando, modo ab illis exi-
mitur, sedando passiones, quæ voluntatem pelliciunt ad
turpia & inhonesta, modo in medio mari secundo cursu
fertur, cum excitantur, foventur & promoventur passio-
nes, quibus voluntas ad præclara quæque ac honesta ac-
cenditur. Simonet *de actib. hum. disp. 1. a. 1.*

DE
DIVISIONE AFFECTUUM ET PASSIONUM.

Appetitus sensitivus est potentia materialis, quæ per affectus
suos prosequitur bonum, aut fugit malum. Bonum illud,
circa quod versatur appetitus sensitivus, est vel *delectabile*, vel
utile, non autem honestum, utpote quod est objectum solius
appetitus rationalis.

Dividitur in *concupiscibilem* & *irascibilem*. concupiscibilis
versatur circa bonum delectabile facile obtinendum, vel ma-
lum facile fugiendum. irascibilis circa malum arduum amo-
vendum, & bonum arduum prosequendum. sunt in homi-
ne hujusmodi affectus, quod in mari ventorum agmina. Ve-
rani *diff. 1. §. 2. n. 13.*

Ab Aristotele 12. genera motuum recensentur : ira,
mansuetudo, amor, timor, confidentia, verecundia, inve-
recundia, gratia, commiseratio, indignatio, invidia, æmu-
latio. a S. Thoma secundum sentientis animi facultatem
undecim numerantur passiones seu affectus, nimirum amor,
odium, desiderium, fuga, gaudium, tristitia, spes, despe-
ratio, audacia, timor & ira. sex priores referuntur ad ap-
petitum concupiscibilem, nimirum amor, odium, deside-
rium, fuga, gaudium, tristitia, Ra-

Ratio est, vel enim objectum consideratur *absolute* ac præscindendo, an sit præsens, vel absens, & sic, si est bonum, excitat amorem; si malum, excitat odium. vel respicitur ut absens, & sic, si sit bonum, excitat desiderium, si sit malum, impellit ad fugam. vel denique ut præsens; & sic, si sit bonum, causa est gaudii, si vero malum, causa est tristitiæ. qui affectus per oppositionem sic combinantur amor & odium, desiderium & fuga, gaudium & tristitia.

Ad irascibilem appetitum referuntur quinque passioness seu affectus, spes, desperatio, audacia, timor & ira.

Ratio hujus Divisionis est ista: nam bonum arduum apprehenditur vel ut possibile, vel ut impossibile; si primum, generatur spes; si secundum, desperatio. similiter, si malum arduum itidem absens apprehenditur ut eluctabile, generatur audacia, si ut ineluctabile, timor. quodsi vero malum itidem arduum & eluctabile jam sit præsens, excitatur ira seu appetitus vindictæ excutiendi hoc malum.

Ad appetitum irascibilem ab aliquibus refertur tolerantia; sed magis pertinet ad concupiscibilem, & ad affectum tristitiæ,

Nam malum præsens insuperabile, quamquam sit maxime doloriferum & displicens; non est tamen arduum, nec luctæ relinquit locum.

De affectibus in specie commodius agetur infra, postquam actum fuerit de subjecto, objecto & causa affectuum, item de modo excitandi vel sedandi affectus in genere.

DE

QUALITATE AFFECTUUM.

Affectus, qui subito oritur nulla præmissa consideratione (quod quandoque in somno contingit) nec est vitium, nec virtus; quia deest libertas, si tamen inclinat ad vitium, indicat, naturam necdum virtuti subactam esse. Si vero consideratio, quam quis advertit, esse adhibendam, *studiose negligitur*, aut si est adhibita, tamen agitur, ad quod affectus inclinat, etsi *ratio* dicat id esse **malum**, tunc affectus est *vitiosus & peccaminosus*.

Si autem ratio & lex virtutis probat, verum esse bonum, quod quis appetit, tunc affectus, qui hanc approbationem sequetur, est *laudabilis*.

Similiter explicat Verani *diff. 1. §. 17.* affectus, si componuntur rectæ rationi, sunt boni & virtuosii.

DE

SUBJECTO AFFECTUUM.

Subjectum affectuum sunt Auditores, in quibus Sacer Orator vel excitare vel sedare intendit affectum.

OBSERVANDA.

AD excitandum vel sedandum in auditoribus affectum juvat præmittere dispositionem in subjecto, quod sunt iidem auditores: sicut enim in naturalibus e. g. lignum, antequam accenditur, prius exsiccatur, & calefit; ita quoque in auditoribus dispositionem præmittere oportet: voluntas enim non movetur; nisi intellectus prius occupetur.

Ista dispositio fit triplici modo *1mo*. per insinuationem. *2do*. per animæ præparationem. *3^{tio}*. per occupationem.
Insinua-

Insinuatio fieri potest 1mo. ex persona Oratoris. 2do. ex persona auditoris.

Insinuatio ex persona Oratoris fit 1mo. , si hic dicat, se loqui de re non levi. 2do. ex motivo virtutis. 3^{tio}. ex affectu bono. 4to. exercendo actum humilitatis.

Tertio genere usus est S. Apostolus Paul. *act. cap. 22.* Viri, Fratres & Patres audite , quam ad vos nunc reddo rationem. Ego sum vir Judæus , natus in Tarso Ciliciæ , nutritus autem in ista civitate , secus pedes Gananiel , æmulator legis , sicut & vos estis hodie &c. Quartum genus adhibuit Apostolus Petrus *act. c. 10.* Petrus vero elevavit eum dicens : surge , & ego ipse homo sum.

Dispositio per animi præparationem fit 1mo. , si Orator aliquid præmittit, quod auribus est gratum. 2do. si aliquid laudat , quod est laudandum. 3^{tio}. si aliquid excusat, quod videtur excusandum. 4to. si aliquid concedit, quod concedi potest, ac exinde occasionem sumit proponendi aliud , quod ad affectum concitandum vel sedandum conducit.

Ex primo capite animum Agrippæ præparavit Apostolus Paulus *act. c. 26.* Rex Agrippa! æstimo me beatum apud te , cum sim deffensusurus me hodie , maxime te sciente omnia, & quæ apud Judæos sunt consuetudines , & quæstiones , propter quod , obsecro, patienter me audias &c.

Ex tertio capite Benevolentiam Arcopagitarum captivavit idem Apostolus *act. 17.* illos non statim in ingressu sermonis aperte accusando idololatriæ, sed eorundem ignorantiam allegando : præteriens enim & videns simulacra vestra inveni & aram, in qua scriptum erat

ignoto Deo. quod ergo ignorantes colitis, hoc annuntio vobis.

Dispositio per occupationem materiae fit 1mo. si noxiae dispositiones seu praedicia intellectum occupantia tollantur. 2do. si utiles dispositiones seu opiniones ab auditoribus alias ignoratae excitentur. 3^{tio}. si autoritas male persuadentium prudenter infringatur: nam ad tollendas finistras opiniones juvat quandoque auctoritatem eorum, qui auditores huiusmodi noxiis persuasionibus praecoecuparunt, prudenter infringere.

Primum fecit Apostolus Petrus *act. c. 2. stans autem Petrus cum undecim levavit vocem suam, & locutus est eis: Viri Iudaei, & qui habitatis Jerusalem universi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea. non enim sicut vos aestimatis, hi ebrii sunt; cum sit hora diei tertia, sed hoc est, quod dictum est per Prophetam Joel &c.*

Potest autem insinuatio fieri vel in exordio, vel post propositionem, vel in transitionibus, prout opportunum videbitur: modo suspicio superbiae, gloriationis, vel ostentationis vitetur.

DE

OBJECTO AFFECTUUM.

Objectum omnium affectuum seu materia, circa quam omnes affectus versantur, est *bonum vel malum.*

OBSERVANDA.

AD hoc, ut animus inclinetur ad bonum, vel aversetur malum, requiritur, ut hoc sit apprehensum vel cognitum: quia nihil volitum, nisi cognitum.

Appre-

Apprehenditur autem seu cognoscitur, si cerebro, quod est organum sensus interni, imprimatur objectum. unde primum est, quod ad hoc, ut affectus seu vehemens animi motus sequatur, bonum vel malum debeat reddi quasi sensibile, ita, ut non modo audiatur, sed quasi videatur, tangatur &c.

Dixi *quasi* sensibile, nam plurima sunt objecta, quæ sensibilia reddi non possunt, qualia præprimis sunt mysteria fidei, quæ non cadunt sub sensus. idem quoad alia objecta comprobatur *potentia æstimatoria*, quæ cognoscit objecta insensata, sive, quæ non cognoscit objectum ullius sensus externi, ut sunt utilitas vel damnum rei, prout hæc distinguuntur a delectatione vel dolore immediate per sensum externum perceptibili.

Sensus internus secundum diversitatem objectorum dividitur in sensum communem, in phantasma, in memoriam & potentiam æstimatoriam.

Sensus *communis* est potentia interna, quæ omnium sensuum externorum actus & objecta cognoscit, dum hæc sunt *præsentia*.

Phantasia sive *imaginatio* est potentia interna, quæ cognoscit absentia, seu species objectorum per sensus externos, & internum communem cognitorum in eorum etiam *absentia* conservat.

Memoria, prout consideratur tanquam pars sensus interni, est potentia, quæ cognoscit res *præteritas*, scilicet vel cognitiones præteritas, vel objecta jam prius cognita. in homine datur etiam *reminiscentia*, quæ est animæ rationalis facultas, qua ex uno vel pluribus memoria comprehensis

per discursum reparatur cognitio *præteriti*, quod pro eo tempore non occurrebat memoria.

Potentia *æstimativa* dicitur illa, quæ cognoscit res sibi utiles aut noxias, in homine datur cogitativa vel *comparativa*: quia homo unum comparat cum altero.

Res præsentis fiunt sensibiles per exhibitiones seu spectacula, per demonstrationes. Spectacula quidem in concionibus usum non habent: aspectus tamen Crucifixi, dolorosæ Matris, & Sanctorum Martyrum imaginum in Ecclesia venerationi expositarum utiliter excitatur.

e. g. oculos vestros in imaginem salvatoris nostri in cruce pendentis convertite, caput inclinat: nos in gratiam recipere vult Salvator noster, brachia extendit, nos amplecti paratus, cor apertum exhibet, amicitiae vinculo nos constringere cupit.

In Missionibus (ut vocant) quandoque adverti imaginem animæ damnatæ exhiberi cum apostrophe.

e. g. tua imago est, libidinose, nisi fædam consuetudinem extirpes. tua imago est, occasionarie, nisi malam consuetudinem deseras. tua imago est, injuste, nisi bona aliena restituas &c.

Materiam pro demonstrationibus subministrant adjuncta seu circumstantiæ boni vel mali præsentis, & continentur communi versiculo: quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?

Quis significat personam, de qua est sermo, ejusque virtutes & vitia tum corporis tum animi.

Quid dicit factum, dictum, cogitatum, opus &c.

Ibi

Ubi designat locum, in quo res est, an sacer, an profanus &c.

Quibus auxiliis denotat instrumenta, socios, ministros, media, per quæ aliquid fit.

Cur indicat motiva & fines, propter quos aliquid fit.

Quomodo docet modum, quo & quibus circumstantiis aliquid fit.

Quando ostendit tempus, quo aliquid fit.

Quibus addi potest, quantum, quale.

In hunc modum recenseri possunt morbi grassantes, inundationes, grando, sterilitas, & ariditas terræ &c. quæ indubitata sunt iudicia irati Numinis hisce miseriis nos iustissime punientis, donec veram de peccatis nostris penitentiam egerimus.

Res vere insensibiles imprimuntur per comparationes vel similitudines, per argumenta persuadentia. 1mo. ab honesto vel inhonesto. 2do. a præcepto vel prohibito. 3^{tio}. a jucundo vel molesto. 4to. ab utili vel damno. 5to. a meritorio vel non meritorio. 6to. a facili vel difficili. 7mo. a necessario vel absurdo.

DE DESCRIPTIONE.

TRia in descriptione sunt attendenda. 1. materia. 2. forma. 3. dispositio.

Materia descriptionum sunt locus, res, & Personæ. forma descriptionis est inventio: fit autem ista a partibus, a causis & effectis, quibus comparationes eleganter adiunguntur.

e. g.

e. g. Si Martyrio S. Laurentii corporeis oculis præsentes fuissetis, vidissetis brachia, pedes, totumque corpus super craticula extensa; vidissetis flammam ignis cutem cum carne devorantes; vidissetis sanguinem innocentem in ignitos carbones despumantem &c.

Dispositio descriptionis est ordo in eadem observandus. potest autem in descriptione procedi, vel secundum ordinem naturæ, vel secundum ordinem artis, vel secundum ordinem sensuum.

e. g. O quam felices erant nostri protoparentes in Paradiso constituti. Plantarum arborumque amœnitas fascinabat oculos: fragrantia florum recreabat nares: cantus avium mulcebat aures; dulcissimus olerum sapor satiabat gustum &c.

Ornamentum descriptioni afferunt 1mo. epitheta sensus ferientia. 2do. reflexiones & Chirises, quibus Orator animi sensum aut affectus circa rem descriptam exponit. 3^{tio}. Figuræ ad rem exprimendam aptæ.

e. g. linguam S. Joannis Nepomuceni descriptam cupitis? paucis adornabo: in vita erat eloquentia plus Angelica, quam humana: in morte silentio plus loquens quam silens: post mortem incorrupta plus vivens, quam moriens.

DE ENARRATIONE HISTORICA.

ENarratio Historica fortes facit impressiones; 1mo. si tempus præsens adhibetur pro præterito. 2do. si eventus rei aliquantisper suspenditur. 3^{tio}. si affectus intentus jam in exemplo relato incipitur seu exercetur.

Nar-

Narratio historica a Cicerone appellatur testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, Magistra vitæ, nuntia vetustatis.

De præterito subministrat 1mo. Historia Biblica.

Sic e. g. recenseri potest ex S. Scriptura Inocentia Abelis, Castitas Josephi, Pænitentia Davidis, Patientia Jobi &c. non obstat, hujusmodi exempla plerumque jam esse nota, si apposite proponuntur, etiam repetita placeant.

2do. Historia Ecclesiastica, alias valde fecunda.

Sic recenseri potest, quanta tormenta Christiani in primitiva Ecclesia propter fidem sustinuerint. qua pietate suas orationes persolverint, quo fervore verbum DEi exceperint, quomodo de peccatis doluerint, quam austeram pænitentiam egerint propter unicum peccatum grave sæpe ad plures annos extensam: econtra quam tepide jam quidam Christianorum pro fide decertent, quam tepide divinis assistant, quam raro prædicationi Verbi DEi intersint, quam raro conscientiam sacramentali confessione expient, quam raro ad sacrum Synaxin accedant, ut brevem suorum peccatorum agant pænitentiam &c.

3^{tio}. Historia profana, cujus pleni sunt libri historici.

Referri possunt cruenta bella, fames, pestilentia &c. quibus justissimus DEus hæc aut illa peccata, tot provincias punivit.

Referri possunt ritus & mores gentilium, quibus ethnici sua venerantur idola, quomodo corpus suum flagellis,

gellis, ciliciis, catenis dilacerant, quommodo jejuniis emacerant &c. & quid tu homo *Christiane*, ad majorem *DEi* gloriam tuæque animæ salutem præstas? quomodo carnem tuam crucifigis cum concupiscentiis suis? quomodo bona bonis rependis, ut dicere possis: *Christi bonus odor sumus* &c.

QUÆDAM ANIMADVERSIONES.

1. **E**xempla multa raro narranda; multitudo enim faticatatem parit.
2. Si multa commemoranda videantur, utendum inductione.
3. In narratione Exempli cujusdam illustrioris observanda veniunt præcepta narrationis. specialiter attendendus est ordo in antecedentibus, in concomitantibus, & consequentibus.

DE CAUSA AFFECTUUM.

CAusa affectuum est opinio boni vel mali. eo major huic iacet vis movendi, quo *grandius* apparet bonum vel malum, quod vel imminere vel adesse putatur.

Grande autem apparet per amplificationem seu exaggerationem, non quidem *supra verum*, quod sophistis est proprium, sed *ex vero*, quod auditores non satis apprehendunt, nisi enucleatius proponatur.

Exaggeratio seu amplificatio fit *1mo*. per argumenta *illustrantia*, nimirum ab opposito, a pari, ab exemplo, a testimonio, de quibus in genere & in specie actum in meo tract. de argumentis Oratoriæ sacræ.

2do. Per argumenta *applicantia* seu moralia ostendendo, quid specialiter discendum, quid erroneum, quid faciendum, quid omittendum, quid corrigendum, quid solatii hauriendum. quorum fusior explicatio continetur in allegato tract. de consuetariis, seu communi nomine Moralibus.

3tio. Per Verba sacrae Scripturae, quae specialem vim habent movendi.

DE EFFICACIA SAC. SCRIPTURAE AD AFFE- CTUS EXCITANDOS.

Verbum DEI ad movendum corda hominum esse omnium efficacissimum ex ipsius sacrae Scripturae verbis patet : comparatur enim gladio ancipiti. sic hebr. 4. dicitur : *Vivus est sermo DEI, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad divisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum.* item comparatur malleo, igni exaestuanti : nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petram. item factus est sermo DEI quasi ignis exaestuans in corde meo. Jerem. 23. c. 20.

S. Scriptura plus habet efficaciae, quam mille profanorum effata. Verani diff. 1. §. 6. n. 58.

Et 1mo. quidem efficax est Sac. Scriptura ad vitia extirpanda. 2do. ad virtutes implantandas. 3tio. ad perfectionem Christianam suadendam juxta illud : *omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum in injustitia, ut perfectus sit homo DEI, ad omne opus bonum instructus.* item Sap. cap. 26. *tuus, Domine, sermo sanat omnia.* item Isai c. 55. *Verbum meum, egredietur de ore meo,*

non revertetur ad me vacuum, sed faciet, quaecunque volui, & prosperabuntur in his, ad quæ mihi illud.

DE USU S. SCRIPTURÆ AD AFFECTUS EXCITANDOS VEL SEDANDOS.

IN applicatione requiritur proportio inter illud, quod applicatur, & cui applicatur. ut autem talis observetur in applicatione sacrae Scripturae ad 4. attendere oportet. *Imo.* ad textus seu verba sac. Scripturae; nec enim ista in omni loco omnia dicit. *2do.* ad argumenta, quibus Orator ad movendum utitur. *3tio.* ad consuetudina seu moralia, quæ ex argumentis adhibitis inferuntur. *4to.* ad affectus, quorum excitatio intenditur.

Textus sac. Scripturae alii sunt pure doctrinales, alii promissorii, alii cominatorii, alii adhortatorii, alii dehortatorii, alii correctorii, alii consolatorii &c. uti legentibus sacram Scripturam patet.

Postquam S. Bern. Verbum DEI dividit in Verbum DEI scriptum & non scriptum, affert quandam divisionem accidentalem dicens, per quinque lapides in S. Scriptura non incongrue intelligi Verbum *Cominationis*, quo nobis cominatur DEUS, *promissionis*, quo nobis promittit, *dilectionis*, quo nobis exhibet charitatem, *imitationis*, quo nobis proponit exempla sanctitatis, & *Orationis*, quo nobis commendat Orationis instantiam.

Pro diversitate igitur argumentorum exaggerantium, consuetariorum, & affectuum excitandorum vel sedandorum applicari possunt modo hi, modo alii textus sac. Scripturae.

Ad

Ad argumenta exaggerantia a bono *præterito* applicari possunt textus *adhortatorii*, ut auditores sequantur. a malo *præterito* applicari possunt textus *dehortatorii*, ut auditores abstineant.

Ad argumenta exaggerantia a malo *præsenti* applicari possunt textus *consultatorii*, *correctorii*, ut auditores emendent. a bono *præsenti* *consolatorii*, ut auditores perseverent.

Ad Argumenta exaggerantia a malo *futuro* applicari possunt textus *cominatorii*, ut auditores sibi caveant. a bono *futuro* applicari possunt textus *promissorii*, ut auditores erigantur.

Confectario Doctrinatico applicari potest verbum Orationis &c. Confectario adhortatorio verbum promissionis, imitationis. Confectario dehortatorio, confutatorio & correctorio verbum comminationis &c. Confectario Consolatorio verbum dilectionis &c.

Textus promissorii sunt, qui promissionem continent.
e. g. *Si quaesieris Dominum DEum tuum, invenies eum, si tamen ex toto corde quaesieris eum.*

MODUS MOVENDI IN CONCIONIBUS.

AD bonos & utiles motus animi in auditoribus excitandos, & malos sedandos ante omnia imploranda est DEi moventis Gratia, & quo plus cum DEo Commercii habuerint sacri Oratores, eo feliciores erunt in excitandis & sedandis affectibus. Præmissis igitur illis, de quibus supra *de causa principali & ministeriali* Orationis sacrae actum.

Debet *imo*, Sacer Orator occupare sensus internos, facien-

faciendo fortes *impressiones* boni vel mali, quæ sunt objectum motus.

2do. Debet occupare intellectum excitando ordinata iudicia de bono prosequendo, & malo averfando, quæ iudicia sunt causa motus.

3^{tio}. Debet occupare voluntatem eliciendo affectus boni prosecutivos & mali averfivos.

Ratio est: quia auditio Verbi divini, lectio pia, adhortatio bona &c. veniunt nomine Gratia^e supernaturalis *externæ*. quemadmodum ergo gratia divina supernaturalis *interna excitans* consistit partim in illustrationibus seu vehementibus apprehensionibus objectorum ad bonum allicientium, & a malo absterrentium, partim in iudiciis indeliberatis, bonum esse prosequendum & malum averfandum, partim in *inspirationibus* seu commotionibus voluntatis indeliberatis, scilicet variis affectibus; ita quoque gratia *Externa* seu auditio concionis ad hoc apta esse debet, ut nimirum impressiones boni vel mali faciat in sensu interno; & iudicia de bono prosequendo & malo averfando excitet in intellectu, atque affectus eliciat in voluntate.

Ad hoc igitur, ut sacer Orator satisfaciat suo muneri, debet 1mo. occupare sensus internos, imprimendo fortes apprehensiones boni vel mali. ita *Verani diff. 1. §. 9. n. 99.*

Hoc fit per argumenta docentia, si e. g. *sensui communi*, qui cognoscit *objecta præsentia*, proponuntur res miræ, raræ, insolitæ, vel si proponuntur in expectato modo admirationem, quæ juxta Clarissimum Amort in *Ethica Christiana p. 2. de passion. §. 3.* est mater omnium passio-

passionum, causantes. Si *phantasia*, quæ cognoscit objecta absentia, ista proponuntur, ac si essent præsentia. si *memoria*, quæ cognoscit objecta præterita, ista proponuntur, ac si essent recentia &c. si in proponendo adhibentur figuræ sensum ferientes.

2do. Debet occupare intellectum excitando judicia circa bonum, ad illud prosequendum, vel circa malum, ad illud averſandum. *intellectus prius convincendus vel docendus, quorum voluntas moveri cupitur. Verani loc. cit.*

Hoc fit *1mo.* per argumenta persuadentia ab honesto vel inhonesto, licito vel illicito, præcepto vel prohibito, jucundo vel molesto, utili vel inutili, merito vel demerito, facili vel difficili, necessario vel absurdo deducta. *2do.* per argumenta applicantia, seu consuetudinaria, vel (ut communiter vocantur) moralia, quid specialiter discendum, in quo erratum, quid faciendum, quid omittendum, quid corrigendum, quid solatii capiendum.

3tio. Debet occupare voluntatem instituendo exercitium proportionatorum affectuum.

Hoc fit per argumenta commoventia, eliciendo nunc amorem, nunc desiderium, nunc gaudium, nunc spem, nunc audaciam &c. vel econtra odium, fugam, tristitiam, commiserationem, iram &c.

Possunt autem huiusmodi affectus a sacro Oratore elici vel in persona concionatoris, vel in persona auditorum, vel amborum simul, vel in persona absentium, vel defunctorum, vel generaliter sine respectu ad personas, prout opportunum judicaverit Orator.

Unde

Unde exempla utiliter adducuntur, & horum affectus vel per ætopæiam vel per narrationem ad imitationem referuntur.

Quidam affectus amoris erga DEum in persona Concionatoris.

Per contritionem cordis. Cor meum esset ligno aridius, lapide ficcius, ferro durius, si non amarem DEum summum bonum meum, omni amore dignissimum &c.

Per humiliationem. Si confero amorem meum cum amore Apostoli Pauli; amor meus tepor est, amor non est, socordia est, amor non est &c.

Per erubesceniam. Si tepiditatem amoris mei considero; rubore suffundor. O Angeli, avertite aspectum vestrum a morositate mea! &c.

Per dolorem. Scio, Domine, quia male est mihi præter te, sed non solum extra me, sed etiam in me ipso, & omnis copia, quæ DEus meus non est, egestas mihi est. S. Aug. lib. 13. conf. c. 1.

Per nauseam oppositorum. O munde deliciis tuis satur sum: sic mihi sunt blanditiæ tuæ, sicut illi mel est, qui nimium comedit. quid extollis tua hilaria? quid dilaudas tuas voluptates? quid enim sunt? certe nihil, nisi siliquæ. sapere possunt porcis, non hominibus.

Per displicentiam Contrarii. Apage, o munde! placere vis sensibus, non DEO. amara mihi sunt, quæ gustui meo offers dulcia. fæda mihi sunt, quæ oculis offers formosa. spinæ mihi sunt, quæ tactui offers mollia. DEus meus & omnia!

Per detestationem. Detestor omnia, quæ DEO sunt contraria, amplector omnia, quæ DEO meo sunt placida &c.

Per

Per deprecationem. Deprecor Majestatem tuam, DEus ter optime Maxime! quod hactenus te summum bonum meum tam parum amaverim &c.

Per propositum. A charitate tua posthac me nulla separet angustia. amavero te in prosperis, amavero te in adversis. tenebo te, nec dimittam, licet flagelles; Pater es, licet me punires; attamen summe justus, summe misericors, summe bonus es.

Per constantiam. Viam, quam semel tenui, non dimittam. amorem DEI, quem a spiritu sancto benigne accepi, non deferam, non relinquam.

Per confirmationem propositi. Prius sanguinem effundam, antequam nefas in DEum meum optimum committam &c.

Per precationem. Fac, o Domine! ut amor meus in te semper magis & magis ardeat! &c.

Per oblationem. Tibi, o DEus! cor meum pando, tuo amoris consecro, tibi me totum dedico &c.

Per donattonem. Illi me dono, qui se totum mihi donavit. amor liberalis est; non me donarem, nisi me totum tibi donarem. suscipe donum, quod idem est cum donante. vivo, tibi vivam. morior, tibi moriar. sive autem vivam, sive moriar, tuus sum.

Per commendationem. Tibi, o DEus! commendo cor meum, tibi animam meam, tibi vitam meam &c.

Per excitationem. Eja cor meum, effunde te in amorem DEI mei &c.

Per desiderium. O ignis, qui semper ardes, & nunquam ex-

tingueris! o amor, qui semper uris, & nunquam tepescis! accende me, & accendar, accendar (inquam) ut totus te diligam solum: minus enim amat te, qui tecum aliquid amat. S. Aug.

Per optationem. Opto, ut cito veniat amor DEi in cor meum! utinam cor meum magis inflammaretur amore DEi! O si cor meum totum DEi amore accenderetur! &c.

Per gaudium. Mihi autem adhærere DEo bonum est: quid enim in illo non est? quid in illo non habeo? in illo omne formosum, omne utile, omne jucundum, omne honestum est decorum: hunc si amavero, virgo sum. si osculatus fuero, castus sum. in hoc ergo exulta cor meum, in hoc delectare &c.

Per exclamationem. Lætabor, & exultabo in te, psallam nomini tuo altissime &c.

Per exultationem. Exultat anima mea in te, DEus meus, dum de tua bonitate cogito, dum de tua perfectione audio, dum de te loquor &c.

Per consolationem. Ecce DEus meus, & omnia. quid volo amplius, & quid felicius desiderare possum? o sapidum & dulce verbum! sed amanti verbum, non mundum, nec ea, quæ in mundo sunt: DEus meus & omnia. Thom. Kemp.

Per delectationem. Fruere DEo tuo, o anima! satia te ejusdem amore &c.

Per affabilitatem. O si mel, o si favum sub lingua mea! loquar tecum o DEus, Summum Bonum meum in omni confidentia &c.

Per

Per conjunctionem. Vivo ego , jam non ego , vivit vero in me Christus &c.

Quidam affectus amoris erga DEum in persona Auditorum.

Per invitationem. O DEus meus! o summum bonum meum! amo te summum bonum meum, sed non solus ego te amem: faciam tibi comites. o homines , ubicunque estis! egredimini e tenebris, egredimini e vanitatibus ad lucem, ad veritatem , aspiciate amabilitatem DEI, considerate perfectiones DEI, ac eum mecum amate, diligite. amare DEum dulce est, amare DEum jucundum est, amor ipse delectat.

Per interrogationem. Quis vestrum est , qui DEum non amet summe Bonum ? qui DEum non amet summe perfectum ? qui DEum non amet omni amore dignissimum ? &c.

Per correctionem. DEum non amabitis summe bonum? DEum non amabitis summe perfectum? DEum non amabitis omni amore dignissimum? &c.

Per excitationem. Eja dilecti , capite animos, sequamini exempla DEum ex toto corde amantium. potuerunt isti & isti, cur non & vos poteritis? &c.

Per adhortationem. Pergite in vestro proposito , pergite, quo cepistis, tramite. amate DEum amabilissimum , summum bonum vestrum &c.

Per cognitionem. Adverto , corda vestra esse inflammata , adverto animum vestrum DEI amore erectum , adverto sensus vestros DEI amore occupatos &c.

Per laudationem. Laudo vestrum fervorem in amando DE-
um.

um. laudo vestram in DEum pietatem, laudo vestram devotionem &c.

Per gratulationem. Gratulor vobis ad vestrum propositum, ad vestrum fervorem, ad vestrum in DEum amorem &c.

Per plausum. Eja, vobis jam dudum plaudo, qui DEum super omnia amatis, qui de ipsius infinita perfectione gaudetis, qui ipsius cultum zelatis &c.

Quidam affectus amoris erga DEum in persona Concionatoris & Auditorum simul.

Per admirationem. Videte, qualem charitatem dedit nobis Dominus, ut filii DEi nominemur & simus 1. Joan. 3.

Per gratiarum actionem. Gratias tibi agimus, o DEus, quod nobis dederis agnitionem tuæ bonitatis infinitæ &c.

Per exprobrationem. Avare, an parum tibi est, si te impleat ipse DEus? DEus, si ad te veniat sine auro & argento, non vis illum? quid ergo de his, quæ fecit, DEus tibi sufficeret, cui DEus ipse non sufficit? S. Aug. avarus nimium est, cui DEus non sufficit.

Per gratitudinem. Maxima sunt dona, innumera sunt munera, quibus DEus nos sine nostris cumulat meritis. o quanti debitores sumus! si sanguinem impenderemus, quid rependeremus? dignum est, ut jam eidem toto corde serviamus &c.

Per adhortationem. Nos ergo diligamus DEum, quoniam prior dilexit nos. 1. Joan. 4. diligamus, quantum possumus, diligamus, quamdiu possumus, in vita & in morte.

Per

Per propositum. Amabimus te ex toto corde, amabimus te ex tota anima, amabimus te ex totis viribus.

Per confirmationem. Quis nos separabit a charitate DEi? tribulatio? an angustia? an persecutio? sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. *Rom. 8.*

Per precationem. Veni sancte Spiritus, accende corda nostra divini amoris igne! &c.

Per oblationem. Tibi, o DEus! offerimus omnes cogitationes nostras, omnes operationes nostras &c.

Per promissionem. Quoties halitum trahimus, quoties respiramus, quoties arteriæ pulsant, quoties sanguis in venis undulat, toties amor noster in te exæstuet DEus! &c.

Per abominationem contrarii. Apagite vos profani amores. apagite vos mundana gaudia, nullus vobis in corde nostro locus &c.

Per constantiam. Viam, quam semel tenuimus, non dimittemus, amorem DEi, quem semel concepimus, non deseremus.

Per invocationem. Obsecro vos, custodes Angeli! assistite clientibus vestris in amando DEum. propositum nostrum, quod facimus, secundate. o Seraphini! o Cherubini! mutuate nobis ignem vestri amoris &c.

Per contestationem. Neque mors, neque instantia, neque futura &c. separabunt nos a charitate DEi.

Quidam affectus amoris erga DEum in persona Sanctorum vel aliorum absentium.

Per narrationem. Narrabo vobis amorem Pauli dicentis: omnia

nia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum
lucri faciam.

Per ostensionem. Audite Paulum exclamantem: quis ergo nos
separabit a charitate DEi? tribulatio? an angustia? an fames?
an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sed in
his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. *Rom.*
I.

Per imaginationem. Videor mihi audire Paulum exclaman-
tem: DEus meus & omnia, ut quid volui super terra, &
a te quid petii?

Per hypotiposin. Beata Agnes in medio flammarum expansis
manibus orabat: te deprecor Omnipotens, adorande, colen-
de, Pater metuende, quia per sanctum filium tuum evasi
manus sacrilegi tyrani, & carnis spurcitas immaculata car-
ne transivi: & ecce! venio ad te, quem amavi, quem quæ-
sivi, quem semper optavi. *Brev. Rom. in festo.*

Per præteritionem. Si per tempus liceret, referrem vobis a-
morem S. Ignatii Martyris, qui adeo Christum dilexit, ut
diceret: dentibus Bestiarum mollar, ut panis Christi effi-
ciar. *Brev. Rom. in suis Festo.*

Affectus in persona aliorum utiliter eliciuntur per prosopo-
pæjas, quibus inseri possunt omnes species consuetudinum
seu Moralium.

Per prosopopæjam doctrinaticam. Doctor gentium Paulus dixit:
si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem au-
tem non habeam, factus sum sicut æs sonans, & si habuero
omnem fidem, ita, ut montes transferam, charitatem au-
tem non habuero, nihil sum, & si tradidero corpus meum,
ita

ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest &c. 1. cor. 13.

Per prosopopæiam confutatoriam. S. Agnes tredecim annorum martyrium subiit, & ad se tentandam misso dixit: discede a me pabulum mortis: quia jam ab alio amatore præventa sum, cujus pulchritudinem sol & luna miratur. ipsi soli servo fidem. ipsi me tota devotione committo. *Brev. Rom. in festo S. Agnetis.*

Per prosopopæiam adbortatoriam. S. Paulus ita adhortatus est Ephesios ad amorem DEi: estote ergo imitatores DEi, sicut filii charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam in odorem suavitatis. *Ephes. 5.*

Per prosopopæiam correctoriam. S. Anselmus merito reprehendit cor tepidum in amore DEi: quid vagaris, o homuncio! per multa quærens bona corporis & animæ? quære unum bonum, in quo est omne bonum, & sufficit.

Per prosopopæiam consolatoriam. Adductus Andreas ad locum martyrii, cum crucem vidisset, longe exclamare cæpit: o bona crux, quæ decorem ex membris domini suscepisti, diu desiderata, sollicitè amata, sine intermissione quæsita, & aliquando cupienti animo præparata, accipe me ab hominibus, & redde me Magistro meo, ut per me recipiat, qui per te me redemit: *Brev. Rom. in festo S. Andrea.*

Quidam affectus amoris erga DEum generaliter sine repræsentatione certæ personæ.

Per admirationem. non est similis tui in cunctis mirabilibus cæli

cæli & terræ. sunt opera tua bona valde, iudicia tua vera,
& providentia tua reguntur universa. *Thom. Kemp.*

Per interrogationem. quis amore dignior, quam DEus? quis
præstantior? quis perfectior? quis gloriosior? *S. Thom. de Vil.*

Item. quis non amet DEum, qui summe bonus est? quis non
amet DEum, qui summe perfectus est? quis non amet DEum
qui omni amore dignissimus est?

Aliter. quid tandem est, quod impedit amorem DEi? quid
facilius est, quam amare eum, qui summum bonum est?
quid facilius est, quam amare eum, qui infinite perfectus
est? quid facilius est, quam amare eum, qui omni amore
dignissimus est?

Per affirmationem. ita est: amandus est DEus ex toto corde,
amandus est DEus ex tota anima, amandus est DEus ex to-
tis viribus: quia summum bonum est &c.

Per correctionem. quam pudendum est generosam creaturam
luto voluptatum fædari, & sponsam cælestis Regis vilissimo
æthiopi copulari. *S. Thom. Vil. in Dom. 19. Pent.*

Per penitentiam. o quantum delapsus es ab illo fervore! prius
ambiebas orationes, fastidiebas voluptates, amabas virtu-
tes; nunc te tædet super exercitia spiritualia. reminiscere &
recordare non solum, unde excideris, sed & cur excideris.
Markel de affectibus.

Per excitationem. Eja anima! sequere maiores tuos. relinque
teporem. sequuntur senes, sequuntur juvenes. tu non po-
teris, quod potuerunt hi, aut illi? *Markel de affectibus.*

Per adhortationem. o homo diligis vestem tuam, diligis do-
mum tuam, diligis arva tua, dilige quoque DEum tuum.
Dilige,

dilige, vel quia tuum; nihil enim ita tuum est, sicut DEus tuus: quia tibi magis est tuus, quam tu. *S. Thom. Villan.*

Per desiderium. O si scintillam haberet perfectæ charitatis, profecto omnia terrena sentiret esse plena vanitatis. *Thom. Kemp.*

Per propositum. Paratum cor meum DEus, paratum cor meum. Abraham tibi obediens fuit, nitar & ego propius assequi promptitudinem ejus &c.

Per confirmationem propositi. confitebor tibi Domine Rex, & collaudabo te DEum Salvatorem meum. confitebor nomini tuo, quoniam adjutor & protector factus es mihi.

Per recusationem oppositi. tollite gaudia mundana, tollite delicias mundi, tollite illecebras carnis &c.

Per contemptum oppositi. amans DEum anima, sub DEo despicit universa. *Thom. Kemp. l. 2. c. 5.*

Per gaudium. o jugum S. amoris! quam dulciter capis, gloriose illaqueas, suaviter premis, delectanter oneras, fortiter stringis, prudenter erudis. o felix amor, ex quo oritur strenuitas morum, puritas affectionum, subtilitas intellectuum, desiderium sanctitatis, operum claritas, virtutum fecunditas, meritorum dignitas, præmiorum sublimitas. *S. Greg.*

Per consolationem. vere ineffabilis dulcedo contemplationis tuæ, quam largiris amantibus te! *Thom. Kemp. l. 3. c. 10. §. 1.*

Per laudationem. laudabit usque ad mortem anima mea Dominum &c.

Per exultationem. o dulcis sonus *laus DEi* ! audiatur a finibus terræ vox : quoniam magnus Dominus & laudabilis nimis. immuta terram, & fac ex ea cælum. sunt Seraphini cælestes, sint & Seraphini terrestres, qui clamant *Sanctus, Sanctus, Sanctus.*

DE SEDANDIS AFFECTIBUS, SEU REMISSIONE AFFECTUUM.

A Nimorum persuasio non raro contrariis affectibus auditorio impressis impeditur : istos igitur prius remittere, reprimere ac frangere oportet, quod ex eisdem fontibus perficitur.

Specialiter autem ad hoc conducit excitatio affectuum prioribus oppositorum : nam omnis affectus habet alterum quemdam sibi oppositum : curandum itaque, ut clavus clavum, & motus motum pellat, sic *odium* misericordia mitescit, *favor* invidia diluitur, *ira* amore vel reverentia tepescit &c.

ANIMADVERSIO EX ETHICA CHRISTIANA CLARISSIMI AMORT.

IN sanandis passionibus *amoris* vel *odii* plerumque ratio parum proficit : cum enim potissimum non fundentur in errore intellectus, sed ab ipso infirmo plerumque agnoscat^rur propensionis inordinatæ a principiis rectæ rationis deflexio, in eo primarie allaborandum, ut naturæ per assuetudinem corruptæ sistatur spirituum vitalium torrentis instar versus obiectum amoris vel odii indefinenter illabentium cæcus impetus, sistitur autem violenta avulsione perpetua

petua mentis & sensuum ab objecto (puta) cogitationum, oculorum, aurium, gustus, tactus. qui enim infano amore aguntur, v. g. erga delectationem lusus, epularum, mulierum, vix unquam adhortationum ratiociniis, aut alio remedio, nisi avulsione ab objectis & conversione continua mentis ad alia objecta urgentia sanantur. *vide plura ibidem p. 2. de passion. §. 6. n. 8.*

PRAXIS TRACTANDI AFFECTUS.

Affectus potest dupliciter tractari: *ex instituto*, si specialiter intenditur hic vel ille affectus, & *accessorie*, si adiungitur alicui argumento antecedenti. si ex instituto tractatur; tunc ponuntur *1mo*. argumenta *conciliantia*, quibus subjectum disponitur. illa petuntur vel a probitate, vel ab eruditione, vel a prudentia, vel a benevolentia &c. de quibus supra in *dispositione subjecti*.

2do. Ponuntur argumenta *docentia*, quibus imprimatur verum bonum vel verum malum.

Argumenta *docentia* sunt vel *explicantia*, vel *probantia*, vel *illustrantia*, vel etiam *applicantia*, de quibus fusius actum in meo tractatu *de argumentis Oratoriae sacrae anno 1763. edito*.

3^{tio}. Ponuntur argumenta *persuadentia*, prioribus obtinetur iudicium, illud bonum esse prosequendum, & malum averfandum, posterioribus autem, qualiter illud sit prosequendum, istud vero averfandum.

Quomodo argumenta *applicantia* seu *moralia* cum fructu tractari valeant, pariter ostensum est in meo tractatu primum allegato.

4to. Ponuntur argumenta commoventia, quibus instituitur exercitium affectuum utilium materiæ & subiecto proportionatorum.

huiusmodi exercitium variorum affectuum invenies apud P. Märkl in tract. de virtutibus heroicis B. M. Virginis.

DE
AFFECTIBUS APPETITUS CONCUPISCIBILI-
LIS IN SPECIE.

DE AFFECTU AMORIS.

Amor est propensio quædam in bonum æstimatum tanquam conveniens, estque triplex: amor *benevolentiae*, quo quis amato vult bonum, amor *concupiscentiae*, quo quis sibi potius vult bonum, & amor *amicitiæ*, quo quis sibi & amato vult bonum.

Causa seu *motivum* amoris est bonum sive in re, sive in persona, sive in cogitatione solum amantis existens. talis est perfectio objecti amoris, innocentia vitæ, virtus, beneficentia, & liberalitas, modestia, iucunditas.

Amorem *benevolentiae* erga DEum excitabit Concionator per demonstrationem, quod DEus sit summum infinitum & perfectissimum bonum, consequenter omni amore dignissimum.

Amorem *concupiscentiae* eliciet per propositionem, quænam bona & præmia DEus ter Optimus Maximus præparaverit diligentibus ipsum.

Amo-

Amorem *amicitiæ* exercebit per remonstrationem, quæ & quanta nostri amore fecerit Salvator noster amantissimus, quantas ærumnas pertulerit, quanta tormenta sustinuerit &c.

Amorem *erga virtutes* accendet per vivam descriptionem effectuum mirabilium, quos virtus procreat *1mo*. in bonis animæ. *2do*. in bonis corporis. *3^{tio}*. in bonis fortunæ &c.

EXEMPLUM.

Quomodo Auditores excitandi ad amorem DEi, exhibet Val. August. in *Rhetorica Ecclesiastica ad Clericos* l. 2. cap. 4.

Excitabit Ecclesiasticus Orator imprimis ad amorem, qui fons omnium affectionum, cum est rectus, bonarum, cum est perversus, malarum; qui est vita, qua itur ad Christum: & ostendet nullam viam tutiorem nobis demonstratam: &, ut magis commoveat animos, dicet, eo nobiliorem quemque esse, quo nobiliora & præstantiora diligit: DEum esse amabilissimum, quia benignissimus, quia pulcherrimus; imo, quia fons bonitatis, benignitatis, pulchritudinis, & omnium bonorum; esse diligendum, quia Dominus Clementissimus est, quia dissimulat peccata nostra, expectans nos ad pœnitentiam, quia nos tuetur, quia bona omnia nobis largitur, quia hæreditatem sanguine filii sui nobis præparavit æternam: ad hunc amorem DEi, in quo omnis Christianæ religionis vis sita est, excitans populum (quod sæpe Ecclesiasticus Orator facere debet) pluribus verbis exponet, verissimum illud esse, quod veteri prover-

bio dici solet, nec regnum, nec amorem socios admittere, fieri non posse, ut idem diligat DEum & mundum.

DE AFFECTU ODII.

Odium est averfio animi a re, quæ vel est, vel existimatur mala.

Causa seu motivum odii est malum sive *reale*, sive *existimatum*. excitatur igitur contrariis rationibus, quibus suadetur amor.

Odium in *vitia* excitat Orator, si exaggerat innumera mala, & pessimos effectus, quos vitium generat, 1mo. quomodo displiceat DEo. 2do. quomodo noceat animæ. 3^{tio}. quomodo noceat statui, conditioni, bonæ famæ. 4to. quomodo noceat corpori. 5to. quale nocumentum afferat in rebus fortunæ &c.

Odium *erga virtutem* reprimat 1mo. si annullat difficultates & tristitias, quas mundi amatores tali virtuti annexas putant. 2do, si elevat bonum virtutis, cum in anima, tum in corpore, tum in rebus fortunæ &c.

Odium privatum ex quadam offensa ortum extinguitur motivis sumptis, 1mo. *ab offensa*, ostendendo, hanc non esse tam gravem. 2do. *a persona offendentis*, ostendendo, illam ex fragilitate, ex motu primo, casu, non ex consilio factam. 3^{tio}. *a persona offensa*, ostendendo, generosi animi esse hujusmodi connivere, non curare, vilipendere. 4to. *ab exemplo Salvatoris & Sanctorum* pro malefactoribus orantium.

MONITUM CIRCA AFFECTUM ODII EX VAL. AUGUST.

loc. cit. c. 11.

QUæ a Philosophis & ab iis, qui artem Rhetoricam tradiderunt, ad excitandum odium & indignationem scripta sunt, ea, utpote Christianis & maxime Clericis inutilia &c. omittimus.

Excitare odium in imaginem DEi, filium ejusdem Patris DEi, cujus omnes sumus filii, & ad eandem hæreditatem vocati, non solum a Christiano, sed etiam ab homine alienissimum est. peccata esse odio habenda, & maxime vitanda, jam ostendimus; non inde tamen sequitur, peccatorem, quem justum efficere potest Dominus, qui sua pænitentia potest alios ad pænitentiam excitare, odio esse habendum; ejus potius causa dolendum, & pro eo, veluti pro fratre orandum: & cogitandum sæpe, ac vehementer timendum, ne & nos cadamus. Indignatio autem est dolor ex bono alterius, quem illo indignum judicamus, quæ perturbatio, ut Philosophi scribunt, in illos imprimis cadit, qui se dignos maximis honoribus esse intelligunt: dolent igitur, aut quia non consequuntur, quæ indigni sunt consecuti; aut quia pares illos sibi vident factos, quos inferiores existimant. quam ob rem hujusmodi perturbatio fortasse non est laudanda, neque excitanda, cum suspicienda sint DEi judicia, & Christiani hominis sit, omnes sibi anteferre, alios se meliores putare: & fieri etiam possit, ut qui mali, & indigni honoribus fuerint, mores corrigant, & illis se honoribus dignos præbeant. nec vituperanda est omnino publice hæc affectio: potest enim interdum a virtute proficisci,

ficisci, quia tamen meliorem animam non efficit, & humano generi non prodest, non expedit, ut in catu hominum excitetur.

DE AFFECTU DESIDERII.

Desiderium est tendentia appetitus in bonum absens.

Dicitur 1mo. *tendentia*; nam desiderans ob impulsu animæ & spirituum fertur: tendit seu fertur in bonum concupitum, unde desideranti proprium est esse inquietum &c.

Dicitur secundo *appetitus*, qui est duplex, *sensitivus* seu inferior, & *intellectivus* seu superior.

Dicitur 3^{tio}. bonum, quod etiam duplex est: bonum *rationis*, seu quod per intellectum percipitur, & bonum, quod per sensum percipitur. delectatio in bono rationis est solius animæ. secunda vero, seu delectatio, quæ percipitur per sensum, est animæ & corporis; quia sensus est virtus in organo corporeo. Unde & bonum secundum sensum est bonum totius compositi.

Dicitur 4to. *absens* bonum: nam si bonum est præsens, desiderium transit in gaudium. sicut autem non quodvis bonum est verum ac licitum; ita non quodvis licet appetere. Unde desiderium evadit licitum & illicitum, bonum vel malum.

Desiderium bonum excitatur, si intellectui proponitur verum & licitum bonum, quod est *bonum supernaturale*, vel etiam bonum naturale ordinatum ad finem licitum.

DE

DE AFFECTU FUGÆ.

PRout amori opponitur odium, gaudio tristitia; ita desiderio opposita est fuga mali. est autem fuga recessus quidam animi ex opinione impendentis mali, sive averſio a malo necdum præſenti.

Dicitur averſio a malo necdum præſenti: quia fuga fit determinate a malo, quod impendere creditur, per quod distinguitur *ab odio*, quod præſcindit, utrum malum sit præſens vel abſens, item *a dolore*, quod ſupponit, malum eſſe præſens.

Excitatur ex iisdem fontibus, quibus odium: quia uterque affectus est *averſio a malo* &c. imo affectus fugæ etiam excitatur per affectum odii.

Unde proponere oportet *1mo*. gravitatem mali. *2do*. turpitudinem mali. *3^{tio}*. effectus, quos gignit tale malum. *4to*. pænas in perpetrantes malum ſtatutas &c.

EXEMPLUM.

Quomodo Auditores excitandi ſint ad deſiderium cæleſtis patriæ, & fugam ſeu contemptum mundanorum exhibet Val. Aug. *loc. cit. c. 4.*

Ad excitandum deſiderium cæleſtis patriæ, quæ piis mentibus maxime deſideranda eſt, his utetur propoſitionibus: in eo qui diligit mundum, non eſſe charitatem DEi: addat, difficile, imo potius nulla ratione fieri poſſe, ut præſentibus quis fruatur, & futuris bonis, & in utroque ſæculo appareat glorioſus, & de deliciis tranſeat ad delicias: nos qui utimur hoc mundo, ſic eo uti debere, tanquam

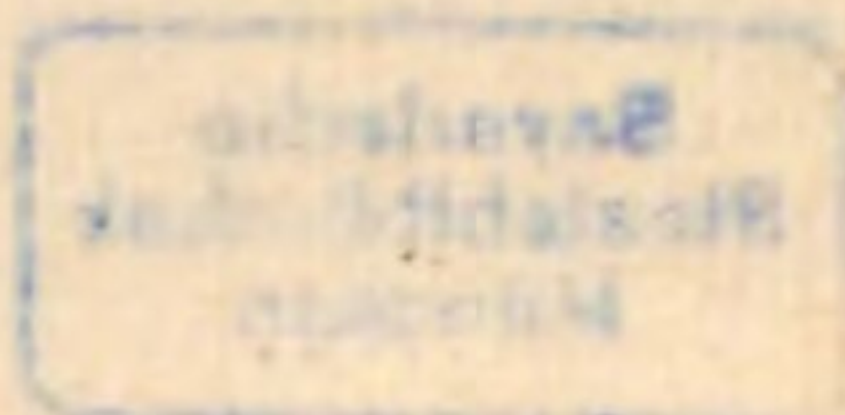
N

non

non utamur : vere mundum esse hypocritam , cum infir-
 diarum & dolorum plena sint omnia ; & quod , licet bo-
 nus rudibus appareat , valde tamen eum immoderate dili-
 gentibus perniciosus sit : & de præteritis voluptatibus , ni-
 hil nos habere , nisi reatum , de futuris , nihil , de præsentibus
 solum nunc , quod scimus , quam sit fluxum. Quo lo-
 co beati Gregorii Pontificis verbis utentes , ad populum
 sæpe se clerici poterunt convertere : ecce mundus , qui di-
 ligitur , fugit ; & quia eum retinere non possumus , necesse
 est , ut cum ipso labamur. quibus verbis addenda est illa
 sententia : dies mundi sicut umbra prætereunt. quanto ma-
 gis qui sequitur umbram suam , tanto magis illa fugit. ad
 quam rem in animis auditorum imprimendam Prophetarum
 oracula commemoranda sunt : verba illa Isaïæ recitan-
 da , clama , dicit Dominus Isaïæ , qui respondit , quid cla-
 mabo ? omnis caro fænum , & omnis gloria ejus quasi flos
 agri , quæ verba proferens Orator interpretis munere fun-
 gens maxime commovebit. quare dicit , clama ? quia mul-
 tas voces per servos suos emisit dominus surdis. vere om-
 nis populus est fænum , vere sumus fænum omnes ; ac
 etiam floribus similes sumus , qui ex herba producuntur pul-
 chri & jucundi , paulo post exarescunt , & ad nihilum re-
 cidunt. ostendet etiam vaporis similem esse hanc vitam , si-
 milem nebulæ , quæ cito , solis radio apparente , solvitur.
 sæpe illa B. Augustini verba inculcanda sunt : o misera vi-
 ta (inquit) quoties decepisti ? quoties seduxisti ? quæ , dum
 videris , umbra es , dum extolleris , fumus es : dulcis est
 stultis , amara sapientibus.

DE AFFECTU GAUDII.

Gaudium est exultatio animi in bono obtento , seu præ-
 sente & possesso. Dicitur

Dicitur 1mo. exultatio seu delectatio *animi* ; quia gaudium consequitur *rationem* : unde in brutis datur quidem *delectatio*, quæ fit cum aliqua transmutatione corporali , sed non gaudium, quod est simplex motus voluntatis seu appetitus *intellectivi*.

Dicitur 2do. *in bono* ; gaudium enim consequitur *ad bonum*, & si hoc vanum est, gaudium est reprehensibile: si autem verum & solidum est bonum, tunc gaudium est laudabile.

Dicitur 3^{tio}. *in obtento* seu præsentē ac possessō bono ; nam ad delectationem requiritur *conjunctio* seu consecutio boni, & quo major est conjunctio, eo major oritur delectatio & gaudium.

Potest autem unum alteri conjungi tripliciter, vel *in actu* vel *in potentia*, vel *in cognitione*.

Unde triplex venit delectatio. 1mo. *delectatio per sensum*, qui requirit præsentiam rei sensibilis. 2do. *delectatio spei*, in qua non solum est delectabilis conjunctio secundum apprehensionem, sed etiam secundum facultatem ac potentiam adipiscendi bonum, quod delectat. 3^{tio}. *delectatio memoriæ*, quæ habet solum conjunctionem *apprehensionis*.

Nobilior autem est delectatio spiritualis quam corporalis, & quidem secundum tria : 1mo. quia bonum conjunctum *spirituale* longe majus est corporali : 2do. quia is, cui conjungitur, seu pars *intellectiva* multo nobilior est, & magis cognoscitiva, quam sensitiva. 3^{tio}. quia conjunctio intimior & perfectior est. *intimior* quidem, quia sensus sistit circa exteriora, seu circa *accidentia* rei : intellectus vero pe-

netrat usque ad rei essentiam: perfectior autem, quia conjunctioni rei sensibilis ad sensum adjungitur motus, qui est actus imperfectus. præterea delectationes sensibiles non sunt totæ simul, sed in eis aliquid pertransit, & aliquid expectatur consummandum, ut patet in delectatione ciborum.

Gaudium spirituale excitatur per remonstrationem conjunctionis boni supernaturalis, quod sequentibus modis fieri potest. imo si ostenditur conjunctio actualis DEi cum homine 1mo. per suas perfectiones e.g. immensitatem & juxta illud S. Thomæ Aquinatis: *non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut DEus noster adest nobis.* 2do. per gratiam sanctificantem juxta illud: *quam bonus DEus his, qui recto sunt corde.*

Secundo. Si ostenditur conjunctio potentialis 1mo. per spem veniæ. 2do. per spem augmenti gratiæ. 3^{tio}. per spem æternæ gloriæ.

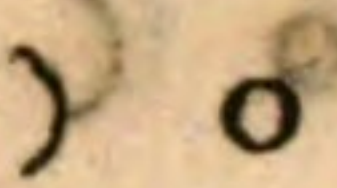
Tertio. Si ostenditur conjunctio apprehensionis. 1mo per cognitionem divinarum perfectionum. 2do. per cognitionem divinorum beneficiorum. 3^{tio}. per cognitionem Exemplorum a sanctis relictorum.

Excitatur etiam gaudium per comparisonem status præteriti cum absente, si ostenditur, quomodo quis a tristi & afflicto statu ad meliorem fortunam & felicitatem transeat, tantoque est eminentior, quanto major est permutatio, siue vera, siue apprehensa.

EXEMPLUM.

Quomodo Auditores excitandi sint ad affectum Gaudii. exhibet Val. Aug. loc. cit. c. 21.

Ad

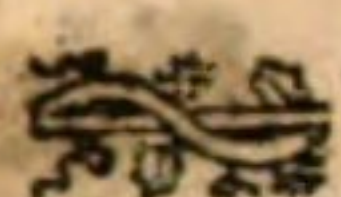

Ad gaudium excitari possunt Auditores, commemoratione maximorum beneficiorum, quæ divinitus nobis collata sunt, imprimis, in solennitatibus, quas sancta Ecclesia spiritu sancto edocta, celebrat, & fidelibus, tanquam divinæ Bonitatis atque Clementiæ compendia proponit: gaudete, inquit Divus Paulus ad Thessalon. *in Domino semper, sine intermissione orate, gratias agite.* quæ verba cum S. Basilius duobus sermonibus explicaret, ostendit, cum gaudio orationem, cum oratione gratiarum actionem esse conjungendam. gaudendum est, ut S. ille Vir dicebat, cogitatione, quod cum nihil essemus, homines facti sumus ad imaginem Cæli & terræ Domini, mente, & ratione præditi; quia DEum cognoscimus, & Creatoris pulchritudinem, artes, & disciplinas percipimus: ac veluti per quasdam notas DEi providentiam & sapientiam legimus, discernimus bonum a malo, bonum appetere, & malum fugere a natura sumus edocti, alienati a DEo ob peccatum; iterum pretio sanguinis Domini Nostri JESU Christi gratiam recuperavimus, a miserrima Satanæ servitute liberati, spes resurrectionis, bonorum angelorum expectatio, cæleste regnum sancto gaudio nos implent: Ejusdem Patris, qui est omnium Pater, omnes sumus filii, eandem Sanctam Ecclesiam, cujus lacte enutriti sumus, habemus matrem: communis omnium Christianorum hæreditas est, nemo igitur debet non gaudere, imo indicium bene constituti animi est gaudium: gaudendum omnibus, non solum rebus prosperis, quibus ad gratiarum actionem excitamur; sed etiam rebus adversis: quia, dum nos corrigit DEus, ut vere filios, non autem ut adulterinos videtur diligere: gaudendum, quod nobis gravissimis morbis laborantibus non de-

fit medicus, neque medicina, Christus JESUS : quod nobis in hujus vitæ peregrinatione tutissimam viam demonstret : in hac erroris caligine veritatem aperiat, in hac umbra mortis, vitam nobis præstet : gaudendum, quod oratione in cælum, quasi ascendamus, quia diabolo, ut inquit Hilarius, possumus resistere : sed imprimis gaudendum, quod per eam cum DEO jungamur : gaudendum maxime Paterna DEI Providentia, & ea cura, quam de nobis habet. S. ille Propheta Jeremias Ecclesiam ad lætitiā incitat his verbis : *hec dicit Dominus, audietur in loco isto vox gaudii, vox sponsi, & vox sponse, vox dicentium, confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia ejus.* & Baruch. *exue te Jerusalem, stola luctus, & vexationis tuæ, & indue te decore & honore, quia in DEO tibi est sempiterna gloria, circumdato te diploide a DEO justitiæ, & impone mytram capiti tuo honoris æterni : DEUS enim ostendit splendorem suum in te omni, qui sub cælo est.* Ad sanctum gaudium populus excitabitur, cum de frequentia Sacramentorum sermones habebuntur, panem esse, qui de cælo descendit, ut, si quis illum manducaverit, non moriatur : panem vitæ, salutarem animæ nostræ cibum : licere nobis, si volumus, vesci ambrosia illa cælesti, & cum Christo conjungi, quo nihil potest esse præstantius, aut optabilius : gaudendum esse tanto, & tam cælesti Beneficio, quod divinitus nobis concessum est. quotidianum esse panem, non semel esse in anno sumendum, quo sæpius eum quis sumit ; eo tranquiliorem vitam agere.

DE AFFECTU TRISTITIÆ.

TRistitia est displicentia vel ægritudo animi. de malo præ-
sente

sente sive secundum rem, sive secundum apprehensionem.

Dicitur 1mo. *ægritudo animi sive interna*; nam *ægritudo*, quæ ex apprehensione *externa* provenit, vocatur dolor, non vero tristitia; quamvis omnis tristitia sit dolor, non autem vicissim omnis dolor est tristitia; sicut omne gaudium est delectatio, sed non omnis delectatio gaudium.

Dicitur 2do. *de malo præsentis*: sicut enim lætitiæ objectum est *bonum*; ita tristitiæ objectum est *malum præsens*, quod duplici modo esse potest præsens, vel secundum *rem*, vel secundum *imaginationem*.

Dolor interior exteriore simpliciter major est; tum quia interior est ex hoc, quod aliquid repugnat *ipsi* appetitui: exterior autem dolor ex eo, quod repugnat appetitui, quia repugnat *corpori*: semper autem id, quod est *per se*, prius est eo, quod est *per aliud*. tum quia apprehensio *rationis* & imaginationis altior est, quam apprehensio sensus e. g. tactus. unde dolores externi quandoque sponte suscipiuntur, ut evitentur interni. si vero dolor exterior conjunctus est cum interiore, tunc augetur dolor. ita P. Dedelley in *Phil. Moral. c. 2. a. 6. §. 3.*

Quatuor potissimum sunt species tristitiæ, videlicet *misericordia*, *invidia*, *anxietas*, & *acedia*. his addunt aliqui quintam, nimirum *Nemesis*.

Misericordia est animi ægritudo concepta ex miseria alterius.

Invidia est dolor de alieno bono existimato, ut proprio major, quatenus videlicet aliquis judicat, se ab alio superari, aut bonum suum obfuscari.

An-

Anxietas seu *Angustia* est ægritudo animum aggravans cum impossibilitate declinandi malum, quod vexat præcluso omni aditu effugii.

Acedia est ægritudo animi ita vexans, ut etiam exteriora membra torpeant, ac ipsa facultas ea excitandi.

Nemesis seu indignatio est tristitia de prosperitate immerentium, eaque malis artibus parata. si hic affectus modum tenet, laudem mereri poterit, & hac ratione indignantur non nunquam viri docti.

Excitatur tristitia in peccatore, si proponitur, 1mo. quali privatus sit bono. 2do. quali afficiatur malo. 3^{tio}. qualia adhuc subsequantur mala. 4to. per comparisonem ex memoria pristinae felicitatis & moderni status.

Mitigatur tristitia 1mo. per propositionem boni delectabilis e. g. infinitæ Bonitatis, misericordiæ DEi. 2do. per exempla aliorum, qui cum gratia divina similes difficultates superarunt.

EXEMPLUM.

Quomodo Auditores excitandi sint ad tristitiam de peccatis exhibet Val. Aug. *loc. cit.* c. 13.

Ad hanc sæpe Orator Ecclesiasticus Auditores excitabit hac oratione: Nihil esse calamitosius quam peccare, quam disjungi a DEo, Christi acie deserta veluti transfugam diabolo servire, ingratum esse peccatorem in DEum, Patrem benignissimum, crudelem semetipsum, qui natus ad vitam æternam propriæ salutis inimicus in seipsum perdat. peccati comitem plerumque esse infamiam: pauperes, obscuros homines, atque etiam corpore infirmos, non esse miseros,

feros, si bene actæ vitæ conscientia sustententur: miseros esse, qui peccant. Peccare autem sic oratorio quodam modo hoc loco describimus, ut Beatus etiam scribit Anselmus, *est Debitum DEo honorem adimere, subtrahere ei obedientiam.* atque ad commovendos animos ad sanctam pænitentiam cum natura comparatum sit, ut illis malis doleamus, quæ nostra culpa nobis scimus accidisse, commemoranda sæpe erunt illa verba: *Perditio tua ex te, Israel!* &, *quoties volui te congregare, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* verissimam esse illam Pauli Apostoli sententiam, sæpe dicet: *vult omnes homines salvos fieri:* falsum illud esse commentum, fato, atque constellationibus ad quædam scelera homines cogi: conscientiam esse domesticum, & verum tribunal, commemorabit, ut Sanctus scribit Gregorius Nazianzenus; *nihil esse detestabilius apud DEum excusatione peccati.*

Quare sic vitam nostram instituendam esse, ut nosmetipsos accusemus, & doleamus: confiteamur peccata nostra, & satisfaciamus: ostendat etiam maximas pænas duros illos, qui non egerint pænitentiam: nam si, ut Apostolus inquit, irritam quis faciens legem Moyfi, sine ulla miseratione duobus aut tribus testibus moriebatur, quanto majora supplicia merentur ii, qui benignissimum Patrem DEum peccatis suis irritaverunt? Quare ad pænitentiam tanquam ad arborem vitæ confugiendum esse inculcabit, expellendum a nobis peccatum: quandoquidem quasi coluber in præcordiis hominum parit mortem, & quasi serpens venenum spirat, & lethiferum generat morbum: audiendum, atque imitandum Davidem pænitiæ exemplar, dicen-

dicentem : genua mea infirmata sunt a jejunio, & caro mea immutata est propter oleum.

DE AFFECTU COMMISERATIONIS.

Commiseratio est dolor conceptus ex malis alterius indigna patientis. Hic affectus non consistit in clamore & ejulatu, nec in superfluis affectibus, sed moderata & remissa narratione sæpius efficacius movetur.

Movetur quinque modis. *1mo.* ab adjunctis personarum. si sit innocens, qui miser est, si nobilis virtuti deditus, decorus, mansuetus, doctus, si teneræ ætatis, de patria bene meritus &c. item si patitur ab abjectissimis hominibus, & illis quoque, quos beneficiis devinxerat.

2do. ab adjunctis loci. si eos habeat miseriarum suarum spectatores miser, quos minime velit, si in loco indigno, qui eum minime decet, & cruciatuum acerbitem augere possint.

3^{tio}. ab adjunctis temporum. ut si tener flosculus in ipso ætatis limine fuerit demersus, cum jam ad magnas spes pubescere inciperet.

4to. ab adjunctis finis. si quis patitur DEi amore, pro bono patriæ, vel virtutis conservandæ gratia, ut Martyres fecerunt.

5to. ab adjunctis modi & aliarum circumstantiarum. si graves sint, & inhumani omnino cruciatus, quibus afficitur &c. erga pauperes concitatur commiseratio, si proponatur, quam misere vivere debeant, qui æque ad imaginem DEi, ad cælum sunt creati, quam divites & nobiles &c.

DE
AFFECTIBUS APPETITUS IRASCIBILIS.
DE AFFECTU SPEI.

Spes est erectio animi in bonum futurum, arduum ac difficile, labore tamen obtinibile.

Dicitur 1mo. *in bonum*; nam spes non est, nisi boni, & per hoc differt a timore, qui est de malo.

Dicitur 2do. *futurum*; nam boni præsentis non est spes, sed gaudium.

Dicitur 3^{tio}. *arduum*; non enim dicimus sperare, quæ penitus sunt in nostra potestate, aut quæ facili negotio possumus acquirere. Unde spes distinguitur a desiderio, quod est de bono *futuro absolute*. illa insuper est in appetitu irascibili: desiderium autem in concupiscibili.

Dicitur 4to. *bonum obtinibile*; nemo enim dicitur sperare, quod scit se non posse obtinere.

Motivum spei, ut est erectio animi, est Omnipotentia DEi, sive Virtus Auxiliatrix; hæc enim movet ad prosequendum bonum arduum, erigitque animum adversus omne id, quod impedire potest consecutionem boni sperati. Hinc Isai. 6. *sperasti in Domino DEo forti.* & Psal. 17. *DEus meus Adjutor meus, & ego sperabo in eum.*

Motivum spei, prout est certa fiducia, est infinita DEi fidelitas, ejusque promissio; hac enim innixi certo expectamus beatitudinem & media ad eam consequendam necessaria.

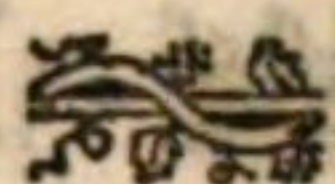
Etsi speculative triplex hoc motivum non necessario requiratur ad spem supernaturalem; in praxi tamen rudes sic perfectius possunt addiscere, & elicere spem plenam & perfectam.

Spes excitatur in peccatore per remonstrationem, 1mo. infinitæ DEi misericordiæ, pretii Sanguinis Christi pro nobis tam copiose effusi. 2do. promissionis & fidelitatis Divinæ. 3^{tio}. tot salutarium mediorum a DEo ad salutem homini ordinatorum. 4to. facilitatis fugiendi malum, & faciendi bonum, exercendi hanc vel illam virtutem, modo homo faciat, quod est in se.

EXEMPLUM.

Quomodo auditores excitandi sint ad spem supernaturalem exhibet Val. August. c. 23.

Spes est expectatio boni, ad quam Christianos homines excitant DEi bonitas, Christi passio, & multorum Martyrum beatæ mortes, quibus ad vitam pervenerunt æternam. Pulcherrimus est locus Beati Gregorii Nazianzeni, qui Joelis sententiam proferens, *Quis scit, si convertatur Dominus, & benedictionem relinquat?* ipse subjungit: *Ego plane scio, & sum Divinæ misericordiæ sponsor. cum enim ira Divinæ naturæ adversetur, sine dubio, si voluerimus, ad virtutem, ejus naturæ maxime propriam, ad misericordiam convertetur.* In solennitatibus autem, inprimis ad spem Ecclesiasticus Orator excitare poterit, ut sanctissimo die natalis Domini, si ad populum, qui eo die ad Ecclesiam frequens convenire solet, sermonem habebit; dicet, venisse in mundum filium DEi, ut cæli janua aperiretur; factum hominem, ut nos
DEo

DEo aliquomodo similes efficeremur : illum esse diem redemptionis nostræ, reparationis antiquæ, & felicitatis æternæ : sublato esse errores, quoniam venit magister ad ignorantia tenebras depellendas ; ad morbos animi sanandos venisse medicum ; regem demum natum esse, qui tyrannidem diaboli deprimeret, & mortem etiam ipsam profligaret. Sed maxime cavendum Clericis, ne spem in Auditorum animis ipsi excitantes, inanem fiduciam inducant, ex qua tot hæreses, tot calamitates profectæ sunt : quam ob rem temperanda est semper oratio, ita, ut dicat venisse quidem Dominum in hunc mundum, ut volentibus ingredi portas cæli aperiret, sanare quidem gravissimos morbos, quibus laboramus : sed minime sanare eos, qui medicum, & medicinam respuunt, magistrum esse omnium, minime autem infelicium, qui disciplinam negligunt. Si ad populum, timore imminentis periculi perterritum, habendus est sermo, afferendæ sunt Prophetarum gravissimæ sententiæ, præsertim Isaia : *Noli timere popule meus, assur in virga percutiet te, & baculum suum levabit super te in via ægypti adhuc paululum, & modicum, & consumabitur indignatio mea, & furor meus super scelus eorum, & suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum.* quibus verbis ostendere poterit orator, neminem unquam, qui in Domino speraverit, confusum esse : hæc verba locutum esse Dominum per Prophetam : *Requiescere faciam potentes, superbiam infidelium humiliabo.*

DE DESPERATIONE.

Desperatio quandoque minus proprie sumitur pro amissione spei prius habitæ, & sic non dicit ullum actum positi-

fitivum, sed potius cessationem, & sic desperare nihil quidpiam est, nisi non amplius sperare, seu a spe desistere.

Magis proprie sumitur pro actu *positivo* spei contrario, & est passio appetitus irascentis, orta ex apprehensione boni absentis ita difficilis, ut minime sperari posse judicetur.

Alia est totalis, ut si quis renuntiat fini, nec quidquam operatur. alia partialis, si quis viribus ulterius uti renuit. partialis alia est timida, alia furiosa, si quis in solam ultionem intentus &c.

Remedia contra desperationem sunt *1mo*. recordatio infinitæ DEi bonitatis, & promissionis infallibilis DEi: *qui non vult mortem peccatoris. Ezech. 33. item Isai. 1. si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur. 2do*. exempla peccatorum, qui gravissimorum delictorum veniam sunt consecuti. v.g. Magdalænæ *Lucæ 7. Zachæi Luc. 19. parabola de ovicula perdita Luc. 15. de filio prodigo ibidem. 3^{tio}*. devotio erga B. virginem, quæ est refugium peccatorum, adimenda apprehensio, qua quis putat, se certo damnandum, vel remedia salutis graviora esse, quam ut iis uti velit.

EXEMPLUM.

Quomodo sedandus sit affectus desperationis, exhibet Valer. Aug. c. 13.

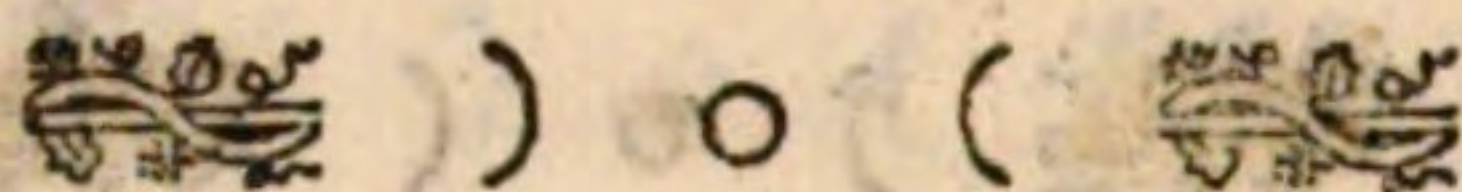
Cum nihil sit, quod magis animam nostram deprimat, quam peccatum, onus gravissimum, quod Zacharias plumbi similitudine expressit, & David illius naturam sic descripsit: *iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me*: ostendat Ecclesiasticus Orator, hoc onere animam nostram per pænitentiam liberari, ita, ut usque ad cælum facile possit evolare: ideo Christum

stum Dominum ostendisse, per eam regnum cælorum ad
 homines appropinquare, cum dixit: *Pœnitentiam agite, ap-
 propinquabit enim regnum cælorum*: & B. Joannem Baptistam
 exclamasse: *facite fructus dignos pœnitentiæ, quoniam ecce adest
 regnum DEi*: per eam latronem in cælum receptum fuisse,
 per eam Davidem post flagitium, iterum Spiritum Sanctum
 recepisse: per eam Manassen, post cruenta facinora acce-
 ptum DEo factum fuisse: per eam Petrum Apostolum, post-
 quam ter Christum negaverat, peccatum delevisse; & Pau-
 lum persecutorem nominis JESU, blasphemum, contume-
 liosum, inter Apostolos relatum fuisse. Hunc locum in-
 terdum poterit Ecclesiasticus Orator exclamatione augere
 in hunc modum: o pœnitentia, quæ peccatum, miserante
 DEo remittis, & paradisum aperis, quæ contritum sanas
 hominem, & tristem exhilaras, vitam de interitu revocas,
 pristinum statum restauras, honorem renovas, fiduciam
 das, vires & gratiam tribuis: o pœnitentia, quid de te dicam?
 omnia ligata tu solvis, omnia soluta aperis, omnia adversa
 mitigas, omnia contrita sanas: o pœnitentia, misericordiæ
 mater, & magistra virtutum, magna opera tua, quibus
 reos liberas, reficis delinquentes, lapsos erigis, desperatos
 recreas: tu avaritiam respuis, horres luxuriam, linguam
 cohibes, mores componis, odisti malitiam, excludis invi-
 diam &c.

DE AUDACIA.

Audacia est passio, seu affectus appetitus irascentis, qua
 neglecto periculo imminente opus difficile aggredimur,
 apprehensum ut eluctabile, & cui pares nos judicamus.

Dicitur *imo. passio*, qua opus difficile aggredimur; cum
 enim

enim virtus in arduo sit posita, plurimæ passim ad eam adipiscendam aut porro exercendam difficultates sunt superandæ.

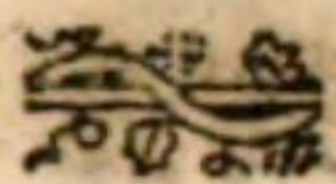
Dicitur 2do. ut *apprehensum & eluctabile*; audacia enim, ratione judicante difficultates supera posse, dirigi debet.

Dicitur 3tio. & *cui pares nos judicamus*; si enim quis ratione neglecta difficultatibus se imparem sciat, jam non est audacia, sed temeritas.

EXEMPLUM.

Quomodo Auditores excitandi sint ad fortitudinem in adversis, exhibet Val. Aug. c. 22.

Cum multis & variis periculis hominum vita sit exposita, & multa quotidie accidant, quibus, quæ naturæ humanæ est infirmitas, maxime perturbamur: ideo infirmum, ne dicam miserum, animal homo sæpe consolatione maxime indiget, ad quam Orator Ecclesiasticus populum ita poterit excitare, exemplo illorum, qui ex tribulationibus imprimis maximam utilitatem ceperunt, ut Joseph, qui in exilio & in terra paupertatis suæ, ad eum dignitatis gradum pervenit, ut Universæ Ægypto præficeretur: filii Israel, quanto magis ab Ægyptiis opprimebantur, tanto magis multiplicabantur, & crescebant: exul Ezechiel in Chaldæa in medio captivorum vidit admirabiles DEi visiones: Nabuchodonosor Rex in rerum prosperitate arrogans, & superbus ab hominibus ejectus fuit, & in bestiam commutatus, tandem sensum, quem amiserat, recuperavit; quia, quem prius blasphemaverat DEum, laudavit. quibus & plurimis aliis exemplis ostendere poterit Orator, rebus adversis

versis affligi, & tentari homines, aut, ut earum virtus tanquam aurum in fornace probetur, atque exerceatur; aut, ut eorum peccata expientur. Tribulationes, & tentationes, dicat Orator, erudire homines, ad multas virtutes, ad humilitatem, ad patientiam, & in primis ad prudentiam: DEum hac ratione reprimere illos, qui rebus secundis insolentes fiunt: tribulationem esse pædagogum ad timorem DEI, esse expultricem contumeliæ, incontinentiæ, vanitatis: verissimas esse illas sententias: *cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum: & juxta est Dominus iis, qui tribulato sunt corde: nullum esse malum, ex quo elici non possit bonum.* quod docens S. Chrysostomus in quodam sermone inquit: *passus es malum? si vis, non est malum; gratias age DEo, & est bonum.* quam præclare cognoverat vir ille Divino numine afflatus, qui in maximis tribulationibus constitutus, dicebat: *per singulos dies benedicam te, & laudabo nomen tuum in sæculum, & in sæculum sæculi.* addat mala, quæ nobis accidunt, plerumque nobis accidere propter peccata, quod S. Gregorius Nazianzenus in oratione de plaga grandinis affirmare visus est; cum peccatorum enumeratione ostendit, grandinem divino consilio e cælo cecidisse.

DE AFFECTU TIMORIS.

Timor est trepidatio animi orta ex apprehensione impendentis gravis mali, vel periculi, quod tamen evitari potest.

Dicitur *imminentis* mali vel periculi. si enim malum non imminet, aut longe distat, vix timetur. unde mortem quidam non timent, quia *remotam* existimant.

Juxta S. Augustinum causa timoris est amor & concupiscentia : ex hac enim, quod aliquis amet, vel speret quodpiam bonum, sequitur illud, quod hoc bono adeptus privat, vel ab obtinendo impedit, eidem esse malum, ac proin tanquam malum timeri.

Unde pronum est, quod etiam ex defectu, ac imbecillitate, & impotentia timor promanet; per hoc enim magis exponitur aliquis, ut bono privetur.

Juxta Aristotelem triplici modo affectus timoris seu metus excitari potest. 1. recensendo ea, quæ interimunt, qualia sunt fulmina, incendia, eluviones, hostium incursiones, famis, pestis. 2. enumerando ea, quæ magnam molestiam afferunt, ut amissiones parentum, liberorum, fratrum, fortunarum; item ignominia, carcer, exilium. 3. per reflexionem in signa, quæ certius indicant periculum, qualia sunt, portenta & prodigia, item cometæ & alia, quæ præter rerum communem cursum emergunt. præterea res, quæ merito timeri possunt, & ex iis emergentes casus tam emphatice proponantur, ut potius oculis videri, quam auribus audiri videantur: juvat quoque proxima subiicere pericula & eorum, qui eadem in eodem negotio perpeffi sunt, exempla recensere: moventur enim animi efficacius periculi & damni similitudine.

EXEMPLUM.

Quomodo Auditores excitandi sint ad timorem Domini, exhibet Val. Aug. *loc. cit.* c. 18.

Omnia imminent mala non timentibus DEum. timere autem DEum, est nihil eorum, quæ agenda præcepit, omit-

omittere, ut S. scribit Gregorius : ad quem excitandum hi
 loci erunt aptissimi : timendum DEum, quia Omnipotens,
 quia Justus, quia Dominus : Omnipotens dixit, & facta sunt :
 creavit verbo omnia, eaque tuetur, ac regit. Justus rerum
 ordinem non patitur perverti, honorem sibi adimi non per-
 mittit. Civitates, Provincias, Regna ob peccata evertit :
 timendus, quia Dominus, quo nomine sæpe utitur : *Ego*
Dominus ad terrendos eos, qui ejus imperium non agno-
 scunt. Verba Prophetarum tanquam Divinæ voces sunt
 proferenda : *Dominus sanctus, & fortis, amulator est, nec ig-*
noscat sceleribus vestris : & si serviatis diis alienis, convertes
se, & affliget vos, atque subvertet. tremendi judicii sunt vo-
 ces illæ, quas Isaias proferebat : *ululate, quia prope est dies*
Domini, quia vastitas a Domino veniet ; & verba illa Joelis : con-
turbentur omnes habitatores terræ, quia veniet dies Domini, quia
prope est dies tenebrarum & caliginis : atque illa Oseæ proferen-
da sunt : audite Verbum Domini filii Israel, quia judicium Do-
mini cum habitatoribus terræ, non est enim veritas, non est mi-
sericordia, non est scientia DEi in terra. maledictum, mendacium,
furtum, & homicidium, adulterium inundaverunt, & sanquis
sanquinem. *Hoc lugebit terra, & infirmabit omnis, qui babi-*
tat in ea. judicii extremi descriptio maxime pertinet ad hunc
 locum, quæ præclarissima est in Oratione Gregorii Nazian-
 zenî, cujus quædam verba afferemus : *quid faciemus, inquit,*
eo die, cum nos coarguent peccata nostra, & aderunt acres, &
acerbi accusatores, qui accepta a DEo beneficia, peccatis nostris
opponent, & a nobis rationem exposcent ? postremo nos abducent,
a nobismet ipsis condemnatos, & proprio judicio ita convictos ;
ut ne dicere quidem possimus, nos iniquo judicio circumventos penas
dare. quod quidem in maximis calamitatibus consolationem solet

afferre : & paulo post inquit : eo tempore sedes proponetur, & antiquus dierum iudex sedebit, & libri aperientur, & igneus amnis fluet, & lux ex antiqua parte, & paratæ tenebræ, & quæ sequuntur.

Inculcandum est sæpe, neminem potuisse, nec posse effugere divinam iustitiam, quo diutius DEus dissimulat peccata hominum propter pænitentiam; eo graviores pænas illos manere, qui in peccatis persistunt: vitæ brevitæ, inopinata, & immatura multorum mors, ad timorem multos erudire solet: docent varii morbi timorem DEI, docet sterilitas, docent variæ calamitates, acerrimi adversarii, quibuscum perpetua pugna nobis est, uti diabolus, qui *tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret &c.*

DE AFFECTU IRÆ.

IRa est vehemens quædam agitatio a dolore & audacia in appetitu excitata, qua anima assurgit contra causam perpeSSI mali, ut de hoc vindictam sumat. Differt ab odio, quod hæc sit ira inveterata.

Motus iræ in duo tendit, scilicet in ipsam *vindictam*; quam iratus appetit & sperat sicut quoddam bonum; unde & de ipsa delectatur. dein in illum, de quo quærit vindictam, sicut in contrarium, & nocivum, ac proin malum.

Motivum Iræ semper est aliquod factum contra eum, qui irascitur: ira enim est appetitus nocendi alteri in modum justæ vindictæ: vindicta autem locum non habet, nisi, ubi præcessit injuria. injuria autem non pertinet ad aliquem, nisi, qui intulit, quidpiam fecerit, quod quadam ratione

tlone est contra alterum. nec tamen omnis injuria provo-
cat, sed illa solum, quæ ad eum pertinet, qui appetit vin-
dictam.

MONITUM

VALERII AUGUSTINI CIRCA AFFECTUM IRÆ.

loc. cit. c. 12.

ORator Ecclesiasticus nunquam ad iram concitabit, nisi
propter honorem DEi: quam iram, aut potius Zelum
honoris DEi expressit Divino Numine afflatus David his
verbis: *Irascimini, & nolite peccare*: Iram vindictæ apparen-
tis, & illustris cum dolore appetitionem in illum, a quo se
quispiam, aut aliquem suorum palam neglectum, atque con-
temptum merito putet, Aristoteles definit: ex qua defini-
tione colligitur, hanc potissimum esse hujus commotionis
excitandæ causam nimirum contemptum. Superbum enim
animal homo, tantum abest, ut contemni æquo animo
ferat, ut haberi, qui non est, magni fieri maxime appetat:
a quo genere perturbationis semper studebit Ecclesiasticus
Orator avertere Auditores; & probabit, lætandum potius
nobis esse, cum contemnimur, cum nos nihili faciunt ho-
mines, cum detrahunt; hæc esse pharmaca maxime accom-
modata ad sanandum superbiam nostram, Regem Regum,
& Dominum Dominantium Christum DEi filium in hoc
mundo despectum, contumeliis variis affectum, orasse pro
calumniantibus & persequentibus se, & cum maximis in-
juriis afficiebatur, mansuetudinis nobis reliquisse exemplum.
Ira Christiano homini digna est in eum cum dolore conci-
tari, qui DEum cæli & terræ Dominum non agnoscit, &
Beatam semper Virginem Mariam Matrem DEi, & Advo-
catam

catam nostram, Sanctos æterna vita fruantes, innocentes etiam viros debita veneratione non prosequitur: quæ ira rectius fortasse, ut paulo ante diximus, appellari potest Zelus, quo Sancti vivi amici DEi commoveri consueverunt, ut est apud David: *mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns.* & alio loco: *zelavi super facientes iniquitatem.*

Explicationem reliquorum affectuum, qui ad præcedentes referuntur, suppeditat Amort in *Ethica Christiana*, & Dedeley in *Philosophia morali de Passionibus*, similiter exempla, quomodo singuli status hominum sint commovendi ad sua officia, exhibet Valerius Augustinus *loc. cit. l. 2. c. 25. & seq.*

DE

ADJUMENTIS AD EXCITANDOS VEL SEDANDOS AFFECTUS.

Homo ad movendum indiget instrumentis, & subsidiis, neutiquam DEus, inquit Verani de *affect. in præf.* Illa suppeditat Oratoria sacra per argumenta & figuras ad movendum aptas, de prioribus fuse secundum ordinem actum est in tractatu *de argumentis Oratoriae sacrae cum eorum fontibus anno 1763. a me typis edito*, quorsum Lectorem in præsentem remitto.

De figuris generaliter notandum, alias referri ad intellectum, alias ad voluntatem.

Ad intellectum præter alias referuntur Cognitio, Ignorantia, Narratio, Doctrina, affirmatio, Negatio, Ironia, Reticentia, Præteritio, Jusjurandum, Testatio, Parenthesis,

sis, Repetitio, Correctio, Admiratio, Exclamatio, ^XEagge-
ratio, Extenuatio, Recordatio, Præsaginato, Vaticinium,
Dubitatio, Deliberatio, Interrogatio, Imaginatio, Respon-
sio, Interpretatio, Occupatio, Prosopopæja, Apostrophe,
Ratiocinatio, Epiphonema, Compendium &c.

Ad voluntatem præter alias referuntur Sollicitudo, Ap-
probatio, Laudatio, Imperium, Admonitio, Obsequium,
Salutatio, Apprecatio, Veneratio, Abominatio, Objurga-
tio, Exsecratio, Optatio, Invocatio, Obsecratio, Conces-
sio, Gratiarum actio, Recusatio, Exultatio, Gratulatio,
Ejulatio, Exprobratio, Pænitentia, Comminatio, Com-
miseratio, Confessio, Deprecatio &c.

QUÆDAM EXEMPLA FIGURARUM SEU QUO- RUMDAM MODORUM PRIORIS GENERIS EX SS. PAGINIS.

Cognitio act. c. 2. v. 36. sciat autem omnis domus Israel,
quia & Dominum eum, & Christum fecit DEus, hunc
JESum, quem vos crucifixistis.

Ignorantia. Rom. c. 6. v. 3. an ignoratis, quia quicun-
que baptizati sumus in Christo JESu, in morte ipsius bapti-
zati sumus?

Ostensio. Luc. c. 7. v. 27. Hic est, de quo scriptum est :
ecce! mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præ-
parabit viam tuam ante te.

Narratio. 1. Corinth. c. 10. v. 1. nolo enim vos ignora-
re fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt,
& omnes mare transierunt &c.

Doctri-

Doctrina. Job. c. 12. v. 7. interroga jumenta, & docebunt te, & volatilia cæli, & indicabunt tibi.

Item Math. c. 9. v. 13. Euntes autem discite, quid est: misericordiam volo, & non sacrificium, non enim veni vocare justos, sed peccatores.

Affirmatio. Luc. c. 4. v. 24. ait autem: amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus est in patria sua.

Reticentia. Psalm. c. 6. v. 4. anima mea turbata est valde, sed tu Domine usquequo.

Præteritio. Hebr. c. 11. v. 32. & quid adhuc dicam? deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Jephthe, David, Samuel & prophetis.

Jusjurandum. Rom. c. 1. v. 9. testis enim mihi est DEus, cui servo in spiritu meo, in Evangelio filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio.

Item 2. tim. c. 4. v. 1. testificor coram DEo, & Jesu Christo, qui judicaturus est vivos & mortuos per adventum ipsius & regnum ejus.

Testatio. Deut. c. 30. v. 19. testes invoco hodie cælum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem; elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum.

Parentthesis. Rom. c. 7. v. 1. an ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit.

Correctio. 1. Cor. 15. abundantius illis omnibus laboravi. non ego autem, sed gratia DEi mecum.

Gradatio.

Gradatio. ad Rom. c. 5. Tribulatio patientiam: patientia autem probationem: probatio vero spem: spes autem non confundit.

Repetitio. Gal. c. 5. v. 2. Ecce! ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

Admiratio. Rom. c. 11. v. 33. o altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ DEi: quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, & investigabiles viæ ejus.

Exclamatio. Psal. 72. quam bonus DEus Israel his, qui recto sunt corde. item Sap. c. 12. O quam suavis est Domine spiritus tuus in omnibus!

Humiliatio. Gen. c. 18. v. 2 Abraham ait: quia semel capî, loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis & cinis. item psal. 21. Ego autem sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abjectio plebis.

Recordatio. Luc. c. 16. v. 25. Et dixit illi Abraham: fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. nunc vero hic consolatur, tu vero cruciaris.

Præfagitio. Math. c. 23. v. 36. amen dico vobis: venient hæc omnia super generationem istam.

Inquisitio. Job. c. 12. v. 7. & 8. interroga jumenta, & docebunt te: & volatilia cæli, & indicabunt tibi: Loquere terræ & respondebunt tibi: & narrabunt pisces maris.

Interrogatio. ad exprimendam quamdam indignationem. Isaia 1. super quo percutiam vos ultra addentes prævaricationem? item ad affectum dolentis vel lamentantis. ubi sunt misericordie

cordia antiquæ Domine, sicut jurasti David in veritate tua ? Psal. 88.

Responsio. Jerem. c. 18. v. 6. nunquid figulus iste non potero facere vobis : domus Israel, ait Dominus ? ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel.

Interpretatio. Luc. c. 8. v. 11. Est autem hæc parabola : semen est verbum DEi. qui autem secus viam, hi sunt, qui audiunt &c.

Occupatio. Rom. c. 3. v. 1. quid ergo amplius Judæo ? an quæ utilitas circumcisionis ?

Prosopopæja. Job. c. 28. v. 22. perditio & mors dixerunt : auribus nostris audivimus famam ejus.

Apostrophe. Job. c. 12. v. 2. Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia ?

Conclusio. Luc. c. 12. v. 7. sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere : multis passeribus pluris estis vos.

Epipbonema. Math. c. 20. v. 16. sic erunt novissimi primi, & primi novissimi ; multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

QUÆDAM EXEMPLA FIGURARUM SEU QUORUMDAM MODORUM 2di GENERIS EX SS. PAGINIS.

A*pprecatio. Gen. 27. Det tibi DEus de rore cæli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti & vini &c.*

Abo-

Abominatio. Deut. c. 27. v. 19. maledictus, qui pervertit iudicium advenæ, pupilli & viduæ : & dicet omnis populus : Amen.

Objurgatio. Gal. 3. v. 1. O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos IESUS Christus præscriptus est, in vobis crucifixus ?

Invitatio. Matb. c. 11. v. 28. venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.

Obsecratio. Phil. c. 1. v. 9. Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia & in omni sensu.

Gratiarum actio. Ephes. c. 1. v. 3. Benedictus DEUS, & pater Domini nostri IESU Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus, in Christo.

Exultatio. Psalm. 9. v. 3. lætabor, & exultabo in te : psallam nomini tuo altissime !

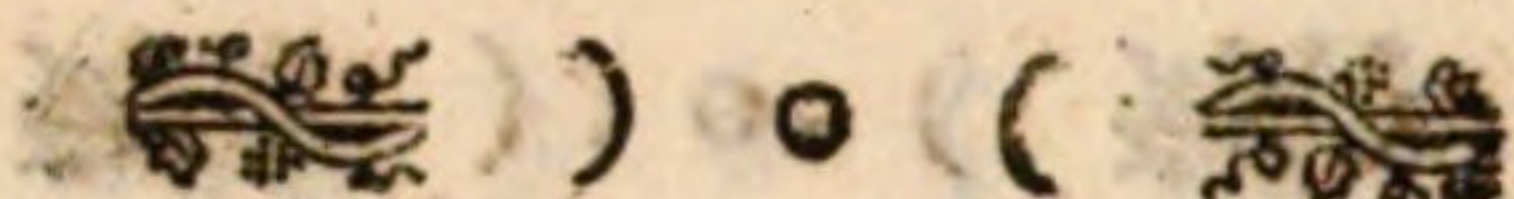
Gratulatio. Phil. c. 2. v. 17. sed & si immolor supra sacrificium & obsequium fidei vestræ, gaudeo & congratulor omnibus vobis.

Applausus. Psal. 1. v. 1. Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, &c.

Expostulatio. Psal. 49. v. 21. hæc fecisti, & tacui, existimasti inique, quod ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciem tuam.

Tristitia. Rom. c. 9. v. 2. quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

Timor. Gal. c. 4. v. 3. timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.

Verecundia. Luc. c. 16. v. 3. ait autem villicus intra se : quid faciam , quia Dominus aufert a me villicationem ? fodere non valeo , mendicare erubesco.

Audacia. Rom. c. 15. v. 25. nunc igitur proficiscar in Jerusalem ministrare sanctis.

Comminatio. Math. c. 11. v. 21. vae tibi Corozain : vae tibi Bethsaida : quia , si in Tyro & Sydone factae essent virtutes , quae factae sunt in vobis , olim in cilicio & cinere penitentiam egissent.

Commiseratio. Math. c. 15. v. 32. Iesus autem convocatis discipulis suis , dixit : misereor turbae , quia triduo jam perseverant mecum , & non habent , quod manducant : & dimittere eos jejunos nolo , ne deficient in via.

Confessio. Phil. c. 2. v. 11. Et omnis lingua confiteatur , quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

DE

FIGURIS AD EXCITANDOS VEL SEDANDOS AFFECTUS SPECIALITER APTIS.

Figuræ ad affectus excitandos vel sedandos valde utiles sunt sequentes.

1. *Hypotiposis.* quæ est viva descriptio rei , loci , facti vel eventus. qua nimirum res quæpiam sic verbis exprimitur , ut non tantum audiri , vel legi , quam geri , oculisque usurpari videatur. fit hæc figura per enumerationem partium , vel ex adjunctis , vel a causis & effectibus. potest autem fieri descriptio per *affirmationem* , afferendo , quid res sit in se , in quibusdam effectis , connotatis &c. vel per *negationem* negando adesse rei convenientia.

c. g.

e. g. bellum ita describi potest *per neg. tion. m.* nullus in agris colonus, nulla in foro commercia; non certo consistitur loco, sed quo quemque metus hostis compulerit, fugitur; non filius patri opem ferre, non literæ doceri possunt, nec disci. rarus domiciliis inquilinus. non humano, sed ferarum quandoque ritu vivitur, nulla horroris calamitas est, quæ non sentitur aut timetur &c.

2. *Ethopæja*. quæ est graphica morum cuidam personæ accommodata imitatio. fit, si fingimus ea omnia, quæ visa fuerint necessaria, ut personam quamdam sistamus. Cum vero persona alia sit ficta, alia vera, alia vivens, alia defuncta; ac quævis harum personarum, vel moribus, vel verbis induci possit. varia quoque est *Ethopæjæ* species.

Exemplum præbet P. Erhardt p. 3. c. 6. §. 6. Quid Sanctissimus Papa Clemens XI. diceret, si aspiceret quorundam contra leges, Patrumque sancita libertatem agendi? si videret a quibusdam sacras diras, ceu muta fulmina contemni? &c. quid diceret iis, quibus nulla legum observantia, quibus nulla salutis cura? &c. non auditis bene monentem? &c.

3. *Idolopæja*. si inducitur persona vera quidem, sed jam vita functa, dicitur *Idolopæja*. ut si defuncti parentes, angeli, cælites, aut DEus ipse inducantur.

e. g. Insistamus Patrum vestigiis; non bonorum perituro-
rum duntaxat, sed etiam virtutum hæredes erimus.
O si scires, quam igneo peroptent affectu, quam fervidis perurgeant apud DEum precibus nostra virtutis studia, quanto amore responderes affectui, quanto

conatu precibus. Audi, quid tibi de cælis inclament: primas vestrarum filii cura sit, ut DEo rerum omnium Creatori, ac Domino debitum cultum, & honorem exhibeatis.

4. *Prosopopæja*. si non solum vocem, sed & ipsam personam fingimus. Talis est, si virtutes, vitia, patriam, civitates, famam, ignominiam, pestem, bellum, quasi personæ essent, loquentes inducimus.

e. g. audi *Penitentiae* consilia. Ego te, inquit, docebo peccata detestari, & expiare. infinitam DEi offendisti Majestatem; & tu ille offendisti, qui te ad Divinam gloriam propagandam religione Sacramenti obstrinxisti, Divina ipsa dona in contumeliam traxisti. In eo hæres miser articulo, ut, nisi mea admiseris monita, e miseriis tuis emergere non possis. hostis irati DEi es: sed ego placabo; extorris toto cælo es: sed ego referabo; Dæmonis mancipium es: sed ego liberabo. J ad sacri mystæ pedes abjectus, tua scelera pande.

5. *Dubitatio*, quæ exprimit hominis solliciti & hæsitantis affectum, dum scilicet Orator se in dubio versari simulat, quid in hac, vel in illare agendum, aut eligendum sit. Hæc figura magnam vim habet ad exaggerandum, majorem tamen causat admirationem, & affectum magis obtinet, si singulis propositis dubiis responsio aliqua, vel confutatio subsequatur cum Oratoris sententia vel opinione gravius exaggerata.

Exemplum præbet Euseb. Emisemus *de Nativ. Domini*.
Quid primum mirer, quidve postremum? quod sine
con-

concubitu est collata fœcunditas : an quod per partum magis est glorificata Virginitas? sed non mirum, si ita peperit; talis enim erat ille, cui nupserat.

6. *Comminatio*, quæ terrorem incutit ex metu futuri mali, siue malum deinde per hypothesein describatur, siue nuda & simplici narratione pronuntietur. mirum inservit ad eliciendos affectus, præsertim si malum sit præsens

Exemplum habetur *Math. c. 11. v. 21. 22. & 23. væ tibi Corozain! væ tibi Bethsaida! &c. Verum tamen dico vobis &c. Et tu Capharnaum, nunquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes &c.*

7. *Deprecatio*, quæ etiam obsecratio & detestatio nuncupatur, qua alicujus opis imploratur, & misericordiæ motus concitatur, vel aliquid seu boni, seu mali desideratur valet hæc figura ad omnem motum: Auditores enim impellit ad gaudium, benevolentiam, timorem, imo ad omne genus virtutum.

Exemplum exstat *in ep. ad Ephes. c. 4. Ipse autem ego Paulus, obsecro vos per mansuetudinem Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis. Rogo autem vos, ne præsens audiam &c.*

8. *Objurgatio*, qua factum vel dictum minus rectum reprehenditur, & pie castigatur. huc etiam spectat admonitio, qua aliquem blande admonemus sui officii.

Exemplum admonitionis exhibet Gelas. Hochenleutner *reflex. 6. de fig. sent. n. 366. per DEum immortalem oro vos, atque obtestor, Auditores, quibus amplissimas opes fortuna concessit, videte, quid suavissimo*

mo Divini Numinis amoris debeatis. Poterat supremus ille rerum omnium Moderator abijcere vos ad conditionem vitæ fordidissimam simul & miserrimam: poterat vos cæcos &c. his ipsis miserrimis hominibus, quos ad pedes vestros jacere & lachrymari cernitis, egentiores demittere &c. Id igitur si vobis contigisset, quod prohibere non poteratis, quis, quæso, vester sensus fuisset? &c.

9. *Exclamatio*, qua alicujus compellatione affectus doloris, commiserationis, indignationis &c. exprimitur, hujus figuræ in ordine ad excitandos motus frequens est usus.

Varii sunt hujusce figuræ modi, tres tamen præ cæteris notandi sunt. Primus est, cum dubitatione interjecta effertur. Secundus, cum singulis sententiis brevis, & ere nata exclamatio subnectitur. Tertius demum, si dictum, aut factum per Ironiam exploditur.

10. *Epiphonema*, seu acclamatio, quæ tanquam coronis subjicitur præcedenti sententiæ tanquam rei narratæ, maxime inservit conclusioni & Epilogo.

Exemplum vide apud Matthæum c. 20. v. 16. supra relatam.

DE LOCO AFFECTUUM CIENDORUM.

ET si affectus potissimum in fine orationis seu in peroratione sint excitandi: quia ibi animos vel maxime inflammare oportet; attamen per totam etiam concionem sunt spargendi, & ab exordio semina quædam, & igniculi futuræ

turæ flammæ fomites jaciendi, prout a sanctis Patribus factum esse observatur.

Opportunissimus pro ciendis vel sedandis affectibus locus est in confectariis, seu moralibus (ut communi vocabulo nuncupantur) quorum sex species superius recensuimus: nimirum doctrinaticum, confutatorium, adhortatorium, dehortatorium, correctorium & consolatorium.

Sicut autem affectus alii sunt leniores, alii vehementiores, qui acriter & vehementer, aut voluptate aut dolore impellunt; ita leniores & remissiores in exordio, magis intensi in corpore, vehementiores in peroratione sunt excitandi.

Si Orator advertit, suos auditores moveri, non statim abrumpere, nec aliena immiscere, sed ardentem instare, urgere debet, ut igniculi paulatim excitati in flammam erumpant.

QUÆDAM OBSERVANDA IN EXCITANDIS VEL SEDANDIS AFFECTIBUS.

Circa ingressum affectuum. ad bonos & utiles motus in hominibus excitandos & malos sedandos ante omnia opus est DEi moventis spiritu, & quo plus cum DEo commercii habuerint sacri Oratores, eo in excitandis sedandisque affectibus erunt feliciores. P. Zellner in *Rhet. sac.* q. 8. c. 2.

Similiter Verani. præcipuum, quod ad probos in hominum pectoribus ciendos affectus, pravosque coercendos exigitur, gratia est opitulantis DEi, sine qua futiles sunt lenocinantis facundiæ artes, inanes sunt culturæ eloquentiæ co-

natus, supervacanea sunt humanæ mentis studia. *diff. 1. §. 3. n. 16.*

Circa subjectum affectuum seu personas movendas. habenda ratio est personis, quarum animos movere ac flectere cupit Orator; ab earundem siquidem dispositione, propensione, ac habitudine totum fere pendet negotii momentum. Sicut varia sunt hominum studia; ita dispares in iisdem ad plures affectus inclinationes. Verani *diff. 1. §. 3. n. 23.*

Propterea optimum factum est, si Orator Personarum; quas constituit flectere, exploratos habeat mores, ac innatas propensiones. *idem loc. cit. §. 9. n. 98.*

Similiter P. Zellner *q. 8. c. 2.* perspicendum, quale sit hominum genus, ad quos dicit, qua educatione formati, quibus persuasionibus imbuti, quibus moribus instructi: nam educatio & consuetudo vitæ (ait S. Augustinus) altera affabricata natura, quam consequitur obfirmata de rebus opinio.

Circa personam moventis. eosdem prorsus in se affectus excitet, quos ciere in aliis nititur. Ver. *loc. cit. n. 20.* quod sæpius inculcat: affectus prius in se excitandi, ut aliis imprimantur. *loc. cit. n. 58.* rationem reddit *n. 20.* siquidem qui animorum cognatione conveniunt, facile mutuis colloquiis, quasi benevolentiae vehiculis affectus sibi communicant: potior enim ratio flectendi animos, ciendique in iisdem motus in hac sita est affectuum similitudine: quem Orator impressum in se habere affectum senserit, eundem facile in petus transfundet aliorum.

Similiter S. Carolus Bor. ut sanctas commotiones in aliis excitet, Orator tales primum animo suo ipse concipiet,

piet, atque in sese exsuscitabit, ita, ut quales in aliorum mentes transfundi cupit, ipse illas animi sui sensibus recte conceptas, quasi spectandas cæteris proponat. *part. I. c. 6.*

Circa objectum affectuum. quia affectus sunt permutationes sensuum, ea in movendis affectibus sunt proponenda, quæ sensibus vicina sunt, & certo eventura; qua de causa res universales, & nimium absentes; item quarum eventus est dubius & incertus, vix unquam movebunt voluntatem. P. Zellner *loc. cit. n. 6.*

Circa causam affectuum. præmissa ratio sternat viam ad affectum, quem intendit Orator, & ut Auditores advertere possint, cur talis affectus intendatur. Unde aberrant illi, qui derepente incipiunt fulminare, dum adhucdum nulla causa tam atrocis tempestatis appareat P. Zellner *loc. cit. q. 1. c. 2.*

Circa media ad excitandos affectus. ex sacris paginis depromantur sententiæ, quibus oratio, seu concio nitatur; plus enim habet succi, plus efficaciam unica sacra Scripturae sententiola, quam mille profanorum Authorum effata, quibus cum fides non præstetur inconcussa, exsucca sunt, ac infirma ad animos movendos, ac flectendos. hinc falluntur, qui neglectis aut perparce consultis sacris codicibus omne percurrunt Scriptorum genus; & tunc autumant, se venustissime dixisse, cum plura congererint ab hisce decerpta Authoribus, quasi tunc favos sugant ex acerbitate improbi laboris adhibiti in libris hisce volvendis.

Circa electionem affectuum. aliqui affectus certi eligendi, qui sint ciendi. factum optimum erit, si Orator ante omnia seligat affectus, quos ciere velit; perinde ac aliquid cer-

tum sibi sumit, quod persuadeat. hoc unum Oratori in publicum progressuro ingerendum, quid persuadere, & quos cingere affectus velit. huc momenta rerum & rationes, huc causæ & argumenta omnia sunt dirigenda. Ver. loc. cit. §. 6. n. 54.

Circa insinuationem affectuum. Orator dum excitare cupit affectus, per artem successive, aut quasi clanculum se insinuet animis, seu apertis verbis non prodat, illud se agere, quod maxime agit. P. Zellner. loc. cit. n. 11.

Circa varietatem. in id debet Orator incumbere, ut varios excitet affectus: siquidem delectationis mater est varietas. Ver. loc. cit. §. 5. n. 48. Rationem reddit P. Zellner, cum delectationis mater sit varietas, quam, ut natura in rebus, sic in oratione ars, & ipsa, quæ conficitur ex arte oratio, prudenter observat. ideo non omnia uno affectu proponenda sunt, sed prout rerum actionumque dissimilitudo postulat, grata varietate miscenda. loc. cit. n. 9.

Circa dictionem affectuum. In minoribus affectibus dictio sit mobilis, honesta tamen & gravis; in vehementioribus, & valde incensis stylus erit stridens, & maxime gravis. Zellner loc. cit. n. 10.

Circa pronuntiationem. affectus non pleno ore, sed moderate, & summis labiis fiat, & tunc delectationem ingerit. Ver. loc. cit. §. 5. n. 41,

Circa accentum & gestum. opus est debito accentu & gestu: nam & istos ad excitandum & sedandum affectus multum conferre experientia comprobat; dum ex illorum penuria affectum potius extinguere, quam excitari advertimus: illis e contra rite observatis parvam quandoque scintillam
magnum

magnum in Auditoribus excitare incendium experimur.
Zellner *loc. cit.* n. 14.

QUÆDAM CAVENDA IN EXCITANDIS VEL SEDANDIS AFFECTIBUS.

Circa objectum affectuum. puerilia non misceantur, quæ nihil ponderis, & consequenter parum roboris ad movendum. Ver. *diff.* 1. §. 9. n. 96.

Circa proportionem. affectus non sint intempestivi, sed argumentis correspondeant. Ver. *loc. cit.* §. 5. n. 47.

Circa varietatem. cavendum est, ne unus idemque affectus excitetur, vel excitatus continuato impetu nimis diu urgeatur. Varietas mater delectationis pro varietate argumentorum varient etiam affectus. nec semper eadem texenda est tela, & quandoque provide aliquid interponendum, ut post intervallum reassumatur filum.

Circa intensiorem affectuum. Affectus non sint nimis vehementes. ita P. Zellner. Cavendum, ne semper excitentur affectus vehementissimi, sed quandoque remissi. qua de causa caveat sacer Præco, ne, quotiescunque ascendit cathedram, semper fulminare, aut furere incipiat. Oratores, qui assidue minis perstrepunt, minus incutiunt timoris: incipient enim, qui sæpe ejusmodi sine eventu audiunt, assuescere, & sicut fabrorum canes, juxta incudem dormire. *loc. cit.*

Circa remissionem affectuum. Affectus non sint languidi & omnino remissi. si orator sit remissus, imbecillis, destitutus vigore in iis movendis affectibus, qui ex natura sua Vehementiam exigunt, nil efficit; ac perinde se gereret, sicut

qui gelu vellet paleas accendere, vel amota nive tormentario pulveri ignem excitare. Verani *loc. cit.* §. 9. n. 97.

Circa durationem affectuum. eidem affectui non nimis diu inhærendum. affectus ratio, quæ in suis incunabulis plurimum obtinent roboris ad animum flectendum, suosque motus blande ciendos, si diu inhæserit, animumque pulsaverit, sua destituitur efficacia, caditque viribus. si quis diutius delectatur rosæ consortio, incipit displicere, quæ prius fuerat illicium gaudii. etiam fercula, licet gustu delicatissima, cum primum stomachum aggravant, non voluptatem, sed fastidium generant. Ver. *loc. cit.* n. 42.

Circa dictionem seu stylum. affectus sint patetici & acres, non inanibus & flosculosis verbis proponendi. Ver. *loc. cit.* n. 46. Verba tumida (inquit idem Auctor) non sunt apta ad motum: falluntur, qui verbis tumidis ac laxantibus aures implent, & elegantiarum lenociniis demulcent &c. hos promptius loqui, quam eloqui dixeris. Ver. *in præfatione pag. 2.*

Cavendæ igitur sunt nimix frequentes antitheses, metaphoræ, aliorumve troporum coacervationes. peccant concionatores & Ascetæ, qui vix propositionem sine antithesi, tropo, sententia, vel aliò novo inexpectato dicendi genere Auditorem & Lectorem in perpetua admiratione verborum potius, quam rerum detinent; cum enim spirituum vitalium cohors in mille admirationis objecta dispergitur, principalis veritas, in quam solam *arguta phrasi* attentio & admiratio avocanda erat, nulla speciali nota firmiter imprimatur, sed ita cum blando ex compositis verbis phantasiæ leno-

lenocinio transit. ita clariss. D. Amort in *Ethica Christiana* part. 2. de *Passion.* §. 4.

Similia habet P. Zellner. Cavendæ sunt nimix subtilitates; istæ enim affectum deprimunt, nam dum aucta eruditione intellectus intenditur, in sensu minuitur permotio. Unde affectus simplicibus, emphaticis tamen verbis excitentur. *loc. cit. n. 8.* ita, ut stylus non sit supra captum populi audientis: quæ non percipiuntur, ægre audiuntur. Ver. *loc. cit. §. 6. n. 58.*

Circa elocutionem. in affectibus vehementioribus oratio non sit remissa & languida. Ver. *diff. 1. §. 9. n. 97.*

Circa vocem. vox non sit unisona, sed varia rebus accommodata dicendis; non laudantur concionatores unisoni, qui concionem eodem prorsus vocis sono ac tenore, quo sunt exorsi, ad finem perducunt. Ver. *loc. cit. §. 6. n. 58.*

Circa gestum. ab affectatione abstinendum, affectatio decori aliena, & risum potius causat, quam affectum. Ver. *loc. cit. §. 6. n. 58.*

Circa vocem & gestum. recte advertit P. Zellner: non convenit sapienti Oratori muliebribus affectibus, tremula & lacrymabili voce, & diversis gestibus lachrymas extorquere. hujusmodi flebiles Oratores sæpius siccis audiuntur oculis. Verba suspiriis intercludere, vocem lachrymis debilitare, accentum & gestum ad fletum componere, ad Comicos, non ad Oratores spectant. *loc. citat. n. 13.*

Elenchus alphabeticus singulorum affectuum sequetur, quamprimum alii labores typographici decreverint.

O. A. M. D. G.

Errata notabilia, quæ in typum irreperunt.

Pag.	Lin.		lege	
2. inDedic.	11.	studiis		studii
6.	26.	Romano	- -	Romani
7.	16.	Judicium	- -	Judicum
9.	14.	manifestaveritn	- -	manifestaverint
10.	24.	linquam	- -	linguam
20.	19.	quamDeus	- -	quem Deus
33.	9.	rationem	- -	Orationem
33.	17.	de servis	- -	da servis
37.	3.	autumnet	- -	autumet
37.	18.	Comprobationem	-	comparationem
40.	16.	avaros	- -	avaris
40.	25.	capiunt	- -	cupiunt
42.	5.	tympanum	- -	cymbalum
45.	17.	declaret	- -	declarent
45.	14	honore proveniens	-	præveniens
54.	15.	Ordinis sunt	- -	Ordinis non sunt
54.	15.	sine cautela	- -	sine licentia
64.	23.	Comisseratio	- -	comiseratio
66.	26.	animæ	- -	animi
71.	12.	judicia	- -	indicia
73.	24.	bella famis	- -	bella, fames
74.	17.	hinc	- -	huic
77.	24.	Oratoris	- -	Oratores
78.	20.	eliciat	- -	eliciat
79.	12.	pro libito	- -	prohibito
82	11.	honestum est decorum	- .	honestum & decorum
84.	11.	& scimus	- -	& fimus
90	15.	misericordiam	- -	misericordia

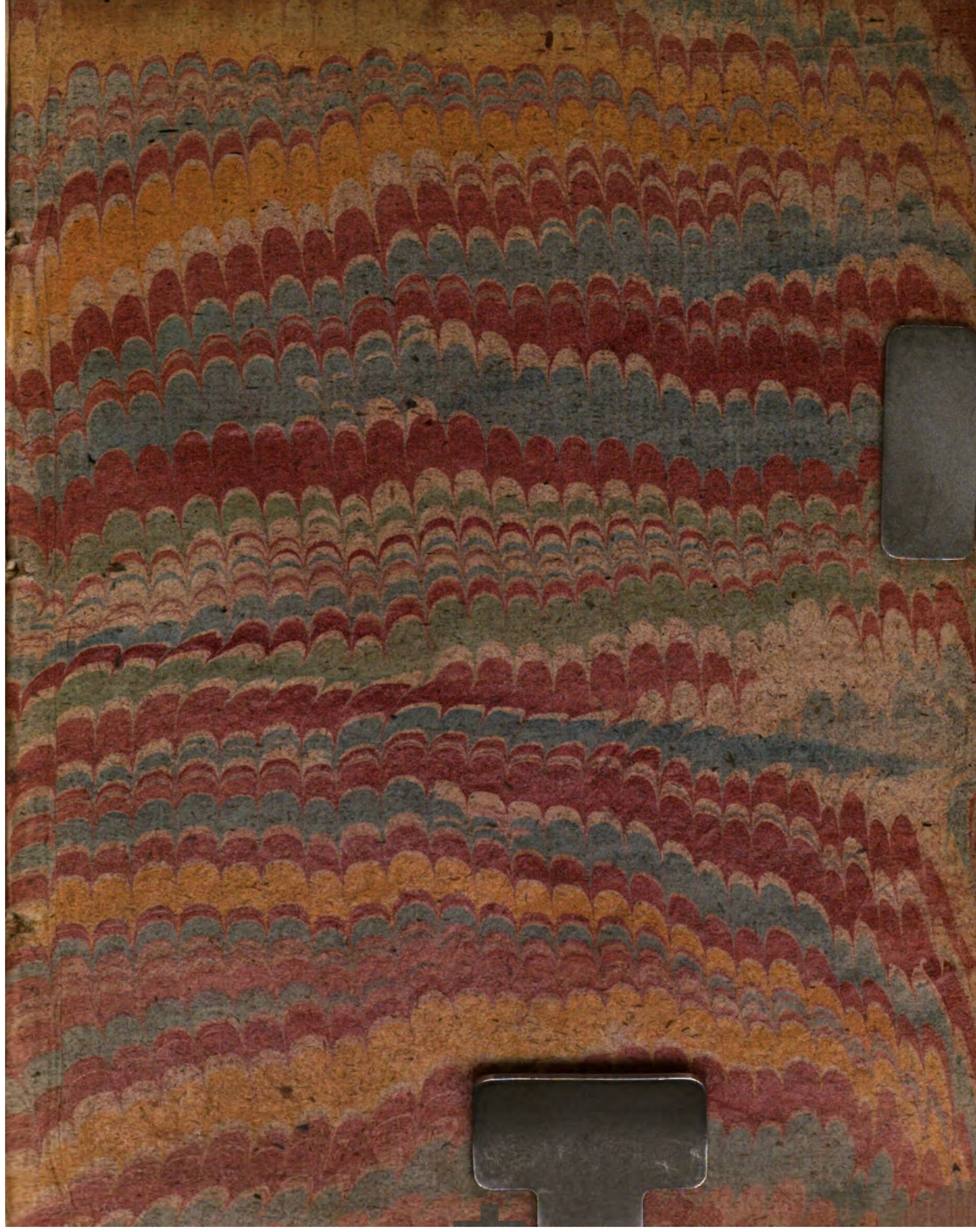
<i>Pag.</i>	<i>lin.</i>	<i>lege</i>	
90.	22.	tormentis instar	torrentis instar
		versus ob rectum	versus obiectum
93.	5.	affectuum	effectuum
99.	8.	posseſſo bonum	posseſſo bono
100.	2.	quia est	qui est
101.	2.	collatae	collata
101.	28.	fere	vere
104.	1.	angustia	angustia
104.	22.	in se ipsum	se ipsum
110.	18.	remedia	remedia
112.	1.	ad rem	ad eam
116	9.	immaturata	immatura
119.	1.	eageratio	exageratio
123	7.	imitatio	invitatio
129.	11.	perseveratione	peroratione
130.	9.	fit	est
130.	21.	animarum	animorum

XX

VIII. 87

I. 88

Eckher, Ferdinand Balthasar,

Oratoria Sacra Seu Eloquentia Ecclesiastica Cum Modo Movendi In
Concionibus In Alma, Catholica, Et Electorali Universitate Ingolstadiensi
In Collegiis Publicis Ex Oratoria Sacra Pluribus Explicata

Ingolstadii [1765]

4 Hom. 479

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10363933-3

VD18 1444481